

یکشنبه

۱۴ فروردین ۱۴۰۱  
اول رمضان ۱۴۴۳  
۳ آوریل ۲۰۲۲



ارزش یارانه ۴۵ هزار تومانی  
۷ هزار تومان شد

رئیس جمهوری تاکید کرد: پاسداشت جمهوری اسلامی از جلوه‌های شکرگزاری خداست. باید با عبرت‌اندوزی از گذشته برای آینده برنامه‌ریزی کنیم.  
به گزارش ایسنا، سید ابراهیم رئیسی در نشست با جمعی از فعالان فرهنگی-اجتماعی استان خراسان رضوی با تبریک روز جمهوری اسلامی، گفت: روز ۱۲ فروردین روز بسیار مهم و مبارکی در تاریخ انقلاب است. هیچ نعمتی بالاتر از نعمت جمهوری اسلامی نیست.

گفت‌وگو

یادداشت‌های امروز

سرمقاله

صنعت ۹۰  
با «رکود» از یاد درآمد



دهه‌ای ضعیف  
در نظارت بانکی



سال‌های بی‌توجهی  
به توسعه



یک دهه  
پسرفت کسب‌وکار



طرح‌های مبارزه‌محور  
بیشتر نقش  
تسکینی دارند



مردم عاشق تعطیلی  
و از زیرکار دررویی



صنعت آلبوم اقتصاد ایران در آخرین دهه قرن را ورق زد

## سفره کوچک اقتصاد

- ۴ در روی همان پاشنه می چرخد
- ۶ یک دهه توسعه اما نامتوازن
- ۷ اصناف تولیدی در خط اول آسیب بودند
- ۸ ۱۰ سال تنهایی
- ۹ افزایش نرخ ارز، ارزش ریال را کم کرد
- ۱۱ اعتماد از دست رفته
- ۱۲ تحریم، فرصت توسعه را فراهم کرد
- ۱۳ «جهنم» مصرف کنندگان، «بهشت» سوداگران
- ۱۵ افسار نقدینگی رها شد



طرح: آیدا فریدی

موسسه فرهنگی مطبوعاتی  
صنعت معدن تجارت  
گسترش  
پایگاه خبری



فرهیختگان و مدیران همچنان فرهنگ روزنامه‌خوانی را  
در کنار رصد سایت‌ها و پایگاه‌های خبری، حفظ کرده‌اند

## ارتباطات با استمرار زنده می‌ماند

با حضور هدفمند و مستمر در رسانه‌های موثر تخصصی، ارتباطات خود را تعمیق بخشید



## مردم عاشق تعطیلی و از زیرکار درروبی



ناصر بزرگمهر  
nbozorgmehr@yahoo.com  
به نام او که هر چه بخواهد همان می شود

اسفند، ماه عجیبی است. ماه شلوغ، انباشته از کارهای نکرده یکساله و گزارش دادن از کارهای کرده، تلاش برای پرداختها با طلبهای وصول نشده، حقوق و دستمزد، پاداش و عیدی و سنوات، مالیات و تامین اجتماعی، انواع عوارض و پولهای قانونی و زور کی بره‌ای در سرگردنهای دولتی، شهرداری و دهها سازمان و نهاد و وزارتخانه از حمل پسماند تولیدنشده و نوسازی خانه کلنگی صدساله و تغییر قیمت‌ها با تصویب نمایندگان مردم در شوراهای محلیه مردم و هزینه‌های باورنکردنی غیرقانونی و طمع فروشندگان و اصناف، از ماشینی که هر سال کهنه‌تر می‌شود، اما بیمه آن گران‌تر می‌شود، از عمر بی‌ارزش که دیده آن هر سال بیشتر می‌شود و توری که توسط مردم ایجاد نمی‌شود و دولت مالیات آن را می‌خواهد.

و تسویه حساب‌های گوناگون دیگر و شازها و قسط‌های زندگی مصرفی که آنقدر زیاد است که در یک یادداشت کوتاه باید از آنها صرف‌نظر کرد.

و در حرفه ما، یعنی روزنامه‌نگاری تسویه حساب با کاغذفروش، لیتوگراف، چاپخانه، صحاف، توزیع، پورسانت‌ها، آب، برق، گاز، تلفن و اینترنت و هزار پرونده باز که با نداشتن‌ها، برای سال بعد باقی می‌ماند.

و همه این هزینه‌های سنگین، پیوندی می‌خورد با فروردینی که از ۵ روز قبل به‌طور رسمی با تعطیلی به استقبالش می‌رویم و در یک تقویم ناتمامه سر جمع ۲۰ روز کاروبار را تعطیل می‌کنیم.

ببینیم تعطیلات همین امسال چگونه بود؟

روز عید یکشنبه، ۲۹ اسفند بود.

شنبه، ۲۸ اسفند بین تعطیلی، تعطیل بود.

پنجشنبه و جمعه هم که تعطیل است.

چهارشنبه، ۲۵ اسفند آخرین شماره روزنامه منتشر می‌شود.

سه‌شنبه، ۲۴ اسفند چهارشنبه‌سوری است و همه باید زودتر بروند.

تا ۱۳ فروردین هم که تعطیل رسمی است، البته ظاهر در تقویم یک هفته فرمز است، اما در تقویم واقعی مردم و دولت و مجلس و کار و بیگاری ۲ هفته تعطیل است.

از ۱۴ فروردین تا ۳۱ فروردین هم به دیدویازدید خوش‌هستیم و تخمه‌زاپنی می‌شکنیم، پسته نداشت‌ه ایرانی می‌خوریم، بادام هندی را مزه مزه می‌کنیم و انتظار حقوق و پاداش و عیدی مجدد هم داریم.

صاحبکارا اگر دولت باشد که ششمش روشن و از خزانه می‌پردازد و غمی به عالم ندارد؛ کاغذ است و چاپخانه بانک مرکزی؛ این تورم هم روی آن تورم، برای مدیران کوتوله که مهم نیست.

اگر بخش خصوصی باشد، نداشتن پیمان؛ از جیب بدهد، از سودهای وصول نشده، از ظاهر شیک و باطن خراب، و گر نه قانون کار برای همین وقت‌هاست که حساب از گردش‌هاش بکشد.

واقعیت این است که ما ملت کم‌کاری هستیم. در همین اسفندی که گذشت با ۲ تعطیلی میان هفته، به بار ۵ روز تعطیل بودیم و از این تعطیلی، همه با هم لذت بردیم و عملاً در ۴ ماه بهمن و اسفند ۱۴۰۰، یک‌ماه سرکار نرفتیم، اما شب عید ۳ ماه حقوق گرفتیم.

واقعیت این است که ما ملت کم‌کاری هستیم، اما از این را دوست داریم و رفاه سونیس را می‌خواهیم و خود را کمتر از اروپایی‌ها نمی‌دانیم.

واقعیت این است که ما ملت عجیبی هستیم؛ توپه می‌کنیم، سخن چینی می‌کنیم، تهمت می‌زنیم، دروغ می‌سازیم، کار نمی‌کنیم، قسم هم می‌خوریم و زمانی که هنرمندان و نویسندگان ما مثل مستربین‌های وطنی از میهران مدیری و رشیدی و علیخانی و آقای خندوانه و فوتیالیست زیر خاکی و کلاه قرمزی و پسر خاله و ریوندی و شهریار و ماهی صفت تا بزرگان و روشنفکران و اساتید دانشگاهی می‌گویند، باز هم، دسته‌جمعی گوش می‌کنیم و می‌خندیم و فکر می‌کنیم حسن ریوندی دارد از همسایه‌های می‌گوید و بزرگمهر برای خودش می‌نویسد.

واقعیت این است که ما کار نمی‌کنیم، بهره‌وری را نمی‌شناسیم، در محل کار، در ساعات کار، بیشتر وقت خود را تلف می‌کنیم، سر در گریبان موبایل و کارهای خصوصی خود و کنجکاوای در زندگی این و آن هستیم.

ظاهرا سر صاحبکار کلاه می‌گذاریم و نمی‌دانیم که سر آینده سرزمین مادری، سر فرزندان و سر زندگی خودمان کلاه گذاشته‌ایم.

اسفند و فروردین در سرزمین ما حکایت عجیبی دارد؛ همچنان که این بیماری تعطیلی‌ها و میان‌تعطیلی‌های بقیه سال و از زیر کار درروبی که در پس آنها نهفته است، نیاز به بررسی همه‌جانبه جامعه‌شناسان و روانشناسان و حوزه‌های دیگر دارد. (همین‌جا در گذشت استاد بزرگ جامعه‌شناسی استاد علی رضایی را که با کتاب‌هایش تلاش کرد تا به من و شما درس دوری از خود کامگی، عقب‌ماندگی و مبارزه با ناخیه‌کنشی را بدهد و نتیجه نگرفت و دق کرد، به خودم و شما تسلیت می‌گویم)

در همه جوامع دنیا، مردم از تعطیلی استقبال می‌کنند و برای ایام مرخصی خود برنامه‌ریزی دارند، اما زمانی که سرکار هستند، همه دقت و انرژی خود را برای کاری که مسئولیت آن را پذیرفته‌اند، صرف می‌کنند.

کافی است یک محیط کار را در یک کشور اروپایی یا سرزمین چشم‌بادامی‌ها یا محیط کار خودمان یا یک شغل را بین دو کشور مقایسه کنیم و به تفاوت آن

بی‌بریم.

رستوران‌هایی را در کشورهای بسیاری دیده‌ام که با حدود ۶۰ صندلی توسط یک نیم ۳ نفره شامل یک آشپز، یک صندوقدار، چند کاره و یک پیشخدمت اداره می‌شوند، اما همان رستوران در کشور ما حداقل به ۱۰ نفر آدم نیاز دارد، چون هیچ کس، کاری را قبول کرده، دوست ندارد و تلاش نمی‌کند.

مشاغل خاصی هم هستند که به‌دلیل نوع کار، تقریباً تعطیلی ندارند و خدا و کیلی، بهره‌وری بالایی هم دارند.

روزنامه‌نگاری که این روزها روزنامه‌ش خریداری هم ندارد، همه عمر، روزهای جمعه و تعطیل باید سر کار باشد تا صبح شنبه، روزنامه‌ش منتشر شود.

پرستار، پزشک زنان، ناوا، خلبان، مهماندار، بانکدار، آتش‌نشان، اورژانس، راننده اتوبوس و مترو و تاکسی، گوینده و همکاران رادیو و تلویزیون، مادرها، بانوان خانه‌دار، پاسبان و دهها شغل دیگر عید و عزادارند و همیشه سر کار هستند و متاسفانه قدر هم نمی‌بینند و صدر هم نمی‌نشینند.

موضوع تعطیلی در ایران، طبقه‌بندی مشاغل، سختی کار، بهره‌وری پایین، دوست‌نداشتن شغل، عدم احساس مسئولیت، تفاوت بین کار دولتی و خصوصی، از زیر کار درروبی و حقوق و دستمزد گرفتن و گزارش کار نوشتن از مهم‌ترین مسائلی است که باید توسط یک شورای کار بیطرف و کاربلد که خودش، عاشق این سرزمین باشد و کار دوم و دهم‌اش نباشد، زیر نظر رئیس‌جمهوری یا جک سفید، مورد بررسی و تحقیق قرار گیرد و قانون و اساسنامه و آیین‌نامه و هر چه لازم است

مدون و به جامعه بیمار تعطیلی ارائه شود تا شاید این پرونده تلخ تعطیلی بی‌مورد و از زیر کار درروبی، یک بار برای همیشه در قرن بعدی بسته شود.

## خبر

### حذف کامل یارانه پر مصرف‌ها تا ۲ سال دیگر

معاون وزیر نیرو در حوزه برق و انرژی گفت: قطعاً باید تا ۲ سال دیگر یارانه پر مصرف‌ها قطع شود. دلیلی ندارد که مشترکانی که الگوی مصرف را رعایت می‌کنند، محتمل ضرر شوند. همایون حائری در گفت‌وگو با ایسنا، با بیان اینکه ناترازی نرخ تولید و فروش برق نخستین مشکل صنعت برق است، اظهار کرد: نرخ فروش برق به نرخ تسعیر آن ۹۰ تا ۱۰۰ تومان به ازای هر کیلووات و نرخ تامین آن ۲۵۰ تا ۲۶۰ تومان به ازای هر کیلووات ساعت بوده و این ناترازی دلیل بدهی‌های وزارت نیرو به بخش خصوصی شده است. وی با تأکید بر اینکه مشکل اقتصاد

صنعت برق باوجود اجرای تبصره ۸ بند (ی) همچنان باقی است، گفت: برای رفع این مشکل در بودجه ۱۴۰۱ نیز منابع و ظرفیت‌های خوبی پیش‌بینی شده و امیدواریم چالش‌های صنعت برق کاهش یابد. معاون برق وزیر نیرو همچنین از تدوین صد برنامه در بخش تامین و مدیریت مصرف برق برای عبور بدون خاموشی از تابستان ۱۴۰۱ خبر داد و گفت: تابستان سال گذشته ۱۴ تا ۱۵ هزار مگاوات کمبود برق داشتیم که بخش عمده‌ای از این کمبود را برای سال آینده با احداث ظرفیت جدید نیروگاهی جبران می‌کنیم و بخشی از نیاز را با ارتقای واحدهای نیروگاهی

### رئیس جمهوری در نشست با فعالان فرهنگی - اجتماعی خراسان رضوی:

# ارزش یارانه ۴۵ هزار تومانی ۷ هزار تومان شده است



رئیس‌جمهوری تأکید کرد: پاسداشت جمهوری اسلامی از جلوه‌های شکرگزاری خداست. باید با عبرت‌اندوزی از گذشته برای آینده برنامه‌ریزی کنیم. به گزارش ایسنا، سید ابراهیم رئیسی در نشست با جمعی از فعالان فرهنگی-اجتماعی استان خراسان رضوی با تبریک روز جمهوری اسلامی، گفت: روز ۱۲ فروردین روز بسیار مهم و مبارکی در تاریخ انقلاب است. هیچ نعمتی بالاتر از نعمت جمهوری اسلامی نیست.

رئیس‌جمهوری افزود: باید نظام جمهوری اسلامی پاس داشته شود و پاسداشت آن در واقع از جلوه‌های شکر است.

رئیسی تصریح کرد: اگر تمام نعمت‌ها داده می‌شد اما نعمت ولایت و نظام مقدس جمهوری اسلامی بر این کشور نبود، کشور ما هم یک کشور مدعی توسعه‌یافتگی فقط در اقتصاد می‌شد.

رئیس‌جمهوری افزود: توسعه‌یافتگی فقط در اقتصاد نیست، بلکه توسعه باید در معنویت، اخلاق و تمام نیاز انسان مورد توجه قرار گیرد و این‌گونه کشورها فقط در اقتصاد توسعه داشته و در ابعاد انسانی مشکل دارند. رئیسی اظهار کرد: امیدواریم با استفاده از تجربیات ۴۰ ساله اول انقلاب به استناد بیانیه گام دوم انقلاب گام‌هایی برداریم که عقب‌ماندگی‌هایی که تاکنون بوده جبران شود و وظیفه جدی دستگاه‌ها این است که نگاه به آینده داشته باشند.

رئیس‌جمهوری در ادامه با اشاره به موارد مطرح‌شده از سوی حضاران در جلسه بر لزوم ساماندهی بافت

قدیمی و پیرامونی اطراف حرم مطهر رضوی تأکید و اظهار کرد: برای ساماندهی این بافت، ضمن مطالعه اقدامات انجام شده باید طرح نو ایجاد شود تا مظاهر فرهنگی و میراث گرانتقدربلستنگی به امام هشتم حفظ شود؛ در عین‌اینکه بازسازی انجام می‌شود. رئیسی با تأکید بر اینکه کار اقتصادی باید با هویت فرهنگی همراه باشد، تصریح کرد: توسعه‌یافتگی در تمام استان‌ها باید با حفظ هویت فرهنگی باشد.

رئیس‌جمهوری جوانگرایی را مسئله‌ای مهم برشمرد و گفت: امام خمینی (ره) و رهبر معظم انقلاب به جوانان اعتماد کردند و خسارتی هم از این اعتماد دیده نشد.

رئیسی با تأکید بر اینکه سفرهای استانی دولت

### استقبال ایران از ابتکار سازمان ملل در برقراری آتش‌بس یمن

سخنگوی وزارت خارجه کشورمان از ابتکار نماینده ویژه دبیرکل سازمان ملل متحد در امور یمن برای توقف عملیات نظامی در مدت ۲ ماه و اجازه ورود کشتی‌های حامل مواد غذایی و سوخت و همچنین بازگشایی نسبی فرودگاه صنعا استقبال کرد.

به گزارش پایگاه اطلاع‌رسانی وزارت امور خارجه سعید ختیب‌زاده، سخنگوی وزارت امور خارجه با انتشار پیامی ابراز امیدواری کرد این اقدام بتواند مقدمه‌ای برای رفع کامل محاصره و برقراری آتش‌بس دائم در راستای یافتن راه‌حل سیاسی برای بحران یمن باشد. وی با تأکید بر دیدگاه ایران در حمایت از راه‌حل سیاسی و انسانی در یمن، گفت: امیدواریم در آستانه ماه مبارک رمضان با اولویت دادن به مسائل انسانی و با استمرار آتش‌بس شاهد بهبود شرایط انسانی و مبادله کامل اسرا و زندانیان بین طرف‌های درگیر در این کشور باشیم. ختیب‌زاده ابراز امیدواری کرد این اقدام بتواند زمینه‌ای برای شروع ابتکار سیاسی برای حل بحران باشد.



یادبود

### بر خورد با حرمت شکنان ماه مبارک رمضان

ایبلاغ به مبادی ذی‌ربط و عنداللزوم اقدام لازم اعلام می‌شود:

از طریق رسانه‌های عمومی حرمت روزه‌داری و قیاحت روزه‌خواری در ملاءعام و انتظار عمومی مورد تأکید قرار گیرد و کسانی که به هر دلیل روزه نیستند باید از تظاهر به روزه‌خواری خودداری کنند و در صورت ارتکاب تحت عنوان اقدام به جرم مشهود با آنان برخورد قانونی لازم صورت گیرد و از آنجا که اتومبیل حریم خصوص تلقی نمی‌شود، تظاهر به روزه‌خواری در خودرو نیز مشمول برخورد قانونی خواهد بود.

موکدا دستور فرمایید پلیس نظارت بر اماکن عمومی ضمن نظارت بر مراکز فروش مواد غذایی در سطح شهرها به‌ویژه در پایانه‌های حمل‌ونقل، رویکرد اصلی خود را آموزش، تذکر و ارشاد قانونی قرار داده و در صورت عدم تأثیر اقدامات پیشگیرانه، برخورد مناسب قانونی با حفظ کرامت انسانی به‌عمل آورد. بدهی است دادستان‌های محترم سراسر کشور موظف به همکاری و حمایت از ضابطین و آمرین به معروف و منکر خواهند بود.»

طبق گزارش ستادهای استهلال و گروه‌های ردی دفتر مقام معظم رهبری در سراسر کشور، ماه شعبان ۳۰ روزه بوده و غره ماه رمضان ۱۴۴۳ یکشنبه، ۱۴ فروردین خواهد بود.

بر همین اساس دادستان کل کشور در نامه‌ای خطاب به فرمانده نیروی انتظامی بر ضرورت حفظ حرمت ماه رمضان تأکید کرد و خواستار اقدامات پیشگیرانه در زمینه روزه‌خواری در ملاءعام و برخورد با حرمت‌شکنان شد.

به گزارش ایسنا، منتظری در نامه‌ای خطاب به سردار اشترتی، فرمانده نیروی انتظامی ضمن تبریک فرا رسیدن ماه مبارک رمضان بر ضرورت حفظ حرمت این ماه بزرگ تأکید کرد و خواستار اقدامات پیشگیرانه در زمینه روزه‌خواری در ملاءعام و برخورد با حرمت‌شکنان شد.

در نامه دادستان کل کشور آمده است: «باتوجه به وظایف مصرحه در اصل هشتم قانون اساسی جمهوری اسلامی و تکالیف مقرر در آیین دادرسی کیفری و لزوم اهتمام بیشتر به فرضه امر به معروف و نهی از منکر و حفظ شعائر دینی، موارد ذیل برای اطلاع و



عکس: ایرنا

هوای پایتخت در روز طبیعت

موجود و قسمتی از آن را نیز با مدیریت مصرف تامین خواهیم کرد. حائری با بیان اینکه برای احداث هر ۱۰۰۰ مگاوات نیروگاه یک میلیارد دلار سرمایه‌گذاری لازم است، گفت: در این ۱۰۰ برنامه به افزایش راندمان نیروگاه توجه شده است. اکنون راندمان نیروگاه‌ها ۳۹ درصد است اما براساس برنامه‌ریزی‌های صورت گرفته این رقم برای سال آینده تا ۴۰ درصد ارتقا خواهد یافت، به‌طوری‌که به ازای هر یک درصد افزایش راندمان می‌توان سالانه ۲۰ میلیارد مترمکعب در مصرف گاز صرفه‌جویی کرد.

مانند نظام بانکی، مالیات، بیمه، واردات و صادرات و رمز ارزها موجب بازگشایی گره‌ها می‌شود. این مسائل می‌تواند موضوع پژوهش در حوزه‌های علمی‌ه شود و ارتباط دولت هم از این پژوهش‌ها استقبال می‌کند. ارتباط بین دولت و مجموعه‌های اندیشه‌ورز می‌تواند گره‌گشا باشد.

رئیسی اظهار کرد: برای «برنامه تحول دولت» وقت زیادی گذاشته شده و بسیاری از اندیشکده‌ها در این زمینه نقش داشتند.

رئیسی خاطر نشان کرد: در این برنامه برای ۳۷ موضوع مهم کشور برنامه‌ریزی شده است. در این برنامه چالش‌ها، رویکردهای دولت و تحولات آمده است.

رئیس‌جمهوری درباره بعضی انتقادات مطرح شده در زمینه دخالت برخی افراد در انتصابات استانی و اداره استان‌ها، تأکید کرد: من صریحاً چندین بار، از جمله اخیراً در جلسه با استانداران گفتم اگر تحت تأثیر شخص، نهاد یا جایگاهی قرار بگیرید، قابل قبول نیست. رئیسی بر ضرورت رعایت عفاف و حجاب در جامعه تأکید کرد و گفت: نزدیک ۲۸ دستگاه در موضوع عفاف و حجاب مسئولیت دارند. کار فرهنگی در زمینه حجاب بر کار فقهی تقدم دارد.

رئیس‌جمهوری تأکید کرد: مردمی شدن دولت یعنی اینکه مردم در تمامی بخش‌ها حضور فعال و جدی داشته باشند. نهاد رئیس‌جمهوری افزود: باید رشد اقتصاد، ارزش پول ملی و قدرت خرید مردم را بالا ببریم، و گر نه یارانه ۴۵ هزار تومانی را که به همه مردم می‌دادند امروز ارزشش ۷ هزار تومان شده است.

به گزارش ایرنا، سعید ختیب‌زاده همچنین قطعنامه وضعیت حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران و تصویب آن در نشست شورای حقوق بشر را کاملاً مردود و فاقد وجهت قانونی دانست و طرح این قطعنامه توسط انگلیس و سایر کشورهای غربی و تکرار ادعاهای بی‌اساس را مبتنی بر اطلاعات نادرست و مغرضانه اعلام کرد.

سخنگوی وزارت امور خارجه با اشاره به تلاش کشورهای غربی برای استمرار پروژه ایران‌هراسی و بدنام‌سازی ایران، گفت: این کشورها که خود سابقه طولانی در نقض فاحش حقوق انسان‌ها از جمله از طریق فروش سلاح به رژیم‌های خودکامه و شغالگر و متجاوز دارند، حقوق بشر را ابزار پیشبرد مطامع و اغراض سیاسی خود کرده‌اند.

سخنگوی وزارت امور خارجه با تأکید بر اینکه آنچه طی سال‌های اخیر در قطعنامه‌های شورای حقوق بشر اتفاق افتاده، عملاً اتهام‌زنی یکطرفه از سوی بانایان این قطعنامه علیه جمهوری اسلامی ایران بوده، اظهار کرد: کشورهایی که خود ناقض حقوق دیگر ملت‌ها هستند، نمی‌توانند در مقام مدعی یا قاضی وضعیت حقوق بشر در یک کشور بنشینند، بلکه باید پاسخگوی جنایات خود در نقض فاحش حقوق بشر باشند.

### از چهارراه مختاری تا جاده کرج



دکتر رضا تهرانی، کارآفرین برتر ایرانی و خالق بیسکویت مادر روز شنبه، ۶ فروردین ۱۴۰۱ در ۹۹ سالگی چشم از جهان فرو بست. به گزارش روایت‌نامه، تهرانی نام خود را با برند «ویتانا» و «بیسکویت مادر» در ضمیر ایرانیان ماندگار کرد. این کارآفرین در سال ۱۳۰۲ در کاشان دیده به جهان گشود. تحصیلات ابتدایی را در مشهد گذراند و برای سیری کردن مقطع متوسطه، راهی دارالفنون شد. شم کار آفرینی و استقلال از همین دوران در نهاد رضای جوان پدیدار شد و او در محله امیریه، کلاس آموزش ماشین‌نویسی تأسیس کرد. در سال ۱۳۲۰ بعد از اخذ دیپلم دبیرستان در رشته دندانپزشکی دانشگاه تهران پذیرفته شد و در سال ۱۳۲۷ پس از دریافت دکترای دندانپزشکی، مطب خود را در چهارراه مختاری دایر کرد. تهرانی به‌واسطه تأثیری که از دکتر هاوزر آمریکایی، نویسنده کتاب روش‌های مختلف تغذیه و طول عمر گرفته بود، به حوزه تغذیه علاقه‌مند شد و قابلیت‌های خود را در این حوزه محک زد و تولید نوعی بیسکویت را طبق فرمول دکتر هاوزر آغاز کرد. نقطه آغاز فعالیت او، تولید بیسکویت‌هایی از ماسلا و جوانه گندم بود که در قنادی‌های مختلف امیریه و بهارستان به فروش می‌رسید. تهرانی با وامی به مبلغ ۳۰ هزار تومان زمینی در جاده کرج خریداری کرد تا در

سال ۱۳۳۲ کارخانه‌ای برای تولید انواع بیسکویت بنا کند. بدین ترتیب محصولاتی چون بیسکویت مادر، بیسکویت پتی‌بور و نان سوخاری ویتانا به‌عنوان تولیداتی مکانیزه، راهی بازار شدند. فرمول بیسکویت مادر به مرور زمان شکل گرفت اما هیچ کارخانه‌ای نمی‌توانست مانند آن را تولید کند. برای این بیسکویت شعار «مهر مادر، شیر مادر، بیسکویت مادر» برگزیده شد و گفته می‌شود بیسکویت مادر یک مکمل غذایی بود که پیشنهاد می‌شد همه افراد مصرف کنند. حتی بسیاری از پزشکان کودک به مادران توصیه می‌کردند که ۶ ماهگی به همراه شیر به نوزادان خود بیسکویت مادر بدهند. کارخانه ویتانا نخستین کارخانه‌ای بود که روی بیسکویت‌هایش تاریخ مصرف می‌گذاشت و تهرانی بود که موسسه استاندارد را قانع کرد تا در تاریخ مصرف روی بسته‌های بیسکویت در شمار ضوابط استاندارد محصولات غذایی قرار گیرد. کارخانجات ویتانا، بعد از انقلاب به بنیاد ۱۵ خرداد داده شد اما در سال ۱۳۸۷ به بخش خصوصی واگذار شد. رضا تهرانی در پنجمین دوره جشنواره کارآفرینی امین‌الضرب اتاق بازرگانی تهران که در اسفند ۱۳۹۹ برگزار شد، لوح و نشان امین‌الضرب را به پاسداشت یک عمر فعالیت کسب کرد.





# کارنامه ضعیف اقتصادی دهه ۹۰



رصد آمارهای اقتصاد کلان نشان می‌دهد دهه ۹۰ از لحاظ آمارهای مهم یکی از ضعیف‌ترین دهه‌های اقتصادی بوده است. کارشناسان عوامل متعددی را برای ثبت این کارنامه ضعیف عنوان می‌کنند که افزایش نرخ تورم و رشد افسارگسیخته نقدینگی از مهم‌ترین این عوامل است.

به گزارش **شواهد** شواهد حاکی از آن است که نحوه بودجه‌ریزی و برخی تصمیم‌گیری‌ها در نظام پولی و مالی موجب افزایش نقدینگی و در نهایت تورم‌زایی در دهه ۹۰ شده است. در گام بعد افزایش افسارگسیخته تورم، صادرات کشور را دچار مشکل کرد و در مقابل واردات افزایش یافت که دلیل آن بالا بودن نرخ کالاهای داخلی است. به علاوه اینکه اقتصاد در شرایط تورمی بازدهی ندارد و همین امر مانع از افزایش تولید داخل و رشد نرخ بیکاری می‌شود. در نتیجه بالا رفتن نرخ بیکاری، هزینه‌های اجتماعی و سیاسی و امنیتی بالا می‌رود و این عوامل زنجیروار یکی بر دیگری تاثیر می‌گذارند.

## کرونا، تحریم و کسری بودجه

با افزایش تحریم‌های بین‌المللی درآمد‌های نفتی کاهش یافت و دولت با کسری بودجه روبه‌رو شد؛ از همین رو بانک مرکزی برای پوشش کسری درآمد‌های دولت اقدام به عرضه پول و افزایش پایه پولی کرد. در ادامه این روند افزایش پایه پولی موجب افزایش نقدینگی و به طبع افزایش رقم این متغیرهای پولی باعث افزایش نرخ تورم شد.

از دیگر علل افزایش نرخ شاخص‌های پولی، بروز اپیدمی کرونا در ۳ سال اخیر بود. با شیوع کرونا بسیاری از مشاغل دچار تعطیلی و رکود شدند، به همین سبب بانک مرکزی سیاست‌های انبساطی پولی را در پیش گرفت تا از عمیق‌تر شدن رکود در اقتصاد کشور جلوگیری کند که در نتیجه اجرای این سیاست‌های انبساطی، متغیرهای پولی دچار افزایش شدند.

ضربه کرونا بر پیکر زخمی اقتصاد ایران به همین جا ختم نمی‌شود.

## نوسان نرخ تورم در یک دهه

نرخ تورم ۱۲ ماهه از فروردین ۹۵ تا مهر ۹۷ نشان می‌دهد نرخ تورم در این دوره زمانی از ۱۰۶ درصد به ۱۳۴ درصد افزایش یافته است.

در نهایت سال ۹۸ با نرخ تورم ۴۱۸ درصد به پایان رسید و پرونده سال ۱۳۹۹ نیز با نرخ تورم سالانه ۳۶۴ درصد بسته شد. براساس گزارش بانک مرکزی نرخ تورم نقطه‌ای در اسفند ۱۳۹۹ به بیش از ۴۸ درصد رسید. یعنی خانوارهای کشور به‌طور میانگین ۴۸٫۷ درصد بیشتر از اسفند ۱۳۹۸ برای خرید یک «مجموعه کالاها و خدمات یکسان» هزینه کردند.

**عوامل تورم‌ساز دهه ۹۰**

یک پژوهش با بررسی متغیرهای اقتصادی و تجربه کشورها، ۱۱ عامل موثر بر تورم دهه ۹۰ را شناسایی کرده است. مطابق این پژوهش، بخش قابل توجهی از تورم به دو عامل کسری بودجه ساختاری و ناترازی شبکه بانکی بازمی‌گردد و از آنجا که مبارزه با این عوامل دشوار است، تورم به یک پدیده مزمن تبدیل شده است.

سایر عوامل نیز بنا بر مقتضیات زمانی و شرایط اقتصاد کشور تاثیرگذاری متفاوتی بر افزایش تورم دارند. مطابق این گزارش، بدون حل عوامل ساختاری،

چارچوب‌های سیاستی نوین اثرگذار نخواهند بود. دهه ۹۰ یکی از دهه‌هایی بود که نوسانات تورم بسیار بالا بوده است. یک پژوهش به بررسی ریشه‌های ایجاد تورم و عوامل تاثیرگذار بر روند تورم طی سال‌های دهه ۹۰ پرداخته است.

به‌طور مشخص ۱۱ عامل را می‌توان در ایجاد تورم دخیل دانست که شامل «کسری بودجه دولت و تأمین مالی مستقیم از بانک مرکزی»، «کسری بودجه دولت و تأمین مالی از طریق منابع بانکی»، «ضعف بانک مرکزی در خنثی‌سازی تاثیر دارایی‌های خارجی بر رشد پایه پولی»، «ناترازی شبکه بانکی و تشدید آن»، «تعیین دستوری نرخ سود بانکی بدون توجه به شرایط اقتصادی»، «تلاطمات بازار ارز ناشی از شوک‌های خارجی»، «انتظارات تورمی آینده‌نگر و افزایش انگیزه سوداگری در بازار دارایی‌ها برای حفظ ارزش پول»، «تحریم و تورم ناشی از فشار هزینه مبادلاتی»، «افزایش بازدهی بازار سرمایه و نقش پیش‌رانی آن در تعیین نرخ بازار سایر دارایی‌ها»، «نبود الزامات موفقیت‌چراغ سیاستی هدف‌گذاری تورم» و «نگاه خردگرانه دولت و تنظیم‌گری بازار در مهار تورم» است.

در این پژوهش با استناد به شواهد آماری، ارتباط

نرخ تورم شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی و شاخص بهای تولیدکننده در طول سال‌های گذشته تحت تاثیر مجموعه‌ای از رویکردهای سیاستی و عوامل خارجی، تحولات زیادی را تجربه کرده است. اجرای قانون هدفمندسازی یارانه‌ها از اواخر سال ۱۳۸۹ و تعدیل قیمت‌های انرژی از عوامل کلیدی افزایش تورم دو شاخص قیمتی مزبور در سال ۱۳۹۰ تلقی می‌شوند. از سال ۱۳۹۱ و در پی تشدید تحریم‌های خارجی و در بستری از عدم تعادل‌های انباشته ناشی از اجرای چند سال سیاست‌های اقتصادی ناسازگار و ناهماهنگ، زمینه افزایش چند برابری نرخ ارز و متعاقب آن افزایش نرخ تورم (متوسط ۱۲ ماهه) شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی و شاخص بهای تولیدکننده به ترتیب به ۴۰ (در مهر ۱۳۹۲) و ۴۶ درصد (در شهریور ۱۳۹۲) فراهم شد.

تورم نقطه به نقطه شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی در نقطه اوج خود در خرداد ۱۳۹۲ به ۴۵ درصد و برای شاخص بهای تولیدکننده نیز در بهمن ۱۳۹۱ به ۴۹ درصد رسید. نرخ این شاخص اقتصادی در شهریور ۱۳۹۲ به ۵۷ درصد رسید. این روند برای سال‌های بعد نیز ادامه یافت؛ تا جایی که روند تغییرات

## نقدینگی ۱۱ برابر شد

میزان نقدینگی موجود در اقتصاد ایران در پایان دی ۱۳۹۹ نسبت به شروع دهه ۹۰ حدود ۱۱ برابر شده است. از شروع دهه ۹۰ که نقدینگی در رقم ۲۹۴ هزار میلیارد تومان قرار داشت، پس از گذشت حدود ۱۰ سال به عدد ۳ هزار و ۲۱۶ هزار میلیارد تومان رسیده است.

**حجم پول ۸٫۳ برابر شد**

حجم پول موجود در اقتصاد ایران طی ۱۰ سال گذشته ۸٫۳ برابر شده است. حجم پول از ابتدای دهه

## شبه پول ۱۲ برابر شد

میزان شبه‌پول در طول یک دهه گذشته از ۹۱۲ هزار میلیارد تومان به ۲ هزار و ۸۸۵ هزار میلیارد تومان رسید. این متغیر پولی از ابتدای دهه ۹۰ تا پایان دی ۹۹۳۱ حدود ۲۱ برابر شده، به بیان دیگر رشد شبه‌پول از سال ۰۹ تا ۶۹ همواره بالاتر از درصد رشد در همین بازه زمانی برای نقدینگی بوده، اما از سال ۷۹ درصد رشد نقدینگی از درصد رشد شبه‌پول پیشی گرفت. این موضوع بیانگر پررنگ‌تر شدن نقش حجم پول در ارکان نقدینگی از سال ۷۹ تاکنون است.

## افزایش تورم انتظاری و ضریب فزاینده

یکی از اثرات مخرب تورم انتظاری افزایش زیاد ضریب فزاینده (خلق پول توسط بانک‌ها) بوده؛ به بیان دیگر زمانی که تورم انتظاری در جامعه بالا می‌رود میزان تسهیلات‌دهی بانک افزایش پیدا می‌کند، چراکه با توجه پیش‌بینی تورم بالا در جامعه، نرخ بهره حقیقی منفی می‌شود. این امر باعث تقاضای وام بیشتر از بانک‌ها می‌شود تا این وام‌ها وارد بازارهای سرمایه‌گذاری شود، زیرا پیش‌بینی می‌شود میزان سوددهی این بازارها بیشتر از میزان سود بازپرداخت تسهیلات است و با این اتفاق سرعت اعطای وام توسط بانک‌ها افزایش یافته و

خلق پول بیشتری توسط بانک‌ها رخ می‌دهد که باعث افزایش نرخ متغیرهای پولی می‌شود.

به این ترتیب در حالی که متوسط نرخ ضریب فزاینده از سال ۰۹ تا ۷۹ حدود ۶ بوده، در شهریور ۹۹۳۱ این عدد به ۷٫۷ رسید که نشانگر خلق پول بیشتر توسط بانک‌ها در چند ماه نخست سال بود. به‌علاوه اینکه قسمتی از این افزایش ضریب فزاینده پولی را می‌توان حاصل وام‌هایی دانست که دولت برای حمایت از خانوار و مشاغل برای جلوگیری از آسیب‌های بیشتر کرونا اعطا کرد.



**سخن پایانی**

اقتصاد ایران در ۱۰ سال اخیر با وجود ۴۶ برابر شدن قیمت‌ها و تورم ۳۶۰ درصدی، عملاً با رشد اندک و میانگین ۰٫۱۳ درصدی و رشد منفی سرمایه‌گذاری و رشد اندک مصرف بخش خصوصی و قدرت خرید مردم تا سال ۹۶ و منفی شدن و کاهش قدرت خرید مردم در سال‌های ۹۷ و ۹۸ مواجه شده است.

بر این اساس روشن است که تنها از طریق تحولات نهادی سیاسی، اجتماعی و اقتصادی می‌توان ساختار اقتصاد ایران را به سمت رشد سرمایه‌گذاری، رشد مصرف بخش خصوصی مثبت و همچنین کاهش نرخ تورم هدایت کرد. برخی صاحب‌نظران می‌گویند اقتصاد ایران برای خروج از این وضعیت رکود تورمی، نیاز به تحولات عمیق ساختاری، سیاست و جامعه دارد تا تحولات نهادی در توسعه سیاسی و دموکراسی، کاهش تنش‌ها و بهبود روابط بین‌المللی و... بتواند به بهبود رشد اقتصاد و سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی و اشتغال و کاهش تورم کمک کند.

## دلایل شکست در مهار تورم

تورم بالا در اقتصاد ایران از ۳ ناترازی در حوزه‌های اقتصادی ناشی می‌شود که اگر این ناترازی‌ها برطرف نشوند، هرچند تورم هم امکان‌پذیر نخواهد بود. هرچند نرخ تورم در برخی سال‌ها به دلیل افزایش درآمد‌های ارزی، سرکوب نرخ ارز و پرتاب تورم به خارج از کشور، کاهش پیدا کرده بود اما کنترل پایدار تورم فقط از مسیر کنترل ۳ ناترازی بودجه، نظام بانکی و تجارت خارجی می‌گذرد. به گزارش **شواهد**، رهبر معظم انقلاب در ۲ دهه گذشته به کرات و به‌طور مستقیم به این موضوع پرداخته‌اند. دولت روحانی بعد از روی کار آمدن وعده مهار تورم و ایجاد رونق و رشد اقتصادی را داده بود اما به اهداف خود در زمینه مهار تورم و رشد اقتصادی نرسید. ریشه این عدم موفقیت را می‌توان با اشتباهات در ۳ رکن مهم سیاست‌گذاری شامل سیاست پولی، سیاست مالی و سیاست ارزی و تجاری مرتبط دانست.

**۱- بحران کسری بودجه**

در تمام سال‌های دهه ۹۰، بودجه‌های سالانه به‌جای افزایش درآمد‌های پایدار و کاهش هزینه‌های زائد، با کسری عملیاتی بالا تدوین شد. در سال‌های میانی این دهه کسری بودجه از طریق افزایش ذخایر ارزی خارجی بانک مرکزی (فروش ارز به بانک) و در سال‌های ابتدایی و انتهایی دهه ۹۰ از مسیر خلق پایه پولی جبران شد که هر دو از پیشران‌های مهم تورم‌ساز هستند؛ یعنی در این زمینه کاملاً خلاف توصیه‌های رهبر معظم انقلاب عمل شد.

**۲- جهش سیاست‌های پولی**

وضعیت فعلی پایه پولی کشور ناشی از بی‌انضباطی‌های مالی دولت و نظام بانکی است. در ابتدای سال ۹۰، پایه پولی حدود ۶۸ هزار میلیارد تومان بود. این متغیر پولی با رشد بیش از ۵۶۰ درصدی به ۴۵۵ هزار میلیارد تومان در پایان سال ۹۹ رسید. طی سال‌های ۶۸ تا ۸۱ یعنی در دولت‌های سازندگی و اصلاحات، افزایش خالص بدهی دولت دلیل اصلی رشد پایه پولی در کشور بود.

از سال ۸۲ تا ۹۲ یعنی از اواخر دولت اصلاحات تا پایان دولت دهم، افزایش خالص دارایی‌های خارجی، دلیل رشد پایه پولی بود اما در دولت یازدهم و دوازدهم عمدتاً افزایش بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی باعث رشد پایه پولی شد.

**۳- شکست سیاست ارزی و تجاری**

کنترل ناترازی تجارت خارجی (تراز پرداخت‌ها) و مدیریت جدی تجارت خارجی و جلوگیری از تبدیل ایران به بازار کالاهای خارجی و خروج سرمایه از کشور؛ خروج سرمایه در ایران خاصه در یک دهه اخیر با اهداف و مقاصد گوناگون انجام شده که همگی به دلیل ضعف شاخص‌های سرمایه‌گذاری و عدم سهولت تجارت و بی‌اعتمادی به محیط اقتصاد کلان بوده است. بررسی آمارهای اعلام‌شده از سوی بانک مرکزی نشان می‌دهد خالص حساب سرمایه کشور در دهه ۹۰ با کاهش ۹۳ میلیارد دلاری روبه‌رو بوده و بدترین سطح از خروج سرمایه، مربوط به سال ۱۳۹۶ با حدود ۲۰ میلیارد دلار است. صادرات غیرنفتی و کنترل نشدن واردات ارزهای صادراتی مهم‌ترین مسیر خروج سرمایه از کشور است و دولت‌ها با استفاده از رانت درآمدی نفت، این کسری را جبران می‌کردند. دولت روحانی با استفاده از سرکوب نرخ ارز در دوران رونق صادرات نفت، قدرت خرید سرمایه‌های ریالی را نسبت به سرمایه ارزی افزایش داد و باعث جذابیت خروج سرمایه‌های خرد از کشور شد.

هرچند به‌صورت کلاسیک، کسری حساب سرمایه‌به‌دلیل ناتوانی در بازپرداخت استقراض‌های خارجی اتفاق می‌افتد اما در ۲ دهه گذشته با افزایش درآمد‌های نفتی و سیاست ارزی چندنرخ، خروج سرمایه از طریق کسری تجارت خارجی رخ داده است. در ۲ دهه گذشته حدود ۱۸۰ میلیارد دلار سرمایه از کشور خارج شده است. بیشترین عامل برای افزایش جذابیت برای خروج سرمایه، امکان انتقال بالاتری از قدرت خرید به خارج از کشور است. هر زمان نرخ ارز به‌صورت دستوری سرکوب شده، تمایل برای خروج سرمایه افزایش پیدا کرده که این موضوع در یک دهه اخیر قابل مشاهده است.



## طرح‌های مبارزه‌محور

### بیشتر نقش تسکینی دارند



امیرحسین صیریفی-عضو کمیسیون اقتصادی اتحادیه صنایع قطعات خودرو تهران

سال‌های دیگر طی شد و سال نو از راه رسید. همه ما به هنگام حلول سال جدید، دعای سلامتی و حال خوب برای یکدیگر می‌کنیم، شاید امسال بهتر باشد دو دعای دیگر هم اضافه کنیم و آنها «ثبات» و «آرامش» هستند. از صمیم قلبم علاوه بر سلامتی و حال خوب، سالی با ثبات و آرامش برای همه هموطنان عزیزم آرزو می‌کنم.

ورود به سال جدید بهانه‌ای شد تا مروری داشته باشیم بر اتفاقاتی که در یک دهه گذشته ثبات و آرامش را از بازارهای ما سلب کرد و به‌ویژه تأثیرات زیادی بر نحوه شکل‌گیری ساختار بازار قطعات یدکی خودرو گذاشت. این عوامل و اتفاقات را می‌توان به‌طور کلی به دو دسته عوامل خارجی و داخلی تقسیم‌بندی کرد. عوامل خارجی آنهایی هستند که نه‌تنها کنترل آنها در اختیار ما نیست، بلکه دولت هم نمی‌تواند تأثیر چشمگیری بر آنها داشته باشد. عوامل داخلی هم آنهایی هستند که توسط خودمان و نظام قانونگذاری کشور بر بازار تأثیر می‌گذارند و مهم‌تر اینکه چون این قوانین از سوی نهادهای مختلف بدون پیروی از یک راهبرد مشخص و به صورت جزیره‌ای وضع می‌شوند، اثرات مخرب‌تری نسبت به عوامل بیرونی دارند. یکی از مهم‌ترین عوامل خارجی، سریال طولانی برجام است؛ توافقنامه‌ای که یک دهه است بالا و پایین‌های زیادی را تجربه کرده و اثرات مخرب زیادی بر بازار گذاشته است. نوسان نرخ ارز، تحریم فروش نفت که درآمدهای کشور را به شدت کاهش داده، تزریق ریسک به بازار، رونق قاچاق، رونق کالای بی‌کیفیت و تقلبی از مهم‌ترین تأثیرات مخرب این مذاکرات بوده و بسایه آن هنوز از سراسر این بازار کم نشده است. به دلیل اینکه در شرایط تحریم، مشکلات زیادی برای تأمین وجود دارد به نظر می‌رسد منبع تأمین اینکه قاچاق یا رسمی و باکیفیت یا تقلبی تأمین شود زیاد مهم نبوده که باعث شده بعضی سازنده‌ها جای خود را به ارزش دهند و حالا که به نوعی این روند به عادت تبدیل شده، تغییر آن نیز خیلی سخت خواهد بود.

اما عوامل داخلی که کم هم نبودند را می‌شود این‌گونه برشمرد:

- ریشه‌ای‌ترین این عوامل نداشتن یک راهبرد جدی و مشخص برای جمع‌آوری، پالایش، پایش و تحلیل آمارهاست. آمار واردات، آمار تولید، آمار مصرف و انواع آمارهایی که با اصلا جمع‌آوری نمی‌شوند یا اگر هم جمع می‌شوند، قابل‌انکا نیستند و بعضاً اگر قابل‌انکا باشند در دسترس قرار نمی‌گیرند و مجرمانه تلقی می‌شوند. هنوز به این باور نرسیده‌ایم که تا توانیم چالش‌ها را اندازه‌گیری کنیم نمی‌توانیم برای آنها برنامه‌ریزی کنیم و مادامی‌که نتوانیم برای مشکلات برنامه‌ریزی کنیم نمی‌توانیم آنها را مدیریت کنیم؛ بنابراین چاره کار، جهاد آماری است.

- به رسمیت نشناختن نیاز، یک معضل بزرگ دیگر است. همیشه تولیدکنندگان واردکنندگان به‌جای اینکه در نظام تأمین یار و یاور یکدیگر باشند، مرتب با هم در تقابل هستند، یکی می‌گوید من تولیدکننده هستم و باید واردات را مسدود کرد، دیگری می‌گوید تولید ایرانی کم‌کیفیت است و کفاف نیاز ما را نمی‌دهد و باید وارد کرد. اینکه کدام درست می‌گویند را تا زمانی که نیاز واقعی کشور به قطعات ناآگان خودرو ۲۲ میلیونی کشور را نتوانیم اندازه‌گیری کنیم نمی‌توان قضاوت کرد. لازم است این اندازه‌گیری هم داشتن آمار درست و قابل‌انکاست. دهه گذشته، نه‌تنها گامی برای حل این مشکل تعریف نشد، بلکه اساساً به نظر می‌رسد این موضوع در دستور کار هیچ نهاد و وزارتخانه‌ای هم قرار نگرفته است.

- شفاف‌سازی کسب‌وکارها، از جمله روندهایی است که از سال ۱۳۹۲ طی ابلاغ رهبر معظم انقلاب و برای مبارزه با اقتصاد پنهان و قاچاق تبیین شد. این این طرح، یکی از الزامات مهم بازار است اما به دلیل طولانی شدن روند طراحی و پیاده‌سازی آن اکنون به مرحله‌ای رسیده که بدون آموزش و آگاهی دادن کافی به مخاطبان به مرحله اجرا رسیده، در حقیقت به مرحله‌ای که اسامی می‌توانند موجب اتفاقات ناخوشایندی در بازار شود. بازار هنوز آماده اجرای این طرح نیست اما قانونگذار مصر است که باید اجرا شود، اجرائی که نه با راهبرد همراهی، بلکه با راهبرد مبارزه تعریف شده است. تجربه نشان داده طرح‌های مبارزه‌محور بیشتر نقش مسکن دارند تا درمان‌کننده. این طرحی که می‌تواند کمک‌کننده باشد ممکن است در این مرحله بیشتر مخرب شود. راه‌حل رفع این معضل، تعامل واقعی با بازار و صاحبان کسب‌وکار است، نه نشستن در اتاق‌های در بسته و وضع قوانینی که با حقایق جاری همخوانی ندارند. نزدیک یک دهه انرژی، زمان و پول مصرف شده اما این نسخه‌ای نیست که به این راحتی‌ها بشود برای همه بازارها پیچید، هر بازاری مشخصات ساختار خاص خودش را دارد و این قبیل طرح‌ها باید برای هر صنف «صنعتی‌سازی» شوند.

اگر بخواهیم درباره ناکارآمدی‌ها و اثرات آن بر بازارها و اقتصاد آنها بنویسیم، نوشتنی زیاد است اما به‌منظر می‌رسد در دهه گذشته کارنامه موفق‌تری در شکل‌دهی ساختار بازار قطعات یدکی خودرو نداشته‌ایم و باید از تجربه‌های دهه گذشته بیاموزیم و دهه پیش‌رو را با برنامه‌های دقیق‌تر و هدفمندتری پیش ببریم. تجربه اشتباه را دوباره تجربه کردن خطاست.

# خودرو و قطعه

## روند تکراری صنعت خودرو از ابتدا تا انتهای یک دهه

# در روی همان پاشنه می‌چرخد



فاطمه امیراحمدی  
editor@smtnews.ir

دهه ۹۰ دهه پرفراز و نشیبی برای صنعت خودرو بود. ابتدای دهه را با تحریم آغاز کردیم و از همان ابتدا کارشناسان اقتصادی و فعالان صنعتی از سال‌های سخت پیش‌رو می‌گفتند. سال‌های ۹۱ و ۹۲ صنعت خودرو با وجود تحریم‌ها، فعالیت خود را ادامه داد اما در نیمه دوم دهه ۹۰ با قرار گرفتن در فهرست تحریم‌ها، روزهای بسیار دشواری را آغاز کرد. نیمه دوم سال ۹۷ و نیمه اول سال ۹۸ روزهای پرتنش برای این صنعت پیش‌ران رقم خورد. تیراژ تولید به حداقل رسید. زنجیره تأمین داخلی‌سازی را آغاز کرد و بخشی از قطعات وارداتی داخلی‌سازی شدند. البته این صنعت همچنان درگیر مسئله کیفیت و تیراژ تولید است و نتوانسته نیاز بازار و نظر مشتریان خود را تأمین کند.

## صنعت خودرو در دهه ۹۰

به‌دلیل تحریم‌ها و البته مشکلات معمول دولت‌ها در دور دوم، سال ۹۰ به بعد با باز شدن فتر قیمت ارز روبه‌رو شدیم و قیمت‌ها شروع به افزایش کرد. در اواخر سال ۹۱ بود که رئیس‌جمهوری وقت عبارت «برای کویلی چندی؟» را مطرح کرد. در آن زمان، سرکوب قیمت‌ها از سوی دولت شروع شده بود. اما خوشبختانه به فاصله کوتاهی، حدود ۳ ماه بعد، رئیس‌جمهوری را ظاهر قانع کردند که این حرف‌ها غلط است و به این ترتیب، قیمت‌ها در سال ۹۱ تعدیل شد و عملاً در دور نخست تحریم‌های هسته‌ای، سرکوب قیمت خودرو خیلی سنگین نبود. در این دوره که تا سال ۹۵ طول کشید، صنعت خودرو به‌طور مستقیم تحریم نبود و فقط خودروسازان و قطعه‌سازان بزرگ خارجی، ایران را ترک کردند. البته در مقابل ارتباط با قطعه‌سازان چینی ادامه یافت که منجر به توسعه توانمندی‌های داخلی و البته CKD کاری شد.

در این دوره (۹۲ تا ۹۵) ابتدا تولید کاهش یافت و در ادامه بازار به شدت تشنه شد. اما با به ثمر رسیدن داخلی‌سازی‌ها و دوزدن تحریم‌ها به‌تدریج تیراژ تولید در سال ۹۳ بالا رفت و خودروسازان تعهدات عقب‌مانده را جبران کردند. در سال ۹۴ در حالی تیراژ تولید خودرو بالا رفته بود که درآمد مردم متناسب با افزایش قیمت خودرو بالا رفته و در عین حال، قیمت خودروها تقریباً آزاد و نیز بازارهای سرمایه‌موازی مانند مسکن و بورس جذاب‌تر بود؛ بنابراین در سال ۹۴ صنعت خودرو با یک رکود عمیق روبه‌رو شد. بماند در این سال عده‌ای سیاسیون در کنار دشمنان توسعه صنعتی کشور روی این موج سوار شدند و کمین‌نخیریم را راه انداختند. در این میان، دولت با دادن مجوز و اعتبار به خودروسازان، بازار را با یک بسته ۴ هزار میلیارد تومانی تحریم کرد و با هزینه خودروساز کار دوباره رونق گرفت.

در مجموع طی این دوره خودروسازان زیانده بودند. با ورود به سال ۹۵ زنجیره تأمین آنها در سال ۹۲ تولید پژو ۲۰۶ با افزایش تولید داخلی، کاهش واردات قطعه را جبران کرد. تولید پراید هم دوباره از سوی قطعه‌سازان داخلی حمایت شد. همزمان

امیرحسین کاکایی، عضو هیات علمی دانشگاه علم و صنعت: دهه ۹۰ در حالی شروع شد که بیماری هلندی به اوج خود رسیده بود و عملاً مسئولان کشور سرمست از دلارهای نفتی، حساسی و لخرچی می‌کردند. بیشتر پروژه‌های توسعه‌ای متوقف شده بود و متخصصان در مراکز طراحی مهندسی و تحقیقاتی، خود را یاد می‌زدند. جالب اینکه در حالی که کشور به ظاهر ذخایر ارزی بسیاری در اختیار داشت، در فرصت بروز بحران اقتصادی ۲۰۰۸ میلادی به جای اینکه خطوط تولید مدرن از صنایع ورشکسته اروپایی را خریداری کنیم، خودرو و انواع محصولات مصرفی وارد کردیم. حتی کار به جایی رسید که قطعات را هم از چین وارد می‌کردیم و مارک ایرانی روی آنها می‌چسباندیم تا از تولید داخل حمایت کنیم. با آن نرخ پایین ارز، کدام کارآفرین و صنعتگری می‌توانست با چین رقابت کند. این روند حتی با آغاز تحریم‌های سنگین در سال ۹۱ ادامه یافت و در سال ۹۲ حدود ۷۶ هزار خودرو خارجی با افزایش ۷۴ درصدی نسبت به سال قبل به ارزش حدود ۱۶ میلیارد دلار وارد کشور شد که با توجه به تغییر نرخ ارز، معادل ۱۷۴ درصد رشد ریالی نسبت به سال قبل داشت و ۴۰ درصد ارزش بازار خودرو را شامل می‌شد.

دو خودروساز بزرگ از اوایل سال ۹۱ که تحریم‌های هسته‌ای شدت یافت، دوباره به موضوع داخلی‌سازی توجه کردند. داخلی‌سازی واقعی از دهه ۷۰ شروع شده و در دهه ۸۰ اوج‌گیری بیماری هلندی، به حداقل رسیده بود. به‌طور خاص در سال ۹۰ هر دو خودروساز اصلی به‌دنبال تیراژ تولید در دو خودرو پراید به‌روز شده و پژو ۲۰۶ و البته مدل ایرانی آن رانا بودند. اما با شروع تحریم‌ها در سال ۹۱ توجه به داخلی‌سازی خیلی جدی شد، چراکه پژو و سیتروئن به سرعت ایران را ترک کردند. رنو تا مدت‌ها ماند و به تمام تعهدات قبلی خود عمل کرد.

با همت دو خودروساز و زنجیره تأمین آنها در سال ۹۲ تولید پژو ۲۰۶ با افزایش تولید داخلی، کاهش واردات قطعه را جبران کرد. تولید پراید هم دوباره از سوی قطعه‌سازان داخلی حمایت شد. همزمان



عکس: مهر

در سال ۱۴۰۰ وزارت صنعت، معدن و تجارت با ابلاغ برنامه‌ها و پروژ‌ه‌های تحولی نه‌گانه و کاهش ۳۵ درصدی بهای تمام‌شده خودرو و طی ۲ سال و متعاقب آن افزایش تولید، همت خود را در ارتقای صنعت خودرو به‌کار بست. یقیناً تعاملات بین‌المللی و رفع محدودیت‌ها در بهبود وضعیت صنعت خودروسازان، ثبات نرخ ارز و قیمت‌ها اثرگذار خواهد بود



قطعه‌سازان بزرگ هم داده نشد. در این دوره متأسفانه موضوع قیمت‌گذاری نه‌تنها به سرعت حل نشد، بلکه تا به امروز همچنان به‌عنوان یک معضل باقیمانده است. در نتیجه این تحریم‌ها و قیمت‌گذاری دستوری و البته ده‌ها مانع داخلی دیگر، صنعت خودرو به شدت آسیب دید و امروز برآورد من از زیان رسمی دو خودروساز، حدود ۱۲۰ تریلیارد (هزار میلیارد) تومان است. هر چند اگر بخواهید هزینه فرصت از دست‌رفته را برآورد کنیم، باید اعدادی بالاتر از ۲۰۰ تریلیارد را در نظر داشته باشیم. طی این ۴ سال بازار خودرو هم همچنان متلاطم باقی ماند.

به هر حال در ۴ سال گذشته، با وجود تمام ناملاطیات، دو خودروساز بزرگ به همراه قطعه‌سازان، توانستند دو خودرو قدیمی را از رده خارج و جایگزین آنها دو خودرو جدید به بازار عرضه کنند و چند خودرو موجود را به لحاظ ظاهری و استاندارداری به‌ویژه از منظر موتوری به‌روز کنند.

در این دوران سخت، قطعه‌سازان و خودروسازان به داخلی‌سازی و توسعه فناوری قطعاتی مبادرت ورزیدند که هیچ‌گاه تصور نمی‌شد بتوانیم درباره آنها کاری انجام دهیم. دهه ۹۰ دهه‌ای پسر از فرساز و نشیب در دنیای سیاست بود. در مجموع این دهه، دهه زیان اقتصادی خودروسازان و فرار سرمایه از این صنعت بود. پیشرفت‌های بسیاری در حیطه فناوری رخ داد اما عملاً از فناوری روز جهان عقب ماندیم. در حال‌حاضر با صنعتی روبه‌رو هستیم که با وجود تمام پیشرفت‌هایش از درون پوسیده است. عمده تجهیزات به‌شدت کهنه شده و سرمایه از این صنعت فراری است. امروز این صنعت اصلاح تاخت و تاز سیاست‌گذاران جوانی نام است و اگر این موضوع را در کنار عود کردن بیماری هلندی با به ثمر رسیدن مذاکرات وین، کنار هم بگذاریم، باید بگوییم که صنعت خودرو مبتنی بر توان تولید داخلی، نفس‌های آخر را می‌کشد.



سال ۱۴۰۰ وزارت صنعت، معدن و تجارت با ابلاغ برنامه‌ها و پروژه‌های تحولی نه‌گانه و کاهش ۳۵ درصدی بهای تمام‌شده طی دو سال و متعاقب آن افزایش تولید، همت خود را در ارتقای صنعت خودرو به‌کار بست. یقیناً تعاملات بین‌المللی و رفع محدودیت‌ها در بهبود مشکلات صنعت خودرو کشور و ثبات در نرخ ارز و قیمت‌ها می‌تواند بسیار اثرگذار باشد اما موضوع حمایت از تولید و توجه به خلاقان و مبتکران داخلی در داخلی‌سازی و تعمیق هرچه بیشتر آن که نیازمند توجه مضاعف از سوی دولت و مجلس شورای اسلامی و نهادهای نظارتی در اجرای درست قوانین و مقررات است را نمی‌توان در ارتقای این صنعت بزرگ کشور نادیده گرفت.

## سخن پایانی

صنعت خودرو به پایان فعالیت دهه ۹۰ خود رسید و پرونده تولید این دهه را با تولید حدود یک میلیون خودرو بست. البته بخشی از خودروهای تولید شده با کمبود قطعه تجاری‌سازی نشده و قول مساعد مدیران عامل خودروسازی مبنی بر تکمیل این خودروها تا اردیبهشت سال جاری خواهد بود. امید که با آغاز قرن جدید، تحولات پیش‌بینی شده از سوی وزیر صنعت، معدن و تجارت محقق شود.

کشور بود اما برخلاف دیدگاه‌های کارشناسان غربی، با تحلیل واقع‌بینانه می‌توان تحریم‌ها را به انسجام و وحدت صنعت و دولت در شناسایی هرچه بیشتر نقاط ضعف و ایجاد تدابیر مقابله با تحریم‌ها و تدابیر تولید به‌منظور خنثی کردن توطئه‌های نامشروع استکبار جهانی و در نتیجه آن به رونق در تولید تعبیر کرد. وحدت و انسجام دولت و مجلس در حوزه صنعت به‌منظور تعمیق ساخت داخل و تحقق خودکفایی با مرکز بر منویات رهبر معظم انقلاب در مقوله اقتصاد مقاومتی را می‌توان بی‌ظنیر توصیف کرد که دست لایه واردکنندگان برای واردات بی‌رویه مواد اولیه و محصولاتی که توان و ظرفیت تولید آنها در داخل وجود داشت را تحت‌الشعاع قرار داده بود، بیش از پیش کوتاه کرد.

با استناد به آمارهای بین‌المللی، در سال ۹۷ و با آغاز تحریم مستقیم خودروسازی کشور تیراژ تولید با ۴۰ درصد کاهش مواجه شد و متعاقب آن در سال ۹۸ نیز با کاهش ۲۵ درصدی تولید خودرو به ۸۲۱ هزار دستگاه رسید. اما در سال ۹۹ این رویکرد تغییر کرد و با تدابیر لازم در تولید و انسجام بین دولت و صنعت و تمرکز بر تعمیق ساخت داخل، روند نزولی تولید با چرخش به صعودی، تعادل نسبی را به بازار برگرداند، به‌طوری‌که تولید خودرو با ۷ درصد افزایش به بیش از ۸۸۰ هزار دستگاه رسید که می‌توان آن را نقطه عطف اتکا به توان و ظرفیت داخلی دانست که در ۴۰ سال گذشته از این حیث بی‌ظنیر بوده است.

در سال ۹۲ این آمار تولید با ۲۵ درصد کاهش به نسبت سال قبل به مجموع ۷۴۳ هزار خودرو رسید که این امر را می‌توان ناشی از شیفتن امریکایی‌ها در ترغیب شرکای قدیمی ایرانی (شرکت ژنوسیترون) در عدم‌همکاری با صنعت خودرو کشور به بهانه پرونده هسته‌ای و تحریم‌ها به‌شمار آورد.

در سال ۹۳ به‌واسطه توافق بین‌المللی هسته‌ای و برجام، تعاملات بین‌المللی بهبودیافته و امکان واردات مواد اولیه به‌منظور افزایش تیراژ تولید خودرو فراهم شد، به‌گونه‌ای که مجموع تولید خودرو در کشور نسبت به مشابه سال قبل با ۴۶ درصد افزایش به بیش از یک میلیون و ۹۰ هزار خودرو رسید.

طی سال‌های ۹۴ تا ۹۶ عواملی مانند تعاملات بین‌المللی، ثبات نرخ ارز، ثبات قیمت‌ها و... موجب شد علاوه بر بهبود تیراژ تولید در برقراری تعادل بین عرضه و تقاضای بازار شاهد شرایط مناسب‌تری باشیم. اما در نیمه دوم سال ۹۷ و به‌دنبال تغییرات سیاسی در ایالات‌متحده آمریکا و رویکرد شیفتن‌آمیز دولت ترامپ با توافقات بین‌المللی و مشروع برجام، بار دیگر محدودیت‌های بین‌المللی بر صنعت خودرو تحمیل شد و تیراژ تولید را متأثر کرد؛ به نحوی که تیراژ تولید در سال ۹۶ از ۱۵۱۵ میلیون خودرو به یک میلیون خودرو در سال ۹۷ رسید که این کاهش به‌دلیل وجود موانع و محدودیت در تهیه برخی مواد اولیه از تأمین‌کنندگان بین‌المللی ایجاد شده بود. محدودیت‌های بین‌المللی به‌ویژه در صنعت خودرو کشور به قصد رکود کامل در این صنعت بزرگ

رضا آریاباد، کارشناس صنعت خودرو: در سال ۱۳۹۰ وزیر صنعت، معدن و تجارت وقت، صنعت خودرو کشور را با تیراژ تولید ۱۷۵ میلیون خودرو در ۱۱۰ نوع خودرو معرفی کرد و این سال را دوره چهارم تکامل صنعت خودرو کشور خواند.

سهام صنعت خودرو از کل اقتصاد در دو دهه گذشته با حدود ۴ درصد تولید ناخالص داخلی به ۲۰ درصد ارزش‌افزوده کل صنعت رسیده، به‌طوری‌که در آن زمان به صنعت خودرو کشور ماموریت داده شده بود تیراژ تولید را مطابق برنامه به ۳ میلیون خودرو سواری در افق ۱۴۰۴ برساند و هدف تولید ۳ میلیون خودرو در سال، به‌عنوان نقشه راه صنایع خودروسازی کشور در نظر گرفته شد. در این میان اما موضوع مهم و خیرساز، افزایش قیمت خودرو در پایان سال ۹۰ از سوی سازمان حمایت مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان بود که این افزایش قیمت بین ۶ تا ۹ درصد محدود و اعلام شد.

با این حال، مطابق آمار سازمان بین‌المللی سازندگان وسایل نقلیه موتوری (OICA)، تولید مجموع خودرو ایران در سال ۲۰۱۱ میلادی با رشد ۳۱ درصدی به ۱۶۴۹ میلیون دستگاه رسید و کشورمان در این زمینه بالاتر از انگلیس، ایتالیا و ترکیه در رتبه ۱۳ جهان قرار گرفت. این سازمان میزان تولید خودروهای سواری در ایران طی سال ۲۰۱۱ را افزون بر ۱۴۱۲ میلیون خودرو اعلام کرد و دوازدهمین سازنده بزرگ خودروهای سواری در جهان معرفی شد.



رضا آریاباد:

وحدت و انسجام دولت و مجلس به‌منظور تعمیق ساخت داخل و تحقق خودکفایی با تمرکز بر منویات رهبر معظم انقلاب در مقوله اقتصاد مقاومتی را می‌توان بسیار اثرگذار دانست



یک دهه توسعه  
اما نامتوازن

اعتماد از دست رفته

تحریم، فرصت توسعه  
را فراهم کرد

mine@smtnews.ir

گلابه فعالان معدنی از وضعیت بخش معدن در ۱۰ سال اخیر

# بار هزینه تمام شده تولید بر دوش معدنکاران

## نهادهای دولتی مسیر بخش معدن را تغییر دادند

ملیکا انصاری: در دهه‌ای که گذشت، بخش معدن و صنایع معدنی با شرایط نوسانی همراه بودند و روزهای به نسبت ناآرامی را پشت سر گذاشتند. فارغ از تمام مشکلات سیاسی و تنش‌های بین‌المللی که به‌طور مستقیم بر اقتصاد و ورود سرمایه‌های خارجی به کشور تأثیر داشت، برنامه‌ها و رویکردهای دولتی نسبت به بخش معدن از مهم‌ترین مولفه‌های اثرگذار بر فعالیت‌های این حوزه بود. بنا بر نظر کارشناسان و فعالان معدنی تغییر مکرر

قوانین، خلق بخشنامه‌های شبانه و بدون پشتوانه کارشناسی و بی‌ثباتی مقررات مربوط به صادرات و واردات بخش معدن و صنایع معدنی از مواردی بودند که فعالیت‌های بخش معدن و سوددهی این حوزه مهم اقتصادی را تحت شعاع قرار دادند. در باره آنچه بر بخش معدن در ۱۰ سال اخیر گذشته و چشم‌اندازی که می‌تواند پیش‌روی فعالان این بخش باشد، با کارشناسان و فعالان معدنی به‌گفت‌وگو پرداخته است.



عکس: مینا

## سیر صعودی هزینه‌های حمل‌ونقل

هزینه‌های تمام‌شده تولید مواجه بودیم.

**پیش‌بینی تورم ۶۰ درصدی**

این فعال معدنی در ادامه صحبت‌های خود از دست رفتن صرفه اقتصادی فعالیت معدن و واحدهای فرآوری تولیدات معدنی را یکی از مهم‌ترین دلایل رکود بخش معدن عنوان کرد و گفت: باید بر این نکته تأکید کرد که هزینه حمل‌ونقل رکنی اساسی در هزینه‌های تمام‌شده تولید است و با افزایش بهای فاکتورهای مربوط به آن مانند سوخت، تعمیر و نگهداری و... هزینه‌های تولید در بخش معدن رشد چندبرابری پیدا کردند. به دلیل افزایش سنگین هزینه‌ها، رکود و تعطیلی بسیاری از معادن و حتی واحدهای فرآوری را تهدید می‌کند. نوایی خاطر نشان کرد: اگر شرایط مناسبی برای بهبود وضعیت اقتصادی کشور حاصل نشود، در سال پیش رو شاهد افزایش ۶۰ تا ۷۰ درصدی هزینه‌ها به‌ویژه در حوزه حمل‌ونقل خواهیم بود که این به‌معنای بحرانی‌تر شدن اوضاع معدنکاری است. در تکمیل موارد یادشده گفتنی است در فروش مواد معدنی، حمل‌ونقل نقشی اساسی دارد و با ایجاد خلل در این بحث، بازارهای فروش معدنی از بین می‌روند.

**از بین رفتن سوددهی معادن**

نوایی در پایان، هیچ رویداد سال‌های اخیر را اتفاق

شهباز نوایی، فعال معدنی در گفت‌وگو با معدنی در شرایط فعلی بخش معدن را نسبت به سال‌های گذشته نامناسب عنوان کرد. او معتقد است فعالیت در حوزه معدن هر سال نسبت به سال قبل سخت‌تر می‌شود و در این باره می‌گوید: اگر بخواهیم نگاهی کلی به روند وضعیت بخش معدن در ۱۰ سال اخیر داشته باشیم، نمی‌توانیم روندی رو به رشد و توسعه را توصیف کنیم. در سال‌های اخیر فعالیت‌های بخش معدن تحت فشارهای مختلف قرار گرفته و به تدریج شرایط بدتر شد. ممنوعیت‌آفرینی قوانین جدید، بی‌ثباتی بخشنامه‌های ابلاغی، محدودیت بازارهای صادراتی و همچنین بازارهای داخلی برای فروش تولیدات معدنی، افزایش نرخ ارز و رشد هزینه‌های معدنکاری از مهم‌ترین اتفاقات رخ داده در ۱۰ سال اخیر در بخش معدن به‌شمار می‌روند. این فعال معدنی ادامه داد: تمامی چالش‌های یادشده ضمن کاهش توان تولید بخش معدن، محدودیت فروش و در نتیجه رکود معادن را به دنبال داشت. پیرو موارد برشمرده، افزایش هزینه‌های حمل‌ونقل را می‌توان مهم‌ترین و مخرب‌ترین معضل فعلی بخش معدن عنوان کرد. هزینه‌های حمل‌ونقل در دهه اخیر، به‌ویژه سال گذشته به حدی بالا رفت که در برخی از عرصه‌های معدنی با افزایش چند برابری

## اتفاقات مثبت دهه‌ای که گذشت



مقررات کشور وابسته و هم‌نیازمند دوره حداقل پنج‌ساله از آغاز سرمایه‌گذاری خارجی است. با بازگشت تنش‌های سیاسی و خروج سرمایه‌ها از کشور، بخش معدن توانست آن‌طور که شایسته است، از این منابع مهم مالی بهره‌گیرد. این کارشناس معدن افزود: در سال‌های اخیر با وجود تلاش‌های صورت گرفته به دلیل اشتباهات رخ داده، سهم معدن و صنایع معدنی در تولید ناخالص داخلی به جایگاه واقعی خود رسید. حال باید دید در سال‌های پیش‌رو چه اتفاقی برای این حوزه مهم تولیدی رخ خواهد داد. یکی از بهترین اقدامات در حوزه معدن می‌تواند احیای وزارت صنایع و معادن و بهتر از آن، تشکیل وزارت مستقلی برای زمین‌شناسی، معدن و صنایع معدنی باشد که همواره یکی از خواسته‌های سرمایه‌گذاران و فعالان این حوزه مهم تولیدی بوده است.

## سخن پایانی

به عقیده کارشناسان و فعالان اقتصادی یکی از عوامل کم بودن سهم بخش معدنی در تولید ناخالص داخلی، تصمیمات نادرست و محدودیت‌آفرین نهادهای دولتی در سال‌های اخیر بوده است. بررسی شرایط حاکم در بخش معدن به‌ویژه در ۴ دولت اخیر و شناسایی مصائب پیش آمده می‌تواند نهادهای دولتی را در تبیین راهکارهای مناسب برای سال‌های آتی بخش معدن یاری کند.



مثبت رخ داده در بخش معدن معرفی نکرد. او عقیده دارد در گذر زمان تنها شرایط برای معدنکاری دشوارتر شده و نهادهای دولتی نسبت به این بخش بی‌توجهی از خود نشان داده‌اند. این فعال معدنی ادامه داد: طی این سال‌ها قوانین و دستورالعمل‌ها مرتب در حال بازبینی توسط نهادهای دولتی بود اما در این اصلاحیه‌ها شاهد بهبود شرایط مقرراتی در این بخش نبودیم.

رویکرد دولت حمایتی نبوده؛ از همین رو به تدریج سود فعالیت معدنی برای صاحبان معادن و معدنکاران کاهش یافت؛ تا حدی که امروز در برخی از معادن حتی سود برابری با تولید برای معدنکاران وجود ندارد. نوایی ادامه داد: به طور کلی می‌توان گفت در دهه گذشته در هیچ یک از مسائل مربوط به بخش معدن، چه بازارهای صادراتی، چه روند فعالیت‌های تولیدی و چه مقررات مربوط، شاهد بهبود وضعیت نبودیم. امید می‌رود در سال پیش رو مشکلات شکل‌گرفته در سال‌های اخیر توسط نهادهای دولتی شناسایی و با رفع آنها، بهبود نسبی در فعالیت‌های معدنی و اقتصاد این بخش حاصل شود.

## راهبرد فولاد خوزستان در سال ۱۴۰۱

### توسعه، اشتغال و تولید پایدار با نگاه به توانمندی سازندگان داخلی و شرکت‌های دانش‌بنیان

حرکت واحدهای تولیدی به سمت بومی‌سازی محصولات خود و بهره‌گیری از توان و تفکر داخلی بود. بومی‌سازی فناوری از جنبه‌های مختلف از جمله: انطباق فناوری انتقال یافته با منابع موجود (سرمایه، سطح دانش و مهارت نیروی انسانی)، شرایط اقلیمی، اهداف، سیاست‌ها و برنامه‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و ارزش‌های اجتماعی در ارتباط است. ابراهیمی در پایان اشاره‌ای به بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در خصوص نقش علم و فناوری در پیشبرد اهداف کشور داشت و افزود: از نگاه ایشان، فقط از طریق علم و فناوری است که کشور می‌تواند از لحاظ اقتصادی و سیاسی پیشرفت کند و در نتیجه به عزت اقتصادی، سیاسی و بین‌المللی برسد. علم، ابزار قدرت است و نظام سلطه با استفاده از همین مزیت، کشورها را تحت نفوذ و استعمار خود قرار داده است. به همین دلیل هم از طرفی انحصارطلبی علمی و از طرف دیگر جلوگیری از پیشرفت علمی کشورها تحت سلطه و جهان سوم، از راهبردهای مهم و اصلی کشورهای سلطه‌گر است. سیاست فولاد خوزستان نصب‌العین قرار دادن فرمایشات رهبری و حرکت بر مدار توسعه و تولید پایدار است.

صنعت، طرح‌های پژوهشی مرتبط و هرگونه حمایت مادی و معنوی که منجر به تولید دانش فنی و تجهیزات شود در دستور کار واحد تحقیقات و فناوری فولاد خوزستان قرار دارد. چشم‌انداز شرکت‌های دانش‌بنیان باید تولید علم و محصولات با معیارهای جهانی باشد. در این صورت می‌توان امیدوار بود، که علاوه بر تأمین صنایع داخلی، صادرات و آرزوهای هم‌نصيب شرکت‌های دانش‌بنیان شود. در واقع شرکت‌های دانش‌بنیان با کاربردی کردن دانش و استفاده موثر از آن در گسترش ظرفیت‌ها و ارتقاء درجه بهره‌برداری از منابع، سعی در به حداکثر رساندن میزان بهره‌وری دارند. وی اشاره‌ای هم به برگزاری دومین نمایشگاه تخصصی بومی‌سازی صنعت فولاد داشت و افزود: این نمایشگاه با رویکرد شناسایی توان بالقوه تولیدکنندگان در فضای ارتباط مستقیم فنی و بازرگانی با تولیدکنندگان قطعات و از طرفی واحدهای تحقیق و تکنولوژی با ارائه‌دهندگان دانش فنی و فناوری در کنار تدبیر ارائه موفق کارگاه‌های آموزشی و پژوهشی اسفندماه سال گذشته برگزار شد. یکی از نتایج مثبت و ارزشمند که تحریم‌ها توانست بر بدنه اقتصادی و تولیدی کشور به همراه داشته باشد

ماهیت بنیادین آنها، به صورت اساسی منجر به تغییر و بهبود اقتصاد می‌شود. ابراهیمی با بیان این جمله که راهبرد اصلی فولاد خوزستان از گذشته تا به حال توجه به سازندگان و تأمین‌کنندگان داخلی است، افزود: مهم‌ترین عنصر در راه‌اندازی اقتصاد هر کشور منابع انسانی و نیروی کار فعال است. بیشترین افزایش تولید ناخالص ملی در نتیجه بهبود اثربخشی و کیفیت نیروی انسانی به‌وجود می‌آید. شرکت‌های دانش‌بنیان با بهره‌گیری از منابع انسانی متخصص و توجه ویژه به فناوری و اطلاعات به‌روز، محصولات و خدماتی را ارائه می‌دهند که علاوه بر کیفیت، قیمت تمام شده را کاهش می‌دهد. مجموعه فولاد خوزستان بیش سه دهه، توجه ویژه‌ای به بومی‌سازی و توجه به تولیدکنندگان داخلی داشته است. بومی‌سازی ۲۵ هزار قطعه با همکاری شرکت‌های دانش‌بنیان، پارک‌های علم و فناوری، دانشگاه و مراکز دانشگاهی موید توجه فولاد خوزستان به توان داخلی است. مدیرعامل فولاد خوزستان در ادامه گفت: نگاه مجموعه تنها به استفاده از خدمات و محصولات شرکت‌های داخلی محدود نمی‌شود. حمایت از پایان‌نامه‌های مرتبط با



مسیر رشد و توسعه و اصلاح زیرساخت‌های اقتصادی و رسیدن به اقتصاد پایدار ترسیم نمودند. ابراهیمی در ادامه کاهش هزینه‌ها و بهره‌وری را نتیجه توجه به شرکت‌های دانش‌بنیان دانست و افزود: رقابت‌پذیری، نوآوری، خلاقیت، افزایش کیفیت محصول، جلوگیری از خروج ارز، اشتغال‌زایی، شکوفایی اقتصادی و قرار گرفتن در میان کشورهای صاحب قدرت تنها بخشی از توجه به شرکت‌های دانش‌بنیان است. در اقتصاد، یکی از بازیگران اصلی بنگاه‌های دانش‌بنیان هستند که با دارا بودن ساختار اقتصادی، نقش اساسی و کلیدی ایفا می‌کنند. عملکرد شرکت‌های دانش‌بنیان با توجه به

امین ابراهیمی مدیرعامل راهبرد فولاد خوزستان در سال ۱۴۰۱ را توسعه، اشتغال و تولید پایدار با نگاه به توانمندی سازندگان داخلی و شرکت‌های دانش‌بنیان دانست. مدیرعامل فولاد خوزستان در گفت‌وگو با خبرنگار روابط عمومی ضمن تبریک نوروز باستانی و آغاز سال جدید با اعلام این مطلب افزود: تأکید مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) بر اقتصاد و تولید ملی، نشان از نگاه عمیق و راهبردی ایشان به ساختن ایران قوی و به دور از هرگونه وابستگی است. سال ۱۴۰۱ نیز از سوی ایشان به نام تولید؛ دانش‌بنیان، اشتغال‌آفرین نام‌گذاری شده است. قطعاً رشد اقتصاد کشور به رشد و شکوفایی صنایع مختلف منجر می‌شود. نکته‌ای که ایشان تأکید بیشتری داشتند، حرکت به سمت اقتصاد دانش‌بنیان و حمایت همه‌جانبه از شرکت‌های دانش‌بنیان است. وی افزود: توجه به اقتصاد مقاومتی تدبیری هوشمندانه است که از سوی ایشان، برای مقابله با جنگ اقتصادی و جنگ نرم دشمن مطرح شد. مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) با نگاه عمیق، سال‌های اخیر را حول محور موضوعات اقتصادی و با تکیه بر بیانیه گام دوم انقلاب نام‌گذاری کردند و به‌طور منظم، روندی را در

## مناقضه عمومی

### تأمین تجهیزات ذخیره‌ساز ICT



PGSOC  
Petroleum Gas & Oil Company  
شرکت نفت ستاره خلیج فارس (سهامی عام)

شماره مناقصه: ۰۱۷۶۵-TE-PGSOC-LEC-DISASTERRECOVERY

شرکت نفت ستاره خلیج فارس (سهامی عام) در نظر دارد تأمین تجهیزات ذخیره‌ساز به همراه متعلقات، SAN Switch و Tape library را از طریق مناقصه عمومی به تأمین‌کننده واجد شرایط واگذار کند. بنابراین از همه شرکت‌های معتبر دعوت می‌شود برای تهیه اسناد مناقصه تا تاریخ ۱۴۰۱/۰۱/۲۰ با ارسال نامه، اعلام آمادگی و فیش خرید اسناد را از طریق پست الکترونیکی ارسال کنند.

هزینه خرید اسناد: ۲۰۰۰۰۰۰۰ (دو میلیون) ریال واریزی به حساب شماره ۲۳۹۰۳۸۱۱۳۴ بانک تجارت با شماره شباهت ۲۳۹۰۳۸۱۱۳۴ به نام شرکت نفت ستاره خلیج فارس (متقاضیان به منظور دریافت شناسه اختصاصی پرداخت می‌بایست با بخش خزانه امور مالی به شماره ۰۷۶-۳۱۳۱۳۲۵۷ و ۰۷۶-۳۱۳۱۳۲۶۷۷ تماس حاصل فرمایند.)

میزان ضمانت‌نامه شرکت در مناقصه: مبلغ ۳۵۰۰۰۰۰۰۰ (سه میلیارد و پانصد میلیون) ریال.

مهلت تحویل بسته پیشنهادی مناقصه: تا پایان وقت اداری مورخ ۱۴۰۱/۰۲/۲۰

محل تحویل بسته پیشنهادی مناقصه: بندرعباس، کیلومتر ۱۳ محور بندرعباس به بندر خمیر، بلوار شهیدسردار سلیمانی، میدان نفت، بلوار خودکفایی، شرکت نفت ستاره خلیج فارس، امور حقوقی و قراردادها.

تلفن: ۰۷۶-۳۱۳۱۰۰۰۰ داخلی ۲۵۹۷، دورنگار: ۰۷۶-۳۱۳۱۳۱۳۱، کدپستی: ۷۹۳۱۱۸۱۱۸۳، ایمیل: Legal@pgsoc.ir

روابط عمومی و امور بین‌الملل شرکت نفت ستاره خلیج فارس

## با ماسک زندگی اقتصادی

### را گسترش دهید

آخرین اخبار و

تازه‌ترین تحلیل‌ها را در

پایگاه خبری «گسترش نیوز» دنبال کنید

www.Gostaresh.news





## در گفت و گو با فعالان صنایع معدنی مطرح شد یک دهه توسعه اما نامتوازن

در روزهای آغازین سال که با شروع قرن جدید و پایان یک دهه همراه است، بررسی عملکرد اقتصادی کشور خالی از لطف نیست. در طول این دهه که با تحریم و محدودیت در روابط بین المللی همراه بوده است، ظرفیت های بخش معدن و صنایع وابسته به آن و اثرگذاری آن در روند توسعه صنعتی و اقتصادی کشور بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته است. بدین ترتیب شاهد توسعه ظرفیت تولید در معدن و صنایع معدنی بوده ایم. اما انتقاداتی جدی به این توسعه وارد است. از جمله آنکه نگاه متوازنی به ظرفیت سازی ها و وجود نداشته است. زیرساخت های انرژی، حمل و نقل و... همپای افزایش ظرفیت صنایع توسعه نیافته اند. علاوه بر این شاهد بی توجهی به تکمیل زنجیره تولید و ساخت محصولات با ارزش افزوده بالا بوده ایم. این کمبودها مهم ترین انتقاداتی هستند که به عملکرد توسعه ای صنایع معدنی در طول یک دهه گذشته وارد می شود.

مرزیه احقانی  
editor@smtnews.ir



### اصلاح مسیر توسعه

تأمین دنیا را تقاد دهد. وی گفت: در این میان بهینه سازی مصرف منابع باید در صنعت فولاد مورد توجه قرار گیرد. فولادسازان کشور به ویژه در حلقه های میانی از پارانه قابل توجه انرژی برخوردار هستند بنابراین باید به سمت سرمایه گذاری مولد و بهبود مصرف انرژی پیش بروند. اما تحقق اهداف یاد شده نیازمند برنامه ریزی دقیق و توجه به تأمین زیرساخت های انرژی و لجستیکی دارد. رحام در پایان گفت: در ادامه از مسئولان انتظار می رود با وضع عوارض صادراتی روی مواد خام و میانی زنجیره فولاد، امکان تعمیق ارزش آفرینی هرچه بیشتر در زنجیره فولاد را فراهم کرد. هرچند که این اقدام باید با توسعه ظرفیت های صادراتی کشور همگام باشد.



### بی توجه به استخراج

محمد حیدرزاده فعال صنعت سرب روی در گفت و گو با روزنامه اظهار کرد: تولید سرب روی ظرف ۱۰ سال اخیر در کشور ما رشد داشته، همزمان کیفیت محصولات تولید شده در این صنعت نیز بهبود یافته است. علاوه بر این راندمان بازیابی تولید محصولات از معدن تا محصول نهایی نیز ارتقا یافته است. در همین حال اغلب واحدهای تولید کننده شمش روی به واحدهای کیک شویی با هدف بهره مندی هرچه بیشتر از باطله ها مجهز شده اند.

که پیش تر هم اشاره شد ایران از ذخایر معدنی قابل توجه سرب و روی برخوردار است، با این وجود بسیاری از این ذخایر مورد بهره برداری قرار نمی گیرند. در نتیجه با کمبود ماده اولیه در صنعت سرب و روی کشور روبرو هستیم. سالانه چندین میلیون تن خاک معدنی از کشورهای دیگر همچون ترکیه برای تأمین مواد اولیه مورد نیاز صنایع سرب و روی کشور وارد می شود. خرید مواد اولیه تولید سرب و روی با ارز، هزینه تولید در این صنعت را افزایش می دهد. بنابراین انتظار می رود سیاست گذاران به دنبال بهره مندی هرچه بیشتر از ذخایر معدنی کشور باشند. وی گفت: با توجه به پتانسیل های موجود و ذخایر معدنی سرب و روی انتظار می رود، آینده درخشانی در انتظار این صنعت باشد. اما در کوتاه مدت ریسک های متعددی در مسیر عملکرد این صنایع وجود دارد. بحران انرژی و کیود برق در کشور به ویژه در ماه های گرم سال که از بی توجهی به توسعه زیرساخت های انرژی در کشور نشأت می گیرد، ظرف ماه های آتی عملکرد صنایع سرب و روی کشور را تحت تاثیر قرار خواهد داد و از میزان تولید در این صنعت می کاهد. انتظار می رود این محدودیت ها در سال ۱۴۰۱ به مراتب بیشتر از سال گذشته باشد و این موضوع جدی تر از قبل بر عملکرد صنایع تاثیر می گذارد. در چنین شرایطی دولت موظف است سرمایه گذاری در این بخش را تقویت کند تا سایر صنایع با چالش های جدی در مسیر فعالیت و تولید خود روبرو نشوند.



در یک دهه گذشته شاهد توسعه ظرفیت تولید در معدن و صنایع معدنی بوده ایم. اما انتقاداتی جدی به این توسعه وارد است از جمله آنکه نگاه متوازنی به ظرفیت سازی ها وجود نداشته است

### سخن پایانی

در طول یک دهه گذشته شاهد ظرفیت سازی قابل توجهی در صنایع معدنی کشور بوده ایم. با این وجود این ظرفیت سازی همه جانبه نبوده و اکنون چالش های جدی در مسیر فعالیت صنایع حاصل شده است. از جمله این کمبودها می توان به تأمین نشدن انرژی، مواد اولیه، توسعه نیافتگی صنایع پایین دستی و... اشاره کرد. در همین حال امید داشت توسعه صنایع با برنامه دقیق تری دنبال شود.

## آمدگی کامل فولاد مبارک برای پشتیبانی از تولید



جدید را نداشت.

دقیق، کمپرسورها، اسکرابرها، تعمیرات نوساز کوره، لاین باستل، تاپ گس، نطفات اسکرابرها و... از جمله فعالیت های انجام شده در این مدول بود. رئیس تعمیرات احیا مستقیم تبریز گفت: در بهمن سال گذشته و با استفاده از فرصت تولید با توجه به محدودیت های اعمال شده در تأمین گاز و برق، شات دان سالانه مدول D نیز برنامه ریزی و سپس با فراهم کردن زیرساخت های لازم و با مساعدت دیگر واحدهای پشتیبانی و همکاری شرکت ایرسا و فراهم شدن شرایط ایمن، تعویض و ارتقای سیستم کنترل مدول D نیز با موفقیت انجام شد.

اروج نژاد فعالیت های انجام شده در شات دان مدول D را تعویض کاتالیست ۴۳۲ تیوب ریفرمر، تعمیر نسوز ۴۳۲ داگ لگ، تعمیر و اصلاح قسمت کولینگ زون، تعمیر نسوز ریفرمر، نصب لاین انتقال گاز متان به محوطه کوره تعویض نوار نقاله ۲۱، تعمیرات داخل کوره، تعویض و اصلاح لاین پروسس فیول ریفرمر و تعویض لاین وسط اسکراب تاپ گس، تعمیرات سیستم های سیالات، حمل مواد، برق و ابزار دقیق، کمپرسورها، اسکرابرها و اصلاح ساینلر ۷۱B، تعمیرات نسوز کوره، لاین باستل، تاپ گس، نطفات اسکرابرها و انجام فعالیت های بهینه سازی (تانک ۰.۴، ۰.۱، بای پس کولینگ، انتهای هدر پروسس فیول) عنوان کرد.

### انجام شات دان های سالانه و روزانه با برنامه ریزی دقیق

نادر اروج نژاد، رئیس تعمیرات احیا مستقیم در این زمینه گفت: شات دان های سالانه و روزانه با برنامه ریزی دقیق انجام شد که از مهم ترین آنها می توان به شات دان سالانه مدول های D، E، با تعداد مجموع ۵۶ هزار نفر ساعت تعمیرات مرکزی و حدود ۱۸ هزار نفر ساعت مجموع تعمیرات واحد و شرکت های پیمانکار مقیم واحد اشاره کرد.

وی در ادامه به فعالیت های انجام شده در شات دان مدول E نیز اشاره کرد و افزود: تعمیرات داخل کوره، تعویض ۱۶۸ لاین مشعل های ریفرمر و سرویس لاین های مشعل های ریفرمر، تعویض و تعمیر باندها، تعویض لاین وسط اسکراب تاپ گس، اصلاح هدر لاین پروسس فیول، تعویض و تعمیرات سیستم های سیالات، حمل مواد، برق و ابزار

## گوشتو بیمه کن، خیالتو راحت کن

### بیمه موبایل سامان

#### خطرات تحت پوشش

شکستگی فیزیکی | آبخوردگی و نفوذ مایعات | نوسانات ولتاژ برق | سرقت با شکست حرز



جهت محاسبه حق بیمه و خرید آنلاین بیمه نامه از طریق اسکن QR Code یا لینک زیر اقدام نمایید  
www.di.si24.ir

بیمه موبایل و تبلت تا سقف ارزش دستگاه بیمه شده  
درخواست و صدور بیمه نامه به صورت کاملاً آنلاین  
کیفیت و سرعت بالا در پرداخت خسارت

جهت کسب اطلاعات بیشتر و مشاوره رایگان می توانید به وبسایت شرکت بیمه سامان به نشانی WWW.SI24.IR مراجعه یا با شماره تلفن ۸۹۴۳ - ۰۲۱ تماس حاصل فرمایید



نگاهی به مشکلات کسب و کار در یک دهه اخیر

## اصناف تولیدی در خط اول آسیب بودند



پیمان صفر دوست: با به پایان رسیدن سال ۱۴۰۰ یک دهه پرمخاطره اقتصادی نیز به پایان رسید و اصناف امیدوارند در آغاز دهه جدید تقویم اقتصادی کشور به گونه بهتری ورق بخورد. اما واقعا در سالهای گذشته با در نظر گرفتن شاخصهای اقتصادی، اصناف کشور

چه شرایط مثبت و منفی را تجربه کردند؟! کدام دسته از اصناف در این دهه توسعه بیشتری یافتند و کدام دسته فعالیت محدودتری داشتند. در این شماره روزنامه **تجارت گسترش** این موضوع را در گفتوگو با دو تن از کارشناسان حوزه اصناف مطرح کرده‌ایم که شرح آن را در ادامه می‌خوانید:

### اصناف تولیدی بیشترین زیان را دیدند

وحید مهر پویان طارانی - عضو اتاق اصناف ایران: در ۱۰ سال گذشته با برخی کسب‌وکارهای جدید با عنوان کسب‌وکارهای مجازی آشنا شده‌ایم که فعالیت آنها بخشی از صنفا را از بین برد و بخش دیگری از اصناف نیز به دلیل اینکه بازار خود را از دست دادند و دیگر مخاطب خاصی نداشتند از بین رفتند که شاید مثال بارز آن صنفا لحاف‌دوزان باشند. در واقع از بین رفتن این اصناف به دلیل توسعه فناوری و صنعت بوده است. در بخش تولید نیز به دلیل اینکه محدودیت‌هایی مانند حدود و سقف صنفی برداشته شد تراکم واحدهای صنفی بسیار بیشتر از گذشته شد و در نهایت کاهش سود، بخشی از این صنفا را تعطیل کرد. شیوع کرونا نیز مشکل بسیاری از اصناف را دوچندان کرد و تعطیلی‌های بی در پی ناشی از محدودیت‌های کرونا آنها را ورشکستگی کشاند. اگر بخواهیم مقایسه‌ای از انواع مختلف اصناف و وضعیت آنها در ۱۰ سال گذشته داشته باشیم باید گفت در میان ۳ دسته اصلی اصناف شامل تولیدی، توزیعی و خدماتی، بخش تولید همواره با مشکلات جدی برای ادامه فعالیت مواجه بوده است. اصناف تولیدی که مواد اولیه و ماشین‌آلات آنها از خارج از کشور تامین می‌شد در این دوره زیان‌های بسیاری را متحمل شدند. در بخش خدمات نیز گرچه به‌نظر می‌رسد برخی اصناف به دلیل محدودیت‌های وارداتی توانستند بازار مطلوب‌تری داشته باشند، اما در کل این بخش نیز با مشکلات زیادی

### بخش مولد را از بین بردیم

وقتی سیاست‌گذاری‌های حوزه اصناف و قانون نظام صنفی دارای اشکال است، طبیعی است که نمی‌توانیم از اصناف انتظار رشد و توسعه داشته باشیم. علاوه بر این نتوانستیم برای مجموعه اقتصاد بخش غیردولتی، استراتژی صحیح و مناسبی تدوین و اجرایی کنیم. همچنین به‌منظور اتصال بنگاه‌های کوچک به بنگاه‌های بزرگ برنامه‌ریزی مناسبی انجام ندادیم. این عوامل در کنار یکدیگر باعث شد در دهه گذشته بسیاری از اصناف تولیدی با مشکلات فراوانی مواجه باشند و در این میان همه‌گیری ویروس کرونا در ۲ سال گذشته شرایط را برای صنفا و بنگاه‌های اقتصادی کوچک و متوسط بسیار دشوارتر از گذشته کرد و متأسفانه در این دوره نیز کسی به اعتراض اتاق‌ها و اتحادیه‌ها توجه نکرد. بسیاری از بنگاه‌های تولیدی در سال‌های گذشته به دلیل بروز مشکلاتی از قبیل افزایش بی‌رویه نرخ مواد اولیه و ناتوانی در نوسازی ماشین‌آلات و ابزار دچار مشکلات جدی شدند؛ تا آنجا که بسیاری از آنها تعطیل شده یا در آستانه تعطیل شدن هستند و بسیاری دیگر سرمایه‌های خود را در مسیرهای غیرمولد قرار داده‌اند. باتوجه به موارد یادشده دولت سیزدهم باید برای این بنگاه‌های اقتصادی که هنوز هم از آسیب‌های وارده همه‌گیری ویروس کرونا رها نشده‌اند حمایت‌ها و تسهیلاتی را قائل شود.

علی فاضلی - رئیس پیشین اتاق اصناف تهران: با نگاهی به سیاست‌های برنامه‌های پنج‌ساله به‌ویژه در دوره‌های پنجم و ششم در می‌یابیم، بسیاری از برنامه‌ها به‌ویژه در حوزه اقتصاد عینیت نیافت و بسیاری از این موارد در حد شعار باقی ماند. حمایت از اصناف نیز جزئی از همین برنامه‌ها بود که متأسفانه به آنها توجه مطلوب این شد. متأسفانه در این سال‌ها بخش غیردولتی در بخش کلان اقتصاد آن طور که باید و شاید مشارکت داده نشد، به همین دلیل نیز نیازهای این بخش به‌شکل مطلوبی دیده نشد. نتیجه اینکه در حال حاضر با وجود تأکیدات بسیار رهبر بزرگوار انقلاب در زمینه مشارکت مردم در مسائل مختلف، یک دولت فربه در مجموعه سیاست‌گذاری‌ها به‌ویژه در حوزه اقتصاد داریم. در واقع ما لزوم مشارکت بخش خصوصی در اقتصاد را در ۱۰ سال گذشته در شعارها بسیار شنیده‌ایم اما در عمل کمتر این موضوع در اولویت اقدامات دست‌اندرکاران قرار گرفته است. بحث اساسی در زمینه بنگاه‌های صنفی آنچه که بارها مورد اشاره و تأکید کارشناسان قرار گرفته این است که سیاست‌ها به سمتی پیش می‌رود که شیرینی و حلاوت بیشتر در بخش دولتی و واسطه‌گری غیرمقیمد و غیرمولد نهادینه شد و اغلب سرمایه‌ها نیز متأسفانه به همین سمت رفت. وقتی چنین گسترشی در این گونه بنگاه‌ها به وقوع می‌پیوندد، بخش تولید و خدمات فنی دچار آسیب‌های فراوانی خواهند شد. بررسی‌های آماری در بازه زمانی سال ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۰ حاکی از

### سخن پایانی

باتوجه به آنچه گفته شد، یک دهه گذشته برای اصناف مانند بسیاری دیگر از حوزه‌های اقتصادی و تجاری، دهه مطلوبی نبوده و آسیب‌های زیادی به‌ویژه به اصناف تولیدی وارد شده است. فعالان این بخش امیدوارند در آینده نزدیک نگاه ویژه دولت به نقش داشتن بخش خصوصی در تنظیم سیاست‌های حاکم بر اقتصاد کشور عینیت یابد و پیرو آن وضعیت اصناف نیز بهبود پیدا کند.

### «آگهی مناقصه عمومی یک مرحله‌ای»

شماره مناقصه	عنوان پروژه و محل اجرا	برآورد هزینه اجرای کار (ریال)	مبلغ تضمین شرکت (در مناقصه ریال)	نوع تضمین شرکت در مناقصه	رشته و گروه پیمانکاری	نظارت	مدت اجرای کار
۴۰۱/۳	عملیات خاکی تا حد بستر خیابان بازرسی پارت سه کیلومتر ۰۷۱ تا ۰۷۱+۲۳ منطقه ویژه اقتصادی شمال استان بوشهر	۷۶,۰۳۸,۱۴۵,۷۲۵	۳,۸۱۰,۰۰۰,۰۰۰	طبق آیین‌نامه تضمین معاملات دولتی	راه و ترابری (۵)	معاونت فنی شرکت شهرکهای صنعتی استان بوشهر	۳ ماه
۴۰۱/۴	عملیات خاکی تا حد بستر خیابان بازرسی پارت یک کیلومتر ۰۰۰۰ تا ۰۶۶۸ منطقه ویژه اقتصادی شمال استان بوشهر	۷۷,۵۱۰,۱۹۸,۲۱۰	۳,۸۸۰,۰۰۰,۰۰۰	طبق آیین‌نامه تضمین معاملات دولتی	راه و ترابری (۵)	معاونت فنی شرکت شهرکهای صنعتی استان بوشهر	۳ ماه
۴۰۱/۵	عملیات خاکی تا حد بستر خیابان قطعه یک منطقه ویژه اقتصادی شمال استان بوشهر	۱۲۵,۳۵۲,۱۴۶,۲۹۶	۶,۲۷۰,۰۰۰,۰۰۰	طبق آیین‌نامه تضمین معاملات دولتی	راه و ترابری (۵)	معاونت فنی شرکت شهرکهای صنعتی استان بوشهر	۳ ماه
۴۰۱/۶	عملیات خاکی تا حد بستر خیابان قطعه دو منطقه ویژه اقتصادی شمال استان بوشهر	۱۲۵,۲۶۵,۲۷۰,۱۲۱	۶,۲۷۰,۰۰۰,۰۰۰	طبق آیین‌نامه تضمین معاملات دولتی	راه و ترابری (۵)	معاونت فنی شرکت شهرکهای صنعتی استان بوشهر	۳ ماه
۴۰۱/۷	احداث دیوار پیش‌ساخته بتنی به منظور حصارکشی پارت سه کیلومتر ۰۷۱ تا ۰۷۱+۲۳ محدوده منطقه ویژه اقتصادی شمال استان بوشهر	۱۰۰,۵۰۴,۵۰۰,۴۵۵	۵,۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰	طبق آیین‌نامه تضمین معاملات دولتی	اینیه (۵)	معاونت فنی شرکت شهرکهای صنعتی استان بوشهر	۳ ماه
۴۰۱/۸	احداث دیوار پیش‌ساخته بتنی به منظور حصارکشی پارت سه کیلومتر ۰۰۰۰ تا ۰۶۶۸ محدوده منطقه ویژه اقتصادی شمال استان بوشهر	۱۰۱,۸۵۹,۹۷۰,۲۰۶	۵,۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰	طبق آیین‌نامه تضمین معاملات دولتی	اینیه (۵)	معاونت فنی شرکت شهرکهای صنعتی استان بوشهر	۳ ماه

**مدت اعتبار تضمین شرکت در مناقصه: ۳ ماه**  
پس از تاریخ بازگشایی پاکات  
**محل تامین اعتبار مناقصه:** از محل طرح تملک دارایی سرمایه‌ای استانی - داخلی  
**محل دریافت و تحویل اسناد:** از طریق سامانه تدارکات الکترونیکی دولت (ستاد)  
**فروش اسناد:** تا روز **شنبه مورخ ۱۴۰۱/۰۲/۲۰** در مقابل واریز وجه به مبلغ ۱,۰۰۰,۰۰۰ ریال به حساب شماره (۱۹۵۵۱-۰۰۱۱-۲۳۰۴) بنام (شرکت شهرکهای صنعتی استان بوشهر) در سامانه ستاد می‌باشد.  
تاریخ انتشار نوبت اول: ۱۴۰۱/۰۱/۱۴ تاریخ انتشار نوبت دوم: ۱۴۰۱/۰۱/۱۵

**آخرین مهلت تحویل اسناد:** تا پایان ساعت اداری روز **یکشنبه مورخ ۱۴۰۱/۰۲/۰۴** ضمناً به پیشنهادی خارج از موعد مقرر ترتیب اثر داده نخواهد شد.  
**گشایش پاکات:** روز **دوشنبه مورخ ۱۴۰۱/۰۲/۰۵** ساعت ۸ صبح  
\*ارائه صورت‌های مالی حسابرسی شده سال ۱۳۹۹ (حسابرسی شده توسط سازمان حسابرسی یا اعضای جامعه حسابداران مورد تأیید در سامانه پردیس) در زمان بازگشایی پاکات در پاکت ب در سامانه ستاد الزامی می‌باشد.

\* مناقصه گران مجاز به برنده شدن همزمان در یک پروژه از مناقصات ۴۰۱/۳ - ۴۰۱/۴ - ۴۰۱/۵ - ۴۰۱/۶ - ۴۰۱/۸ می‌باشد. و در یک پروژه از مناقصات ۴۰۱/۳ - ۴۰۱/۴ - ۴۰۱/۵ - ۴۰۱/۶ - ۴۰۱/۸ می‌باشد.  
\* در صورتی که مناقصه‌گری در مناقصات ۴۰۱/۳ - ۴۰۱/۴ - ۴۰۱/۵ - ۴۰۱/۶ - ۴۰۱/۸ شرکت نماید، و در دو یا چند مناقصه مناسب‌ترین قیمت را پیشنهاد دهد، اعضای کمیسیون مناقصات با توجه به ترتیب شماره مناقصات در اولین مناقصه، مناقصه‌گر را به‌عنوان برنده انتخاب و قیمت برنده انتخاب و قیمت پیشنهادی مناقصه‌گر در سایر مناقصات ترتیب اثر داده نخواهد شد.

\* در صورتی که مناقصه‌گری در مناقصات ۴۰۱/۷ - ۴۰۱/۸ شرکت نماید و در دو مناقصه مناسب‌ترین قیمت را پیشنهاد دهد، اعضای کمیسیون مناقصات با توجه به ترتیب شماره مناقصات در اولین مناقصه، مناقصه‌گر را به‌عنوان برنده انتخاب و قیمت پیشنهادی مناقصه‌گر در سایر مناقصات ترتیب اثر داده نخواهد شد.

ضمناً آگهی مناقصه در سایت‌های ذیل درج گردیده:  
۱- کلیه مراحل برگزاری مناقصه از دریافت اسناد تا ارائه پیشنهاد مناقصه‌گر و بازگشایی پاکات فقط از طریق درگاه سامانه تدارکات الکترونیکی دولت به آدرس [setadiran.ir](http://setadiran.ir) انجام خواهد شد.  
۲- آدرس پایگاه ملی اطلاع‌رسانی مناقصات کشور: [iets.mporg.ir](http://iets.mporg.ir)  
توجه: هزینه درج آگهی روزنامه به عهده برنده مناقصه می‌باشد.

**شرکت شهرکهای صنعتی استان بوشهر**

www.Gostarefresh.news

**با ما سبک زندگی اقتصادی را گسترش دهید**

**آخرین اخبار و تازه ترین تحلیل‌ها را در پایگاه خبری «گسترش نیوز» دنبال کنید**





محمد محمدپورعمران  
کارشناس اقتصاد

ارزیابی یک دهه فعالیت اقتصادی کشور باوجود تمام فراز و فرودهای آن باید براساس یک مبنای استاندارد صورت بگیرد که توجه به شاخص‌های اصلی اقتصاد می‌تواند یک مبنای درست در این زمینه باشد. مهم‌ترین شاخص نرخ رشد اقتصاد است که بسیاری از شاخص‌های دیگر در دل آن تعریف می‌شوند. حقیقت این است که در همه این سال‌ها آمل و آرزوی ما در حوزه اقتصاد کشور رسیدن به نرخ رشد ۸ درصد بود و در همه برنامه‌ها این موضوع عنوان می‌شد. اگر بخواهیم همین درصد رشد را مبنای بررسی عملکرد اقتصاد دهه گذشته قرار دهیم، تنها یک‌سال به این هدف دست یافتیم.

پس از نرخ رشد اقتصاد، شاخص دیگری که به آن استناد می‌شود نرخ بیکاری و ضریب اشتغال است. در این زمینه نرخ شاغلان ما با اغماض در چند سال اخیر در حد ۲۱ تا ۲۲ میلیون نفر باقی مانده که این موضوع نشان می‌دهد در این سال‌ها باتوجه به تعداد کسانی که به بازار کار پیوسته‌اند، نتوانسته‌ایم جمع جبری مشاغل کشور را افزایش دهیم.

تکنه تاسف‌بارتر در این زمینه این است که بسیاری از حمایت‌ها و تسهیلات بانکی صرف ایجاد واحدهای صنفی شده که می‌دانستیم کشور در آن زمینه رونق از بین رفتن طبقه متوسط و بین رفتن واحد دیگری را فراهم کرده‌ایم؛ بنابراین از این نظر نیز باتوجه به نرخ مشارکت پایین اقتصادی در میان کشورهای دنیا که در حدود ۴۰ درصد است، شرایط مطلوبی در دهه گذشته تجربه نشد.

عدالت اجتماعی نیز یکی دیگر از شاخص‌های مورداستناد برای بررسی عملکرد اقتصادی است. در این زمینه روند از بین رفتن طبقه متوسط و دوقطبی شدن جامعه می‌تواند به‌عنوان یک معیار تلقی شود. این شرایط در حالی در اقتصاد کشور رقم خورده که همواره در این سال‌ها، مقدمه و شمار دولتمردان رسیدگی به وضعیت دهک‌های پایین جامعه بوده است.

نرخ تورم شاخص دیگری است در اندازه‌گیری تب اقتصاد است. افزایش نرخ تورم شاید بی‌نفسه مشکل خاصی نباشد، اما نشانه بیماری‌های جدی در اقتصاد است. ما امروز همچنان در فضای تورمی به‌سر می‌بریم و شرایط از این نظر بسیار وحشتناک است. در بررسی عملکرد اقتصاد یک دهه گذشته نرخ تورم نیز شاخص قابل‌افتخاری را پیش‌روی قرار نمی‌دهد. شرایط آن زمان وخیم‌تر می‌شود که افزایش نرخ تورم همراه با رکود باشد. اینکه تورم را در کنار رکود داشته باشیم، به هیچ وجه قابل قبول نیست و اقتصاددانان از آن به‌عنوان شاخص فلاکت یاد می‌کنند که البته رتبه‌بندی‌های مشخصی نیز در زمینه آن وجود دارد.

بعد از این موارد به موضوع ارز چندنرخ در کشور می‌رسیم. باوجود تمام هدف‌گذاری‌ها و آرمان‌هایی که برای تکنرخی کردن و مدیریت بازار ارز در کشور وجود داشته، همچنان اقتصاد بر مبنای چند نرخ متفاوت ارز به مسیر خود ادامه می‌دهد که مشکلات بسیاری را ایجاد کرده و می‌کند. همچنان دست‌های پشت پرده در بازار ارز تعیین‌کننده هستند و باوجود نیت بر کوچک کردن اقتصاد دولتی، کماکان این بخش به بزرگ‌تر شدن خود ادامه می‌دهد.

در کنار همه مواردی که به آن اشاره شد، موضوع تحریم را نمی‌توان نادیده گرفت؛ هرچند در تحمل فشارهای ناشی از محدودیت‌های تحریم مقاوم‌تر از گذشته شده و آموخته‌ایم چگونه شرایط تحریم را به نفع خود تغییر دهیم و محدودیت را تبدیل به فرصت کنیم. علاوه بر آنچه گفته شد همه‌گیری کرونا نیز در همین دوره به‌وجود آمد که نقش زیادی در ناکامی‌های اقتصادی این دهه داشت.

در مجموع باید گفت اقتصاد کشور در دهه اخیر از بسیاری جهات نمی‌تواند نمره قبولی بگیرد. دوره بسیاری از شعارهای پوپولیستی در اقتصاد گذشته به مردم بسیار آگاه‌تر از گذشته عمل می‌کنند. البته باید این مسئله را نیز مدنظر داشت که بسیاری از معضلات موجود در اقتصاد کشور مربوط به همین دهه نیست و ما در طول ۶ دهه گذشته همواره با آنها مواجه بوده‌ایم. در این سال‌های طولانی کماکان اقتصاد دولتی، نرخ ارز دستوری، تورم بالا، خام‌فروشی، فضای نامناسب کسب‌وکار، اتکا به منابع بانکی برای سرمایه‌گذاری، نادیده گرفتن مزیت‌های کشور، کم‌توجهی به اقتصاد دانش‌بنیان، تداوم تجارت سنتی، ناکارآمدی بازار و بسیاری عوامل دیگر در کشور مطرح بوده و اجازه پیشرفت قابل توجه را به اقتصاد نداده است. این موضوعی است که برطرف کردن آن نیاز به وفاق ملی و جراحی اقتصادی دارد.

# ۱۰ سال تنهایی



عکس: بهرام‌نیک

ما نه‌تنها باید بتوانیم هزینه‌های جاری کشور را از محل مالیات تامین کنیم، بلکه باید بخشی از این مالیات را صرف سرمایه‌گذاری کنیم اما چنین شرایطی به هیچ وجه مهیا نیست و متاسفانه سیاست‌گذاران نیز به این موضوع توجهی نداشته و ندارند



این موضوع محدود به دهه اخیر نمی‌شود. از دهه ۶۰ تاکنون علاوه بر روند افزایشی نرخ تورم، سالانه ۲۲ تا ۲۷ درصد رشد نقدینگی نیز داشتیم. بر همین مبنای هر سال شاهد رشد پایه پولی و افزایش تورم بوده‌ایم. در واقع مجموع این اتفاقات، اقتصاد کشور را در این سال‌ها از نفس انداخته است.

## باید به‌روز شویم

در هر حال اگر خواهان بهبود وضعیت اقتصاد و تجارت کشور و افق روشن در این حوزه‌ها هستیم، باید مجموعه‌ای از اقدامات در دستور کار قرار گیرند و اجرایی شوند. در گام نخست باید مشارکت در تولید و تجارت دنیا را جزو اولویت‌های کشور قرار دهیم؛ همچنین باید مسئله مربوط به FATF را حل کنیم تا نقل و انتقالات پول به‌شکل معمول آن صورت گیرد.

همچنین جهانی داشته باشیم. همچنین جدی در حوزه تولید مشترک نداشته‌ایم و مجموع این ناکامی‌ها هم به بخش تولید و هم به بخش بازرگانی کشور صدمه زده است. این اتفاقات در طول یک دهه منجر به افزایش تورم و سقوط افراد بیشتری به زیر خط فقر شده است.

فکر برای تورم نکردیم در این سال‌ها دولتمردان همواره در ارائه آمار و گزارش‌های اقتصادی تنها به مقایسه میزان تورم سال موردنظر نسبت به سال پیش از آن پرداخته‌اند؛ البته



مهیسا نشده و ریشه آن به مواردی مثل تورم و دخالت‌های دولتی از جمله سرکوب قیمت‌ها می‌رسد. از طرف دیگر مرادده ما با دنیا

در این سال‌ها به‌گونه‌ای بوده که نتوانسته‌ایم نظر سرمایه‌گذاران خارجی را جلب کنیم. در این سال‌ها همواره دو مشکل عمده در اقتصاد کشور وجود داشته است؛ اول اینکه هزینه‌ها بسیار بالا بوده و صرفه‌جویی در هزینه نداریم و دوم اینکه دارای پرهوری بسیار پایین و منفی در حوزه سرمایه و نیروی کار هستیم. تا زمانی که این دو بیماری اقتصاد مداوا نشود، سرمایه‌گذاری‌ها در این بخش صرف جبران مشکلات روزمره و تامین اعتبارات جاری می‌شود تا تازه به نقطه صفر برسد.

برای رفع این مشکل، باید نیروی کار خود را تحت آموزش توام با بهره‌وری قرار دهیم و از سوی دیگر میزان سرمایه‌گذاری را با استفاده از راهکارهای اصولی افزایش دهیم تا میزان آن از استهلاك سرمایه بیشتر شود. این کار باعث بزرگ‌تر شدن اقتصاد و اثرگذاری مثبت در این زمینه می‌شود.

## سخن پایانی

کشور، یکی از بدترین دوره‌ها را تجربه کند. اما جدا از همه این موارد به‌نظر می‌رسد نداشتن برنامه‌ریزی درست در چارچوب‌های اقتصادی یکی از مهم‌ترین عوامل عملکرد نامطلوب تجارت کشور در دهه گذشته باشد؛ اقتصاد و تجارتي که باوجود تمام دردهای این سال‌ها، همچنان فکری برای جدا شدن از نفت و شکل‌گیری بر مبنای ارزش افزوده نکرده است.

## فقط خام‌فروشی کرده‌ایم

همچنین در این مدت تغییرات مداوم قوانین بخش تجارت چه در جهت تصحیح و چه در جهت قبض و بسط، به سود این حوزه تمام نشد، به همین دلیل حتی نتوانستیم سرمایه مطلوبی از منابع خارجی برای توسعه اقتصاد و تجارت جذب کنیم.

در طول ۱۰ سال گذشته جذب سرمایه خارجی نرخ بسیار پایینی داشت و شاید میزان این شاخص طی این دهه به میانگین سالانه ۲ میلیارد دلار برسد که عدد بسیار کوچکی برای اقتصاد کشور محسوب می‌شود.

در این سال‌ها همچنین نتوانستیم مشارکت‌های جدی در بازارهای جهانی داشته باشیم. همچنین فعالیت جدی در حوزه تولید مشترک نداشته‌ایم و مجموع این ناکامی‌ها هم به بخش تولید و هم به بخش بازرگانی کشور صدمه زده است.

این اتفاقات در طول یک دهه منجر به افزایش تورم و سقوط افراد بیشتری به زیر خط فقر شده است.

فکر برای تورم نکردیم در این سال‌ها دولتمردان همواره در ارائه آمار و گزارش‌های اقتصادی تنها به مقایسه میزان تورم سال موردنظر نسبت به سال پیش از آن پرداخته‌اند؛ البته

## جدایتی برای سرمایه‌گذاری نداشته‌ایم

طریق فروش دارایی و بخشی از آن از طریق فروش نفت تامین می‌شود. این موضوع نشان‌دهنده شرایط سختی است که در این سال‌ها برای اقتصاد کشور به‌وجود آمده است.

این در حالی است که ما نه‌تنها باید بتوانیم هزینه‌های جاری کشور را از محل مالیات تامین کنیم، بلکه باید بخشی از این مالیات‌ها را صرف سرمایه‌گذاری کنیم که متاسفانه چنین شرایطی به‌هیچ وجه مهیا نیست؛ بنابراین شرایط روزبه‌روز بدتر می‌شود و متاسفانه سیاست‌گذاران نیز به این موضوع توجهی نداشته و ندارند.

وقتی کشور در تامین هزینه‌های جاری خود موفق نیست و مجبور به کمک گرفتن از بخش‌های دیگر است، به‌طور قطع نمی‌تواند سرمایه‌گذاری مناسبی در صنعت و اقتصاد داشته باشد. به این ترتیب کشور به بن‌بستی می‌رسد که در سال‌های آینده نیز قادر نخواهد بود در این حوزه گام بردارد.

## راهکار چیست؟

در سیاست‌گذاری‌های حوزه تجارت باید به‌نحوه عمل کرد که منجر به ایجاد جاذبه‌های سرمایه‌گذاری شود تا از این طریق بتوانیم توسعه اقتصادی را رقم بزنیم.

در این سال‌ها فضای کسب‌وکار در کشور به‌خوبی

## سرمایه‌ای جذب نکرده‌ایم

همچنین در این مدت تغییرات مداوم قوانین بخش تجارت چه در جهت تصحیح و چه در جهت قبض و بسط، به سود این حوزه تمام نشد، به همین دلیل حتی نتوانستیم سرمایه مطلوبی از منابع خارجی برای توسعه اقتصاد و تجارت جذب کنیم.

در طول ۱۰ سال گذشته جذب سرمایه خارجی نرخ بسیار پایینی داشت و شاید میزان این شاخص طی این دهه به میانگین سالانه ۲ میلیارد دلار برسد که عدد بسیار کوچکی برای اقتصاد کشور محسوب می‌شود.

در این سال‌ها همچنین نتوانستیم مشارکت‌های جدی در بازارهای جهانی داشته باشیم. همچنین فعالیت جدی در حوزه تولید مشترک نداشته‌ایم و مجموع این ناکامی‌ها هم به بخش تولید و هم به بخش بازرگانی کشور صدمه زده است.

این اتفاقات در طول یک دهه منجر به افزایش تورم و سقوط افراد بیشتری به زیر خط فقر شده است.

## فکر برای تورم نکردیم

در این سال‌ها دولتمردان همواره در ارائه آمار و گزارش‌های اقتصادی تنها به مقایسه میزان تورم سال موردنظر نسبت به سال پیش از آن پرداخته‌اند؛ البته

براهیم بهادرانی- مشاور عالی رئیس اتاق بازرگانی تهران؛ بررسی اعداد و ارقام یک دهه گذشته کشور در حوزه اقتصاد و تجارت نشان می‌دهد در این سال‌ها دچار فراز و فرودهای متعددی بوده‌ایم.

نرخ تورم بالای سال‌های ابتدایی دهه ۹۰ با دوره توافق برجام و در ادامه به‌سود روند اقتصاد، کاهش قابل‌توجهی پیدا کرد اما پس از خروج آمریکا از برجام، با بروز مشکلات دوباره این نرخ روند صعودی به خود گرفت.

در این سال‌ها نرخ تورم به بالای ۴۰ درصد رسید. تورم بالای ۴۰ درصد به‌معنی عدم ثبات لازم در حوزه اقتصاد است و جذب سرمایه را دچار مشکل می‌کند.

در شاخص رشد اقتصاد نیز کشور شرایط پرنوسانی را در این سال‌ها سپری کرده، اما برآیند نمودارها نشان می‌دهد ما در این حوزه نیز نتوانسته‌ایم براساس پیش‌بینی‌ها و برنامه‌ریزی‌ها حرکت کنیم و به رشد سالانه هدف‌گذاری شده برسیم.

بخش مهمی از این عدم توفیق در رشد و توسعه اقتصاد مربوط به اثر تحریم‌های اقتصادی کشور است. البته در حال حاضر و با روی کار آمدن حزب دموکرات در آمریکا، کم شدن فشار تحریم‌ها و امکان فروش راحت‌تر نفت، این شاخص (رشد اقتصاد) تا حدودی مثبت شده است.

با توافق برجام وقتی صادرات نفت افزایش یابد، بخش‌های مرتبط و وابسته به آن نیز فعالیت مطلوب‌تری خواهند داشت، زیرا در هر حال بخش عمده‌ای از صنعت ما وابسته به رشد صادرات نفتی است.

یک دهه پرنوسان به‌طور کلی وقتی درباره توسعه اقتصاد کشور در دهه ۹۰ صحبت می‌کنیم، مشاهده می‌شود نرخ این

پیمان صفر دوست  
editor@smtnews.ir



در طول ۱۰ سال گذشته جذب سرمایه خارجی در کشور ما نرخ بسیار پایینی داشته، به‌طوری که شاید میزان این شاخص طی این دهه به میانگین سالانه ۲ میلیارد دلار برسد



بررسی ارزش پول ملی در دهه ۹۰

# افزایش نرخ ارز، ارزش ریال را کم کرد



عکس: سیمین

باید اجازه دهیم نرخ ارز به اندازه تفاوت بین تورم داخلی و خارجی تعدیل شود. اگر این موضوع اتفاق بیفتد دیگر شاهد تغییرات شدید نرخ ارز نخواهیم بود. بنابراین برای پیشگیری از چنین اتفاقاتی باید نرخ ارز به تدریج و متناسب با نرخ تورم افزایش پیدا کند

## دلایل کاهش ارزش پول ملی

توجه به میزان عرضه و تقاضای دلار، نرخ آن در بازار تغییر می‌کند. بدین ترتیب در یک نظام ارزی شناور مدیریت‌شده - مدیریت‌شده به این معنی که دولت یا به‌طور مشخص بانک مرکزی بر نوسان‌های نرخ ارز دخالت دارد - است که نرخ ارز تعیین می‌شود.

امینی با اشاره به اینکه در اقتصادی که ورود و خروج سرمایه در سطح بالایی وجود ندارد، صادرات و واردات کالا و خدمات، تعیین‌کننده ارزش پول ملی می‌شود، اظهار کرد: در اقتصاد ما نیز جریان ورود و خروج سرمایه در سطح پایینی است. در واقع دوره‌ای که نرخ ارز بالا رفت، صادرات ما کاهش یافته بود که همین امر سبب شد نرخ دلار افزایش پیدا کند.

**تأثیر رشد ارزش پول ملی بر اقتصاد**  
این استناد دانشگاه در پاسخ به این سوال که رشد ارزش پول ملی چه تأثیری بر اقتصاد دارد، گفت: زمانی که پول ملی تقویت می‌شود، صادرات کمتر و واردات بیشتر می‌شود، چراکه واردات ارزان‌تر و ارزش

کالاهای خارجی برحسب پول ملی افت خواهد کرد. در مقابل، زمانی که نرخ دلار افزایش می‌یابد، ارزش پول ملی کاهش خواهد یافت که نتیجه آن کاهش واردات است. در این حالت، صادرات به‌صرفه می‌شود و درآمد بیشتری نصیب صادرکننده خواهد شد.

امینی با اشاره به تأثیرات دیگر نرخ ارز و ارزش پول ملی بر اقتصاد، اظهار کرد: ارزش پول ملی بر تورم نیز تأثیرگذار خواهد بود، چراکه بخشی از تورم در کشور ما ناشی از تورم کالاهای وارداتی است. این کارشناس اقتصاد افزود: زمانی که پول ملی تضعیف می‌شود، کالاهای خارجی گران‌تر می‌شوند که سبب گران‌تر شدن نرخ کالاها و خدمات در اقتصاد و تورم خواهد شد.

از این‌رو تضعیف پول ملی که اثر مثبت روی صادرات دارد، از سوی دیگر می‌تواند تأثیر منفی بر تورم داشته باشد و به‌دنبال خود سبب کاهش قدرت خرید مردم شود، به‌ویژه در کشور ما که وابستگی

## تضعیف ارزش پول ملی

حسین مصصامی، استاد اقتصاد دانشگاه شهید بهشتی معتقد است استراتژی اصلی دشمن در قبال اقتصاد ما کاهش و تضعیف ارزش پول ملی است. به گفته این کارشناس اقتصاد، سیاست‌گذاری‌های ارزی را از سال ۹۰ به بعد همیشه در جهت تضعیف ارزش پول ملی بوده است. به گزارش ایمنا، مصصامی با اشاره به امضای برنامه در ۲۳ تیر ۱۳۹۴ گفت: اگر شما به اطلاعات و آمار اقتصادی نگاه کنید، در آن سال رشد اقتصادی ما منفی ۱.۶ بود. بعد از آن در سال ۹۵ آثار موقت برنامه ظاهر شد و به دنبال افزایش فروش نفت، نرخ رشد اقتصادی افزایش یافت. این نرخ در سال ۹۶ به مثبت ۱.۴ درصد رسید اما اواخر سال ۹۶ با خروج آمریکا از برنامه این ورق برگشت. وی افزود: از اواخر همان سال، افزایش نرخ ارز آغاز شد و سیاست‌های ابلاغی بانک مرکزی در سال



به واردات کالاهای واسطه‌ای و سرمایه‌ای در سطح بالایی قرار دارد. امینی با جمع‌بندی مباحث مطرح‌شده چنین نتیجه‌گیری کرد که تقویت یا تضعیف ارزش پول ملی به خودی‌خود ارزش‌شده نیست، بلکه آنچه مطرح است ثابت‌بودن نرخ واقعی ارز یا محدوده تغییرات پایین است. از این‌رو نمی‌توانیم یک توصیه یک‌جانبه تنها در راستای تقویت یا تضعیف پول ملی داشته باشیم.

مسئله مهم این است که اجازه دهیم نرخ ارز به‌اندازه تفاوت بین تورم داخلی و خارجی تعدیل شود. اگر این موضوع اتفاق بیفتد دیگر شاهد تغییرات شدید نرخ ارز نخواهیم بود. بنابراین برای پیشگیری از چنین اتفاقاتی باید نرخ ارز به تدریج و متناسب با نرخ تورم افزایش پیدا کند.



۹۷ در جهت افزایش نرخ ارز و تضعیف پول ملی بود. دقیقاً ۲۰ فروردین سال ۱۳۹۷ ارزش ۴۲۰۰ تومانی به‌عنوان ارز ترجیحی پا به عرصه اقتصاد گذاشت و از آن پس رانت و سفته‌بازی و دلالی در این بازار شدت گرفت. استاد اقتصاد دانشگاه شهید بهشتی با تأکید بر اهمیت سال ۹۷ در اقتصاد ایران گفته ۳ اردیبهشت سال ۱۳۹۷ بانک مرکزی از سامانه نیما رونمایی کرد، ۱۷ اردیبهشت آمریکا از برنامه خارج شد و ۴ تیر بازار ثانویه ارز ایجاد شد. به‌این ترتیب ارز ۴۲۰۰ تومانی عملاً با ایجاد بازار ثانویه از بین رفت. با ایجاد بازار ثانویه، بانک مرکزی عملاً افزایش نرخ ارز را رسمیت داد و هر افزایشی که در بازار اتفاق می‌افتاد در بازار ثانویه منعکس می‌شد.

مصصامی افزود: به‌این ترتیب کاهش ارزش پول ملی در دهه ۹۰ به‌واسطه سیاست‌های

## سخن پایانی

در این میان، حفظ و بازگرداندن ارزش پول ملی یکی از دغدغه‌های اصلی دولتمردان، سیاسیون و اقتصادی‌هاست و در همین راستا هم طرح‌هایی مانند حذف صفر از پول ملی برای بالا بردن ارزش ریال مطرح می‌شود. طرحی که از سال‌های دولت دهم مطرح شد و همچنان ادامه دارد. هرچند طرح حذف صفر از پول ملی برای بالا بردن ارزش پول کشور نیز مخالفانی دارد. در هر حال، آنچه مسلم است، پول ملی با رتبه‌ای کمتر مانند پرچم، نماد یک کشور است و وقتی به هر دلیلی بی‌ارزش شود، به اشکال مختلف روحیه مردم آن سرزمین تضعیف می‌شود؛ بنابراین باید با سیاست‌های مناسب ارزی و مالی ارزش پول ملی را حفظ کرد و بازگرداند.

## تجربه ۳ کشور در مهار تورم

بررسی عوامل تداوم تورم در ایران نشان می‌دهد که می‌توان از تجربیات سایر کشورها برای مهار تورم ایران استفاده کرد. براساس نظریات تبیین‌کننده تورم، عوامل متعددی وجود دارد که می‌توانند توضیح‌دهنده تورم ایران باشند. عواملی مانند حجم نقدینگی، کسری بودجه، درآمدهای نفتی و حداقل دستمزد در ایران در شکل‌گیری تورم موثر هستند. در ادامه از تجربه ۳ کشور برای مهار تورم می‌گوییم تا شاید بتوان در اقتصاد ایران نیز از آنها بهره برد.

**برزیل:** برزیل در دهه‌های ۷۰ تا ۹۰ میلادی با مشکل ابرتورم مواجه شد. در سال ۱۹۶۴ اجرای طرح معجزه اقتصادی و الزام به دریافت وام از خارج برای صنعتی شدن یا شوک نفتی با رکود جهانی و افزایش نرخ بهره در آمریکا همراه شد. اجرای این طرح در نهایت به افزایش خالص دولت در اقتصاد، کسری بودجه، انباشت بدهی‌های خارجی و عدم تمایل مردم به سپرده‌گذاری در بانک‌ها ختم شد. در همین راستا چاپ بی‌رویه پول و رشد غیرقابل کنترل نقدینگی به یک ابرتورم منجر شد. ریشه چنین توری را می‌شد در جبران کسری بودجه از طریق استقراض از بانک مرکزی و استفاده از سپرده‌های مردم برای مخارج دولتی جست‌وجو کرد. در راستای مهار تورم، مقامات دولتی دست به اقداماتی مانند تثبیت قیمت‌ها و مسدود کردن حساب‌های بانکی در شرایط مشخصی زدند. اما به مرور متوجه شدند صرفاً با سیاست‌های پولی قادر به مهار تورم نیستند. از آنجا که مردم با توجه به انتظارات تورمی خود تصمیم‌گیری می‌کردند، تغییر انتظارات مردم می‌توانست کارساز باشد. در نهایت اجرای انقلاب اقتصادی با محور استراتژی‌های مالی، اصلاحات پولی، پایان سیاست‌های حمایتی و بازگشایی اقتصادی باعث نزولی شدن نرخ تورم بدون تجربه رکود اقتصادی شد.

**ترکیه:** تورم چشمگیر ترکیه مربوط به سال‌های اواخر دهه ۷۰ تا سال‌های میانی دهه ۹۰ میلادی است. علت اصلی تورم ترکیه، تحریم‌های بین‌المللی علیه این کشور بود. سیاست‌های مهار تورم که توسط دولت به اجرا گذاشته شد نیز موجب استمرار آن بود. این روند تا سال ۱۹۹۹ ادامه داشت. در این سال با فراهم شدن مقدمات پیوستن ترکیه به اتحادیه اروپا و برنامه کنترل تورم و کاهش انتظارات تورمی در ۳ محور تثبیت پولی، انضباط مالی و تسریع روند خصوصی‌سازی دنبال و باعث نزولی شدن نرخ تورم شد. در سال ۲۰۰۵ با تغییر واحد پولی، تورم ترکیه تکرر کمی شد. از سال‌های ۲۰۱۶ به بعد یعنی همزمان با کودتای نافرجام و افزایش تنش‌های با روسیه و آمریکا، نرخ تورم در ترکیه به ۲۵ درصد رسید. در این شرایط مقامات به این نتیجه رسیدند که کنترل تورم با افزایش نرخ بهره و ارز بعید به نظر می‌رسد. در نهایت مانند تجربه برزیل مقامات به این نتیجه رسیدند که تغییر انتظارات تورمی می‌تواند چاره‌ساز باشد. در نهایت تورم ترکیه در سال ۲۰۱۹ به ۱۱ درصد رسید. همه‌گیری ویروس کرونا و بعد از آن، کاهش نرخ بهره و دخالت‌های دولت در سال ۲۰۲۱ منجر به افزایش نرخ تورم در ترکیه شد. در پایان دسامبر سال میلادی گذشته، نرخ تورم ترکیه به ۳۶ درصد رسید.

**روسیه:** اتحاد جماهیر شوروی در ۱۹۹۱ فروپاشید. در سال ۱۹۹۳ تورم در روسیه ۸۷۴ درصد بود. در این سال، دولت با استناد از سیاست‌های پولی و مالی انقباضی مانند افزایش نرخ بهره، تأمین کسری بودجه از روش‌های غیرپولی مانند انتشار اوراق قرضه، تعطیل کردن بنگاه‌های ناکارآمد دولتی و کنترل عرضه پول توانست تورم را به ۳۰۷ درصد برساند. از سال ۱۹۹۴ تا ۱۹۹۸ روسیه توانست با ادامه سیاست‌های انقباضی و ایجاد و بکارگیری نهادهای کارآمد اقتصادی، نرخ تورم را به ۲۷ درصد برساند. ادامه این نوع سیاست‌ها باعث شد متوسط نرخ تورم در سال‌های ۲۰۰۶ تا ۲۰۱۳، ۴.۹ درصد باشد. کاهش قیمت نفت در سال ۲۰۱۴ باعث شد کشورهای صادرکننده نفت با بحران مواجه شوند. کاهش در آمد ارزی باعث شد فعالان اقتصادی با کمبود ارز برای تنسویه بدهی‌های خود مواجه شوند. علاوه بر کاهش قیمت نفت، تحریم‌های بین‌المللی نیز باعث افزایش تورم شد. در این بین، روسیه برای مدیریت شرایط به وجودآمده و کنترل نرخ ارز، برنامه‌های اصلاحی ۴ مرحله‌ای را که شامل کنترل ارزی، افزایش نرخ بهره، شناورسازی نرخ ارز، اصلاح سیستم بانکی و تقویت نظارت بر بانک مرکزی بود، دنبال کرد. در نتیجه موفق به مهار تورم و افزایش مقاومت‌پذیری در برابر شوک‌های جدید شد. از عوامل مهم دستیابی به این موفقیت، اعتماد مردم به سیاست‌های بانک مرکزی بود. به صورت کلی می‌توان گفت با توجه به وجود تفاوت‌های زیاد بین این کشورها، آنها مجموعه‌ای از سیاست‌های پولی و مالی، تعدیل انتظارات تورمی، آزادسازی و خصوصی‌سازی توانستند تورم را مهار کنند. نتایج حاصل‌شده از تجربیات و تلاش‌های این کشورها در زمینه مهار تورم نشان می‌دهد در شرایط تورمی ذهنیت و انتظارات تورمی بسیار مهم است و بدون باور مردم، تورم مهار نخواهد شد؛ بنابراین هدایت انتظارات تورمی به مسیر دلخواه همراه با ایجاد تعدیلات در نظام مالی بسیار اهمیت دارد. علاوه بر موارد ذکر شده، انضباط مالی دولت، استقلال بانک مرکزی و در نتیجه عدم استقراض دولت از آن بسیار مهم است. معمولاً اصلاح پولی، آخرین حلقه این اصلاحات است.



نگاهی به یک دهه تجارت با قاره سبز

بررسی‌ها نشان می‌دهد در ۱۰ سال گذشته (۲۰۲۰-۲۰۱۱) تراز تجاری ایران با اتحادیه اروپا به جز سال‌های ۲۰۱۱ و ۲۰۱۸، منفی بوده است. بیشترین تجارت ایران با این اتحادیه در سال ۲۰۱۱ رقم خورده و کمترین میزان تجارت نیز مربوط به سال ۲۰۲۰ است. علاوه بر این، بیشترین صادرات ایران به اتحادیه اروپا در این دهه مربوط به سال ۲۰۱۱ و کمترین آن مربوط به سال ۲۰۱۹ بوده است. کمترین میزان واردات ایران از این اتحادیه هم در سال ۲۰۲۰ رقم خورده و بیشترین آن مربوط به سال ۲۰۱۷ است.

در ابتدای این دهه، تجارت ایران با این اتحادیه افزون بر ۲۷ میلیارد یورو بوده که حدود ۱۷ میلیارد یورو آن صادرات ایران به اتحادیه اروپا و بیش از ۱۰ میلیارد یورو نیز واردات این اتحادیه به ایران بوده است. با این وجود، یک سال پس از ۲۰۱۳، صادرات و واردات ایران با کاهش همراه شد؛ البته افت صادرات در مقایسه با واردات بیشتر بود. این روند کاهشی تا سال ۲۰۱۳ و ۲۰۱۴ ادامه یافت و افت بیشتر صادرات در مقابل واردات باعث شد تراز تجاری ایران با اتحادیه اروپا از مثبت ۶۶ میلیارد یورو در سال ۲۰۱۱ به منفی ۲۵ میلیارد یورو در سال ۲۰۱۴ (بیشترین کسری تراز تجاری ایران با اتحادیه اروپا طی ۱۰ سال اخیر) برسد.

در سال‌های ۲۰۱۶ و ۲۰۱۷، صادرات و واردات کشور با افزایش همراه شد و رشد بیشتر صادرات نسبت به واردات باعث شد در سال ۲۰۱۷ تراز تجاری تقریباً به صفر نزدیک شود. در سال ۲۰۱۸ نیز با اینکه صادرات و واردات کمی نسبت به ۲۰۱۷ کاهش داشتند اما افت بیشتر واردات نسبت به صادرات موجب شد تراز تجاری ایران با اتحادیه اروپا، به مزاد هر چند ناچیز ۰۷ میلیارد یورویی برسد.

این وضعیت دیری نپایید و در سال‌های ۲۰۱۹ و ۲۰۲۰ با تشدید تحریم‌ها علیه ایران و محدودیت‌های مربوط به شیوع کووید-۱۹، تجارت ایران با اتحادیه اروپا با افتی شدیدتر از همیشه به کمترین سطح ممکن طی سال‌های اخیر رسید. طی این دو سال، صادرات ایران به اتحادیه اروپا به رقم بسیار ناچیزی نسبت به سال‌های قبل رسید و واردات کشور به این اتحادیه نیز در سطح بسیار پایینی قرار گرفت.

صادرات به اروپا

روند صادرات ایران به اتحادیه اروپا به تفکیک گروه‌های کالایی نشان می‌دهد دلیل اصلی کاهش صادرات ایران به اتحادیه اروپا در سال‌های ۲۰۱۳ تا ۲۰۱۵ و ۲۰۱۹ تا ۲۰۲۰ کاهش شدید صادرات ایران در گروه کالایی «سوخ‌های معدنی و روان‌کننده‌ها» و آن هم ناشی از محدودیت‌های بیشتر بر فروش نفت ایران بوده است. در سال ۲۰۱۱ صادرات ایران در این گروه کالایی به اتحادیه اروپا حدود ۱۵ میلیارد یورو بوده که در سال ۲۰۲۰ به کمتر از ۹۶ میلیون یورو رسیده است. از افت حدود ۹۶ درصدی صادرات ایران به اتحادیه اروپا در سال ۲۰۲۰ نسبت به ۲۰۱۱، حدود ۹۲ واحد درصد آن ناشی از افت صادرات ایران در این گروه کالایی بوده است.

مقصدی که از دست رفت

در ۱۰ سال گذشته، با تشدید تحریم‌ها و کاهش مراودات تجاری ایران با اتحادیه اروپا، ایران بسیاری از مقاصد صادراتی خود در اتحادیه اروپا را از دست داد. در سال ۲۰۱۱، ایتالیا، اسپانیا و یونان، ۳ مقصد اصلی ایران در اتحادیه اروپا بودند که در مجموع حدود ۱۲ میلیارد یورو از صادرات ایران در آن سال را به خود اختصاص دادند. در سال ۲۰۱۲ صادرات ایران به این اتحادیه با کاهش نسبتاً بالایی همراه شد، با این حال، ایتالیا همچنان نخستین مقصد صادراتی ایران بود اما جایگاه اسپانیا و یونان با هم تعویض شد. در سال ۲۰۱۳ به دلیل شدت یافتن تحریم‌ها علیه ایران بسیاری از بازارهای صادراتی ایران در اتحادیه اروپا کوچک‌تر شد. در این سال، آلمان که در سال‌های ۲۰۱۱ و ۲۰۱۲ به عنوان ۳ مقصد عمده صادراتی ایران در اتحادیه اروپا قرار نگرفته بود، جایگاه نخست را به خود اختصاص داد. در سال‌های ۲۰۱۴ و ۲۰۱۵ صادرات ایران به ایتالیا رشد جزئی را تجربه کرد و به جایگاه خود به عنوان مقصد اول صادراتی ایران بازگشت و آلمان نیز به عنوان دومین مقصد صادراتی ایران در اتحادیه اروپا قرار گرفت. امضای برجام در اواخر سال ۲۰۱۵ باعث شد در سال ۲۰۱۶ صادرات ایران به اتحادیه اروپا احیا شود. در این سال، فرانسه که پیش‌تر جزو مقاصد صادراتی عمده ایران در اتحادیه اروپا نبود، جایگاه نخست را از آن خود کرد و ایتالیا و اسپانیا در رده‌های بعد از آن قرار گرفتند. در سال‌های ۲۰۱۷ و ۲۰۱۸ صادرات ایران به ایتالیا افزایش قابل توجهی پیدا کرد و جایگاه خود به عنوان بزرگ‌ترین مقصد صادراتی ایران، از فرانسه پس گرفت. در سال ۲۰۱۹ نیز با خروج ایالات متحده آمریکا از برجام و بازگشت تحریم‌ها علیه ایران، دوباره صادرات ایران به اتحادیه اروپا دستخوش تغییر شد و کاهش قابل ملاحظه‌ای را تجربه کرد.

طی سال‌های ۲۰۱۹ و ۲۰۲۰ که ایران بسیاری از بازارهای صادراتی خود در اروپا را از دست داد، صادرات ایران به آلمان، در مقایسه با سایر مقاصد مهم صادراتی ایران در اروپا، کاهش قابل ملاحظه‌ای را تجربه نکرد و به عنوان نخستین مقصد صادراتی ایران در اتحادیه اروپا جای گرفت. در سال ۲۰۲۰، هلند و ایتالیا به عنوان دومین و سومین مقاصد صادراتی در اتحادیه اروپا قرار گرفتند، اگرچه میزان صادرات ایران به این دو کشور نسبت به سال‌های پیش بسیار کمتر بوده است.

واردات به اروپا

بیشترین ارزش واردات ایران از اتحادیه اروپا در تمام سال‌های ۲۰۱۱ تا ۲۰۲۰ به ماشین‌آلات و تجهیزات حمل‌ونقل اختصاص داشته است؛ اگرچه در سال‌هایی که مراودات تجاری ایران با اتحادیه اروپا کم شده، واردات ایران از این گروه کالایی نیز تحت‌تاثیر قرار گرفته و کمترین سطح آن به سال ۲۰۲۰ اختصاص داشته است. سال ۲۰۱۱ واردات ایران از اتحادیه اروپا در این گروه کالایی در بالاترین سطح خود قرار داشته است (۵،۵ میلیارد یورو). در سال ۲۰۲۰، سهم این گروه کالایی از ارزش کل واردات ایران از اتحادیه اروپا ۳۳ درصد بوده و سهم حدود ۴۱ واحد درصدی از افت حدود ۶۴ درصدی ارزش واردات ایران در سال ۲۰۲۰ نسبت به ۲۰۱۱ را به خود اختصاص داده است.

با اینکه طی سال‌های ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۸ ۳۰ سومین مبدأ واردات ایران در اتحادیه اروپا، فرانسه بود اما در دو سال ۲۰۱۹ و ۲۰۲۰ جایگاه آن به هلند اختصاص یافت و نام فرانسه به عنوان چهارمین مبدأ وارداتی ایران در اتحادیه اروپا ثبت شد. به‌طور کلی، طی دوره‌هایی که تحریم‌ها علیه ایران تشدید شد همچنان که ارزش صادرات ایران به کشورهای اروپایی کاهش یافته، واردات ایران از این کشورها افت نداشته که دلیل اصلی آن اعمال تحریم‌های نفتی علیه ایران بوده که باعث شده ایران بخش بزرگی از بازار صادراتی خود را از دست بدهد.

منبع: معاونت بررسی‌های اقتصادی اتاق بازرگانی تهران

بهترین و بدترین سال مبادلات کالایی ایران در آخرین دهه قرن از نگاه آمار

«برجام» ورق را برگرداند



ارزیابی تجارت خارجی ایران در دهه ۹۰ و اعداد و ارقام به دست آمده نشان می‌دهد سال ۱۳۹۹ حجم تجارت خارجی در پایین‌ترین رقم دهه ۹۰ قرار گرفته است. به گزارش مرکز آمار، روند تجارت خارجی کشور از سال ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۹ حکایت از آن دارد که پس از امضای برجام در میانه این دهه، شاهد رشد تجارت خارجی بوده‌ایم اما پس از خروج ترامپ از برجام، حجم تجارت خارجی با افت مواجه شده و در سال ۱۳۹۹ به کمترین میزان ارزشی رسیده است. کارشناسان اعتقاد دارند آنچه روند نزولی تجارت خارجی را در سال‌های ۹۸، ۹۹ رقم زده، به جز خروج آمریکا از برجام، سیاست‌های داخلی نادرست از جمله تخصیص دلار ۴۲۰۰ تومانی و صدور بخشنامه‌های متعدد بوده و همین امر نیز تأثیر تحریم‌ها را بر واردات و صادرات افزایش داده است.

گروه تجارت  
editor@smtnews.ir

امضای برجام در سال ۹۴ موجب شد در سال‌های بعد با افزایش ارزش تجارت خارجی روبه‌رو شویم. چراغ سبز کشورها به همکاری با ایران نیز حجم تجارت خارجی را تا بیش از ۱۰ میلیارد دلار افزایش داد

اما سال ۹۳ ارزش تجارت خارجی کشور نسبت به سال ۹۲ بیش از ۱۰ میلیارد دلار افزایش یافت و به ۹۰ میلیارد و ۱۲۵ میلیون دلار رسید. با این همه، دوباره در سال ۹۴ سیر نزولی صادرات و واردات را شاهد بودیم، به‌گونه‌ای که حجم تجارت در این سال به ۷۷ میلیارد و ۲۵۰ میلیون دلار رسید.

رقم افت کرده است. البته در آمارهای وزارت صنعت، معدن و تجارت دو رقم برای حجم تجارت خارجی سال ۹۱ ذکر شده که تفاوت چشمگیری با یکدیگر دارد. در آمارهای اعلام شده، حجم تجارت خارجی ایران در این سال ۹۴ میلیارد و ۶۸۲ میلیون دلار ثبت شده اما در انتهای سال ۹۲، رقم اعلام

آنچه از تحلیل‌ها برمی‌آید سال‌های ۹۰ و ۹۱ سخت‌ترین سال‌های تحریم‌های آمریکا بوده است. اما آمارهای منتشرشده از سوی وزارت صنعت، معدن و تجارت از تجارت خارجی سال ۹۰ نشان می‌دهد در سال ۹۰، حجم تجارت خارجی کشور به ۱۰۵ میلیارد و ۶۰۰ میلیون دلار رسیده است. در عین حال، در سال ۹۱ این

شرکای تجاری دهه ۹۰

عبارتند از چین، عراق، امارات، هند و افغانستان. بیشترین واردات در سال ۹۲ نیز از کشورهای امارات، چین، هند، کره جنوبی و ترکیه انجام شده است. در سال ۹۳ نیز مقاصد عمده صادراتی در اختیار چین، عراق، امارات، هند و افغانستان بوده است. علاوه بر این، چین، امارات، کره جنوبی، ترکیه و هند هم مهم‌ترین مبادی وارداتی ایران در سال ۹۳ هستند. در سال ۹۴، عمده صادرات ایران متعلق به ۵ کشور چین، عراق، امارات، افغانستان و هند بوده و عمده واردات از ۵ کشور چین، امارات، کره جنوبی، ترکیه و سوئیس انجام شده است.

بررسی شرکای تجاری ایران از سال ۹۰ تا ۹۹ حکایت از آن دارد که ۵ سکوی اول صادرات و واردات همواره در اختیار کشورهای محدودی بوده که مهم‌ترین آنها چین و امارات است. به جز سال ۹۱، چین در تمام سال‌های مورد بررسی عمده‌ترین بازار هدف صادراتی بوده و در صدر جدول مقاصد صادرات کشور قرار گرفته است. همچنین در ۷ سال اخیر این کشور به بزرگ‌ترین واردکننده کالا به ایران تبدیل شده و عمده‌ترین کشور طرف معامله ایران به‌شمار می‌رود. پس از چین، امارات بزرگ‌ترین شریک تجاری ایران است که در سال‌های مورد بررسی، نامش در فهرست عمده‌ترین مقاصد صادراتی و عمده‌ترین کشورهای طرف معامله ایران از سال ۹۰ تا ۹۹ به چشم می‌خورد. این کشور در سال‌های ۹۰، ۹۱ و ۹۲ بزرگ‌ترین واردکننده کالا به ایران بوده است. امارات به جز سال‌های ۹۵ که دومین مقصد کالاهای صادراتی ایران بوده و سال ۹۸ که به چهارمین مقصد صادراتی ایران تبدیل شده، در مابقی سال‌های دهه ۹۰ سومین بازار هدف صادرکنندگان ایرانی بوده است. در تمام سال‌های دهه اخیر نام کشورهایی همچون عراق و افغانستان در صادرات و ترکیه در واردات در فهرست عمده‌ترین شرکای تجاری ایران قرار گرفته‌اند. در سال ۹۰، مهم‌ترین مقاصد صادراتی ایران عبارتند از چین، عراق، امارات، هند و افغانستان. امارات، چین، کره جنوبی، آلمان و ترکیه نیز مهم‌ترین مبادی واردات ایران در این سال هستند.

امضای برجام در سال ۹۴ موجب شد در سال‌های بعد با افزایش ارزش تجارت خارجی روبه‌رو شویم. رفت‌وآمد کشورهای خارجی به ایران پس از امضای برجام، انگیزه فعالان اقتصادی را بیشتر کرد و چراغ سبز کشورها به همکاری با ایران موجب افزایش حجم تجارت تا بیش از ۱۰ میلیارد دلار در سال ۹۵ شد. آمارهای ثبت‌شده از سال ۹۵ بیانگر ارزش تجارت ۸۷ میلیارد و ۷۲۶ میلیون دلاری است. افزایش تجارت خارجی در سال ۹۶ نیز ادامه یافت و ارزش آن به ۱۰۱ میلیارد و ۴۴۱ میلیون دلار رسید. پس از سال ۹۰، تجارت ایران وارد مدار ۱۰۰ میلیارد دلار نشده بود و در این دهه فقط در دو سال ۹۰ و ۹۶ شاهد ارزش تجارت خارجی بیش از ۱۰۰ میلیارد دلار بوده‌ایم.

چراغ سبز برجام

ورق برگشت

اما در سال ۹۷ بحران‌های جدیدی در اقتصاد و روابط بین‌المللی ایران ایجاد شد. ترامپ، رئیس‌جمهوری آمریکا، به صورت یک‌طرفه از برجام خارج شد و بازگشت تحریم‌های اقتصادی علیه ایران، شرایط اقتصادی کشور را تغییر داد. مقامات دائماً اعلام می‌کردند در شرایط جنگ اقتصادی قرار گرفته‌ایم و همین موضوع نیز باعث اتخاذ تصمیمات ناگهانی و نادرست در سال ۹۷ شد. تصمیماتی که فعالان اقتصادی از آن به عنوان تحریم‌های داخلی یاد می‌کردند. سیاست‌های اعمال‌شده در کشور در سال ۹۷ انقباض تجارت خارجی را به دنبال داشت. از یک سو تخصیص دلار ۴۲۰۰ تومانی و از سوی دیگر، لزوم رفع تعهد ارزی با روش‌های اعلام‌شده از سوی متولیان تجارت خارجی، جامعه اقتصادی کشور را وارد بحران‌هایی به جز تحریم‌های آمریکا کرد. تأثیر عملکرد متولیان تجارت خارجی را می‌توان در حجم تجارت خارجی ایران در سال ۹۶ مشاهده کرد. در این سال، ارزش واردات و صادرات به ۸۶ میلیارد و ۹۲۲ میلیون دلار رسید. البته افت تجارت در سال ۹۸ نسبت به سال ۹۷ سرعت کمتری به خود گرفت و ۸۵ میلیارد و ۱۰۵ میلیون دلار ثبت شد. در سال ۹۹ کمترین میزان تجارت خارجی یک دهه اخیر رقم خورد. حجم تجارت خارجی در سال ۹۹ معادل ۷۳ میلیارد دلار اعلام شده که در مقایسه با سال ۹۸ کاهش بیش از ۸ میلیارد دلاری را تجربه کرده است.

بازدید مدیر عامل شرکت از روند پیشرفت پروژه‌های فولاد خوزستان



پروژه‌ها که در پیشبرد و اجرای طرح‌های توسعه فولاد خوزستان نقش مؤثری را داشته‌اند، تشکر و قدردانی نمود.

از مسئولان شرکت هشتم فروردین ماه ۱۴۰۱ انجام شد. بر پایه این گزارش، از روند پیشرفت اجرای پروژه‌های پست برق ۴۰۰ کیلو ولت، اکسیژن ۴، پارکینگ ماشین‌های سنگین، اصلاح مسیر ورودی شماره ۵ و کارخانه مگا مدول آهن اسفنجی (زمزم) که از پروژه‌های اصلی و حیاتی طرح پایدار می‌تواند شرکت فولاد خوزستان هستند، بازدید بعمل آمد. گفتنی است، در این بازدید نکات لازم برای حفظ روند و تکمیل پروژه‌ها از سوی مدیرعامل مورد تأکید قرار گرفت و در پایان بازدید نیز، میثم شهنیانی از حضور مدیرعامل و هیات همراه و همچنین از حمایت‌های هیات‌مدیره، همکاری‌های تنگاتنگ و مستمر مدیران و مجموعه واحدهای بهره‌بردار، تلاش‌های بی‌وقفه مدیران پروژه و تیم‌های اجرایی

بازدید از روند پیشرفت پروژه‌های شرکت فولاد خوزستان با حضور مدیرعامل و هیات همراه انجام شد. به گزارش خبرنگار روابط عمومی، این بازدید با حضور امین ابراهیمی مدیرعامل، محمد نیکوکار قائممقام مدیرعامل در امور بهره‌بردار و توسعه، میثم شهنیانی معاون برنامه‌ریزی و اجرای پروژه‌ها، محمد جامعی مدیر دفتر حوزه مدیرعامل و جمعی

با ما  
سبک زندگی اقتصادی را گسترش دهید  
www.Gostareh.news



نقاط قوت و ضعف بورس در ۱۰ سال اخیر در گفت‌وگو با فعالان بازار سرمایه بررسی شد

## اعتماد از دست رفته



عکس: آیدان فریدی

در یک دهه گذشته شاهد بهبود عملکرد بورس و توسعه زیرساخت‌های مالی آن بوده‌ایم. با این وجود، همچنان انتقادهایی به عملکرد بازار سرمایه کشور وارد است که عموماً از دعوت بی‌پایه مردم برای سرمایه‌گذاری در این بخش نشأت می‌گیرد

### موفق در توسعه ابزارهای مالی

کند. زمانی دامنه نوسان بازار سهام، بسیار کوچک بود که به مرور این دامنه نوسان افزایش یافت. در حال حاضر نیز سازمان بورس وعده داده این دامنه نوسان را در سال جدید به ۱۰ درصد افزایش دهد.

هرچند به اعتقاد من در کشوری که سواد مالی در آن چندان بالا نیست، افزایش ناگهانی دامنه نوسان، پیامدهایی را به‌نبال خواهد داشت و در همین حال سرمایه‌گذاران را با چالش‌های جدی در مسیر فعالیت خود روبه‌رو می‌کند؛ بنابراین انتظار می‌رود این دامنه نوسان به‌صورت مرحله‌ای برداشته شود تا بازار بتواند خود را با آن وفق دهد.

فلاح در ارزیابی توسعه نهادهای بازار سرمایه در طول یک دهه اخیر، اظهار کرد: ۱۰ سال قبل، فقط مجوز برپایی یک شرکت سبدگردان داده شده بود اما اکنون تعداد شرکت‌های سبدگردان فعال در این بازار به بیش از ۵۰ مورد رسیده است.

در همین حال، ۵۰ سبدگردان دیگر در صف ورود به بازار سرمایه هستند. چندین شرکت تامین سرمایه، ۱۱۰ کارگزاری و مجموعه‌های متعددی در حوزه پردازش مالی و... احداث شده‌اند. تمام تلاش‌های یادشده به منزله توسعه نهادهای مالی کشور است. به نوعی باید اذعان کرد که بازار سرمایه ما در طول این ۱۰ سال مسیر پررفوگی داشته است و علاوه بر این توانسته پازل سرمایه‌گذاری خود را کامل

بازار سرمایه یکی از شریان‌های اصلی اقتصاد کشور است. این بازار می‌تواند نقش اساسی در تامین نقدینگی و همچنین رشد و توسعه اقتصادی کشور داشته باشد. در ادبیات اقتصادی، بازارهای مالی به‌عنوان هدایت‌کننده منابع مالی از بخش غیرمولد به بخش تولید و مولد عمل می‌کنند.

در یک دهه گذشته، ابزارهای مالی مورد استفاده در بازار سرمایه کشور توسعه یافته و در همین حال، سهام و بورس به واژه‌های آشنا میان مردم بدل شده‌اند. البته آشنایی مردم با این بازار، اصولی نبود و سبب متضرر شدن آنها و از بین رفتن اعتماد عمومی به این بازار شد. با این وجود انتظار می‌رود در سال‌های آینده و با پایان یافتن دوره نزول شاخص بورس، دوباره شاهد بازگشت این بازار به روند صعودی باشیم.

یاسر فلاح، کارشناس ارشد بازار سرمایه در گفت‌وگو با **سنت** عنوان کرد: ساختار بازار سرمایه از منظر ابزارهای کاربردی در این بخش و نهادهای مالی فعال و همچنین زیرساخت‌ها، در طول یک دهه اخیر توسعه قابل‌توجهی داشته است. انواع ابزارهای مالی همچون قراردادهای اختیار معامله، انواع اوراق مالی اسلامی همچون اوراق سلف استاندارد، انواع مشتقه‌های کالایی، اوراق مرابحه، اوراق اجاره، انواع صکوک و... در بازار سرمایه کشور طراحی و استفاده شده است.

وی افزود: علاوه بر این، در طول سال‌های گذشته صندوق‌های سرمایه‌گذاری تنوع بسیار بالایی یافته و انواع صندوق‌های سرمایه‌گذاری همچون صندوق‌های سهام، صندوق‌های اهرمی، نیکوکاری و... مورد استفاده قرار گرفته‌اند.

روش‌های تامین مالی جدید نیز در طول یک دهه اخیر ایجاد شده است. بنابراین باید اقرار کرد بورس تهران در حوزه تنوع‌بخشی به ابزارهای مالی به خوبی عمل کرده تاجایی که اگر چند ابزار جدید دیگر متناسب با بازار سرمایه ایران بومی‌سازی و مورد استفاده قرار گیرد، این بازار در سطح بازارهای معتبر و پیشرو جهان قرار خواهد گرفت.

این کارشناس ارشد بازار سرمایه در ارزیابی عملکرد بازار سهام در حوزه زیرساخت‌ها در طول سال‌های گذشته، گفت: شرایط بازار در این سال‌ها بهبود

سارا فلاح، کارشناس بازار سرمایه در گفت‌وگو با **سنت** اظهار کرد: در یک دهه گذشته شاخص کل بورس رشد مناسبی را از آن خود کرده است. تنها در سال ۱۳۹۳، بازدهی بازار سرمایه منفی ۲۰ درصد گزارش شده است. در همین حال در سال ۱۳۹۵ نیز بازدهی بورس ایران حدود صفر برآورد شده است.

وی افزود: در ۳ سال گذشته یعنی ۱۳۹۶، ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹، بازار سرمایه عملکرد خوب و بازدهی مناسبی برای سرمایه‌گذاران را به همراه داشته اما پیش‌بینی می‌شود بازدهی این بازار در سال ۱۴۰۱ محدود باشد. کما اینکه بازدهی بازار تا روزهای پایانی سال، تقریباً سربه‌سر بوده است.

این کارشناس بازار در ادامه گفت: چنانچه عملکرد بازار سرمایه ایران در مقایسه با بازارهای جهانی مقایسه شود نیز می‌توانیم اینطور ادعا کنیم که این بازار بازدهی خوبی را از آن خود کرده است. البته در حالت کلی ریسک و بازدهی باید با هم تناسب داشته باشند. در چنین شرایطی، تورم و ریسک‌های حاکم بر اقتصاد کشور ما موجب می‌شود بازدهی بازار سرمایه ایران در مقایسه با بازار سهام سایر کشورها بالاتر باشد.

### اجرای پروژه‌های واحد کنترل مواد فولاد مبارک

کارشناس واردات کنترل مواد از اجرای موفقیت‌آمیز پروژه دیوار نگه‌دارنده حریق در انبار مواد شیمیایی واقع در انبار تجهیزات واحد کنترل مواد فولاد مبارک خبر داد. به گزارش ایراسین، رضا انصاری از اجرای موفقیت‌آمیز ضمن اعلام این خبر افزود: انبار مواد شیمیایی مستقر در انبار تجهیزات واحد کنترل مواد به مساحت ۱۶ هزار مترمربع است که ترکیبی از مواد شیمیایی، روغن‌ها، گریس‌ها، حلال‌ها، اسیدها و... را در خود جای داده و لزوم حفظ و نگهداری از آن را دوچندان کرده است. به همین منظور برای ایمن‌سازی این انبار، پروژه دیوار نگه‌دارنده حریق، برای افزایش

سطح ایمنی انبارها و کنترل در برابر حوادث اجرا شد. انصاری اقدامات انجام‌شده درباره این پروژه را کشیدن دیوار نگه‌دارنده حریق به طول ۱۱۰ متر و ارتفاع ۳ متر، جداسازی ۲ انبار مجزا (هرکدام به مساحت ۸ هزار مترمربع)، مجزا شدن انبار روغن و گریس (به مساحت ۸ هزار مترمربع)، مجزا شدن انبار مواد شیمیایی، اسیدها و حلال‌ها (به مساحت ۸ هزار مترمربع)، ایمن‌سازی و عدم نفوذ حریق به‌دلیل اختلاف سطح انبار مواد شیمیایی و روغن‌ها و همچنین افزایش سطح ایمنی انبارها با نظارت کامل واحد ایمنی فولاد و کنترل دقیق در برابر حوادث برشمرد.

به گزارش ایراسین، مهدی کفایت در دومین گردهمایی هم‌اندیشی مدیران سرمایه‌های انسانی این گروه، گفت: مدیران

معاون سرمایه‌های انسانی و سازماندهی شرکت فولاد مبارک در دومین گردهمایی هم‌اندیشی مدیران سرمایه‌های انسانی این گروه، اظهار کرد: مدیران حوزه منابع انسانی، رهبران سازمان برای هدایت نیروی انسانی و سازمان هستند و باید با برنامه‌ریزی و ایجاد چشم‌انداز از این سرمایه‌های گرانبها حفاظت و حراست شود.

بزرگ‌ترین هلدینگ کشور است و بر همین اساس باید برنامه‌ریزی‌ها و اقدامات قابل‌توجه و مهمی را انجام دهیم تا بتوانیم آینده خوبی را برای سازمان شکل

حوزه منابع انسانی، رهبران سازمان برای هدایت نیروی انسانی و سازمان هستند و باید با برنامه‌ریزی و ایجاد چشم‌انداز از این سرمایه‌های گرانبها حفاظت و حراست شود. کفایت تصریح کرد: فولاد مبارک باید در سطح جهان مطرح شود؛ بنابراین با ایجاد انسجام در سرمایه‌های انسانی به تدریج این امر را محقق کنیم.

### انسجام در سرمایه‌های انسانی لازمه موفقیت جهانی

بدهیم. وی خاطر نشان کرد: اگر گروه فولاد مبارک می‌خواهد به جایگاه شایسته خود برسد، باید روی همین سرمایه انسانی کار کند و با برنامه‌ریزی و ایجاد چشم‌انداز، از این سرمایه گرانبها حفاظت و حراست شود.

کفایت تصریح کرد: فولاد مبارک باید در سطح جهان مطرح شود؛ بنابراین با ایجاد انسجام در سرمایه‌های انسانی به تدریج این امر را محقق کنیم.

### سال‌های بی‌توجهی به توسعه



کومرث کرمانشاهی  
کارشناس اقتصاد

عملکرد بخش صنعت و معدن را در طول یک دهه گذشته از منظرهای متفاوتی می‌توان مورد نقد و بررسی قرار داد. اما با نگاهی کلی می‌توانیم دریابیم که ظرف یک دهه گذشته شاهد سایه افکندن چالش‌های مختلف اقتصادی در کشور بوده‌ایم. بخش مهمی از این چالش‌ها در نتیجه تصمیمات و سیاست‌گذاری‌های اشتباه مسئولان حاصل شده است.

با این وجود باید خاطرنشان کرد تحریم و اعمال محدودیت در روابط بین‌المللی میان ایران و سایر کشورها نیز به مانعی جدی در مسیر توسعه عملکردی صنایع بدل شد. همزمان وابستگی شدید رفع مشکلات کشور به نتیجه مذاکرات برجام، تاثیر منفی بر عملکرد صنایع مختلف داشت.

با این وجود باید تاکید کرد ایران از ظرفیت‌های بالقوه‌ای در بخش معدن و صنایع وابسته به آن برخوردار است. اما از این ظرفیت‌ها به درستی بهره گرفته نشده است. همین موضوع نیز خود کارنامه منفی در طول ۱۰ سال گذشته است. همزمان حمایت‌های انجام گرفته از بسیاری صنایع نیز حساب‌گرانه نبوده است، در نتیجه این حمایت‌ها زمینه توسعه و بهبود عملکردی صنایع را فراهم نکرده است. البته همزمان در بخشی از حوزه‌های صنعتی و معدنی از ظرفیت‌های داخلی کشور بهره گرفته شد. این نگاه به توانمندی‌های داخلی، تاثیر بسزایی بر بهبود عملکرد صنایع مختلف داشته است.

در ادامه باید خاطرنشان کرد تحریم‌ها در ایجاد شرایط کنونی و عقب‌ماندگی صنایع کشور بی‌تاثیر نبوده است. بی‌شک بدون تحریم و در دنیایی که تولید و تجارت در فضایی آزاد جریان دارد، می‌توان آسان‌تر در مسیر توسعه صنعتی و افزایش تولید در صنایع مختلف گام برداشت.

با این وجود نباید تمام مشکلات را به گردن تحریم انداخت. در چنین شرایطی می‌توان با تکیه بر داشته‌ها و ظرفیت‌های داخلی کشور، در مسیر بهبود و توسعه صنعتی گام برداشت. در واقع از مدیران و سیاست‌گذاران انتظار می‌رفت در طول یک دهه گذشته به‌جای آنکه برخی از امور کشور را به امید برجام و توافق یا رفع تحریم معلق نگه دارند، از پتانسیل‌های داخلی بهره بگیرند. اقتصاد مقاومتی نیز با همین نگاه تبیین شده است.

در این نسخه اقتصادی توسعه اقتصادی با تکیه بر پتانسیل‌های کشور، همگام با نگاه به بیرون مورد توجه قرار گرفته است. اگر تکالیف ۲۴ گانه اقتصاد مقاومتی در کشور مورد توجه قرار می‌گرفت، اکنون کشور در جایگاه مناسب‌تری قرار داشت.

با این وجود نباید از اثرات منفی محدودیت در روابط بین‌الملل بر عملکرد صنایع غافل بود. تحریم به منزله افزایش هزینه تولید و تجارت است.

همزمان به کاهش ارزش پول ملی کشور نیز منجر می‌شود. بنابراین تمرکز بر توان داخلی همگام با مذاکره برای رفع تحریم یا برقراری تعاملی سازنده با دنیا ضروری است.

از مجموع موارد یاد شده می‌توان اینطور نتیجه گرفت که در طول این سال‌ها بخش بزرگی از فرصت‌های توسعه از میان رفته است. با این وجود باید از مسیر اشتباه بازگشت.

یعنی سرمایه‌های کشور به توسعه تولید و ارتقا سطح تجارت اختصاص یابد. بدین ترتیب می‌توان از مسیر عقب‌ماندگی دور و به توسعه صنعتی نزدیک شد.

توجه به این نکته ضروری به‌نظر می‌رسد که در طول هفته‌های اخیر شاهد شدت گرفتن قیمت نفت در بازارهای جهانی هستیم.

افزایش درآمدهای نفتی ایران نباید مانع توجه به توسعه عملکردی صنایع شود. توسعه تولید و تجارت در صنایع غیرنفتی در ایران در طول دهه‌های اخیر به دلیل درآمدهای نفتی کشور، آندرها مورد توجه نبوده است. این روند توسعه‌ای به دنبال تحریم در اولویت مسئولان و سیاست‌گذاران قرار گرفت. حال انتظار می‌رود حتی با تغییر شرایط، همچنان توسعه صنایع معدنی نیز در اولویت سیاست‌گذاران باشد.



## شوکهای قیمتی

## نفت در جهان

جهان همچنان در چنگال شوک نرخ نفت است. فقط در چند ماه، قیمت‌ها از ۶۵ دلار در هر بشکه به بیش از ۱۳۰ دلار رسیده که باعث افزایش هزینه‌های سوخت، افزایش فشار تورمی و تشدید التهابات بازار شده است. حتی قبل از حمله روسیه به اوکراین، قیمت‌ها به دلیل افزایش تقاضا و رشد محدود عرضه به سرعت در حال افزایش بود. شوک نرخ چیز جدیدی نیست و از نظر تاریخی، بخشی جدایی‌ناپذیر از پویایی بازار نفت است. عوامل زیادی می‌تواند باعث شوک نرخ نفت شود که شامل تغییرات زیاد تقاضا یا عرضه در هر نقطه از جهان می‌شود، چراکه نفت یک کالای جهانی است و از این‌رو هر گونه تحولاتی مانند جنگ و انقلاب می‌تواند بازارهای نفت را تحت‌تاثیر قرار دهد.

به گزارش سایت تحلیلی کانورسیشن، از دهه ۱۹۷۰ وقایع جهانی نرخ نفت را به زیر ۲۰ دلار در هر بشکه و تا ۱۴۰ دلار در هر بشکه رسانده است. در سال ۱۹۷۳، اعضای عرب اوپک زمانی که کشورهای غربی از رژیم صهیونیستی در جنگ یوم کیپور با مصر و سوریه حمایت کردند، تولید نفت خود را کاهش دادند. نرخ جهانی نفت ۴ برابر شد و از میانگین ۲۹۰ دلار در هر بشکه به ۱۱۶۵ دلار رسید. در مقابل با این اتفاق، رهبران دولت در کشورهای ثروتمند سیاست‌هایی را برای تثبیت عرضه نفت ارائه کردند که شامل یافتن نفت بیشتر، سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه انرژی و ایجاد ذخایر استراتژیک نفتی بود که دولت‌ها می‌توانند از آن برای کاهش شوک‌های قیمتی آتی استفاده کنند. اما ۶ سال بعد، زمانی که انقلاب ایران تولید آن کشور را متوقف کرد، نرخ نفت دوباره بیش از دو برابر شد و بهای نفت از ۱۳ دلار در هر بشکه به ۳۴ دلار افزایش یافت.

شوگ بزرگ بعدی در سال ۱۹۹۰ زمانی رخ داد که عراق به کویت حمله کرد. سازمان ملل متحد تجارت با عراق و کویت را تحریم کرد که نرخ نفت را از ۱۵ دلار در هر بشکه در ژوئیه ۱۹۹۰ به ۴۲ دلار در اکتبر افزایش داد. پس از این زمان، شوک‌های مخرب قیمتی در سال‌های ۲۰۰۵-۲۰۰۸ و ۲۰۱۰-۲۰۱۴ رخ داد. در بازه زمانی ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۸، افزایش تقاضا ناشی از رشد اقتصادی در چین و هند بود. در آن زمان اوپک به دلیل عدم سرمایه‌گذاری بلندمدت قادر به توسعه تولید نبود. در بازه زمانی ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۴ شوک قیمت‌ها منعکس‌کننده تأثیرات اعتراضات دموکراسی‌خواهانه بهار عربی در خاورمیانه و شمال آفریقا، همراه با درگیری در عراق و تحریم‌های بین‌المللی بود. در پی این موضوع، کشورهای غربی علیه ایران اعمال کردند تا برنامه تسلیحات هسته‌ای آن را کاهش دهند. مجموع این رویدادها نرخ نفت را برای یک دوره ۴ساله به بالای ۱۰۰ دلار در هر بشکه رساند که سنگین‌ترین دوره شوک قیمتی نفت در تاریخ است.

شوگ قیمتی بعدی بازار نفت مربوط به تنش‌های سیاسی میان روسیه و اوکراین در سال ۲۰۲۲ است. در پی تحریم‌ها عنوان شده علیه روسیه، شرکت‌های بزرگ نفتی آمریکایی از جمله شل، بی‌پی و اکسون‌موبیل به فعالیت خود در روسیه پایان خواهند داد و دولت‌های ایالات متحده و بریتانیا ممنوعیت واردات نفت روسیه را اعلام کردند.

همزمان با این اتفاقات، ریزش‌های میان ایران و غرب برای بازگشت به برجام نیز می‌تواند بر بازارهای جهانی نفت اثرگذار باشد. بازگرداندن توافق هسته‌ای ایران و لغو تحریم‌های نفتی ایران، موجودی نفت در بازارها را افزایش می‌دهد؛ هرچند برای کاهش شدید قیمت‌ها کافی نیست. افزایش عرضه نفت توسط کشورهای کوچک تولیدکننده نفت مانند نروژ، برزیل و ونزوئلا نیز به بازارها کمک خواهد کرد. اما تمامی این موارد در مجموع نمی‌توانند تاثیر برابری با نقش عربستان سعودی و ایالات متحده در بازارهای جهانی داشته باشند.

این چشم‌انداز کلی به تاریخ را می‌توان تنها راهنمای جزئی برای مقابله با پیش‌بینی شرایط پس از شوک‌های قیمتی دانست. در حال حاضر هیچ راهی برای دانستن اینکه عوامل محرک فعلی تا چه مدت دوام خواهند داشت یا اینکه قیمت‌ها تا چه حد بالاتر خواهند رفت، وجود ندارد. این موضوع برای مصرف‌کنندگانی که با هزینه‌های سوخت بالاتر در سراسر جهان روبرو هستند، چندان راحت نیست و اروپا در بحرانی‌ترین زمان برای تامین انرژی خود قرار دارد.

کارنامه مثبت صنعت نفت در ۱۰ سال گذشته

## تحریم، فرصت توسعه را فراهم کرد



در توسعه پتروپالایشگاه‌ها و صنعت پتروشیمی، برنامهریزی جامع، راهبردی و بلندمدتی نداشته‌ایم؛ از همین‌رو نتوانستیم در این بخش، گسترش و پیشرفت مناسبی داشته باشیم



خارجی و کاهش رغبت فعالان بین‌المللی برای سرمایه‌گذاری در صنعت نفت ایران، به دلیل افزایش تحریم‌ها رخ داد. نبود این منابع مالی مهم سبب شد در این زمینه دچار ضعف شویم اما با تکیه بر سرمایه‌های داخلی بخش عمده‌ای از این مشکل برطرف شد. هر چند توسعه زیرساختی صنعت نفت به شیوه‌ای مطلوب حاصل نشده و خلأها و نقایص زیادی دارد اما همین فعالیت نسبی با توجه به شرایط سال‌های اخیر، قابل قبول است. علاوه بر آن، همان‌طور که تحریم‌ها منجر به دور شدن سرمایه‌ها از ایران شد، بهبود روابط بین‌المللی و رفع تحریم‌ها می‌تواند بازگشت این سرمایه‌های مهم را تضمین کند و در ادامه به شرایط مناسب‌تری دست یابیم. خطیبی خاطرنشان کرد: در این مدت، همان‌طور که پیش‌تر اشاره شد، صنعت نفت با کمک سرمایه‌ها و منابع مالی داخلی توانست در تامین نیازهای داخلی و حضور نسبی در بازارهای خارجی موفق عمل کند.

در این میان، بخش مهمی از صادرات غیرنفتی که در ابتدا توضیح داده شد نیز از توسعه صنعت نفت در سال‌های اخیر ناشی می‌شود، چراکه بخش قابل توجهی از صادرات غیرنفتی مربوط به محصولات پتروشیمی و وابسته به نفت بوده که باوجود ارتباط آنها با صنعت نفت، در دسته صادرات غیرنفتی طبقه‌بندی می‌شوند؛ بنابراین می‌توان ظرفیت ایجادشده صنعت نفت در سال‌های اخیر را تا حدی مناسب و مثبت عنوان کرد.



از فرصت‌های شکل گرفته برای توسعه صنایع پتروشیمی تاکید کرد و در این‌باره گفت: طرح‌های توسعه‌ای که بر پایه تخصیص مواد اولیه ارزان بنا شده‌اند، در حالی که یک فرصت به‌شمار می‌روند، می‌توانند مشکل آفرین بوده و در آینده شاهد تکرار چالش‌های گذشته باشیم. در حال حاضر فروش و صادرات نفت خام کشور تحریم است و چشم‌انداز روشنی وجود ندارد که بتوانیم نفت خام را مانند شرایطی که تحریم‌ها نبود، به فروش برسانیم.

میرترابی ادامه داد: از سویی دیگر باید در نظر داشت که اقتصاد کشور برای سال‌های پیاپی بر پایه فروش نفت خام بوده و همین موضوع بودجه کشور را به درآمدهای نفتی وصل کرده است. از این‌رو با افزایش تحریم‌ها، شرایط اقتصادی کشور به‌طور کلی با بحران مواجه شد. البته می‌توان شرایط فعلی را فرصتی مناسب برای توسعه زیرساخت‌ها و حرکت به سمت گسترش صنایع پایین‌دستی و تکمیل زنجیره ارزش‌افزوده تلقی کرد.

## سخن پانانی

ایران به دلیل داشتن ذخایر نفتی ارزشمند، سال‌ها تکیه اقتصاد خود را بر فروش تک‌محصولی نفت گذاشت و با افزایش فشارهای تحریمی، دچار مشکل شد. با تغییر رویکرد جهانی نسبت به سوخت‌های فسیلی و همچنین دیگر تحولات بین‌المللی از جنبه‌های مختلف اقتصادی و زیست‌محیطی، انتظار می‌رود دولت برنامه‌های جامع بلندمدتی در زمینه توسعه زنجیره ارزش‌افزوده و همچنین پرداختن به دیگر فرصت‌های اقتصادی تدوین کند.

## باور به ظرفیت داخلی

محمدعلی خطیبی، سفیر سابق ایران در اوپک در گفت‌وگو با SMT مهم‌ترین اتفاقات صنعت نفت در ۱۰ سال اخیر را چالش‌های مربوط به وضع تحریم‌ها علیه ایران عنوان کرد. او افزایش توان صنعتی و تولیدی داخلی در پی افزایش تحریم‌ها را یک دستاورد مهم برای کشور دانست و در این‌باره گفت: صنعت نفت همواره درگیر تغییر و تحولات متعدد بوده است. بخشی از این فرازونشیب‌ها مرتبط با فعالیت‌های داخلی صنعت نفت و بخشی دیگر وابسته به شرایط داخلی و جهانی بوده است. افزایش توان داخلی و خودباوری در شرایط دشوار شکل گرفته، یکی از روشن‌ترین اتفاقات رخ داده برای صنعت نفت ایران در سال‌های اخیر بوده است.

با افزایش تحریم‌های بین‌المللی علیه ایران (تحریم‌های شورای امنیت سازمان ملل متحد و تحریم‌های وضع‌شده از سوی آمریکا) فشار گسترده‌ای بر صنعت نفت کشور وارد شد. وی ادامه داد: با وجود تمام محدودیت‌های ایجادشده، صنعت نفت توانست در این سال‌ها روی پای خود بایستد و به پیشرفت‌های بزرگی دست یابد. این موضوع را می‌توان به‌عنوان یک فرصت ایجادشده برای توسعه صنعتی و ظرفیت‌های داخلی کشور در نظر گرفت.

## کاهش خام‌فروشی

خطیبی افزایش درآمدهای غیرنفتی ایران را یکی از تحولات مهم اقتصادی در سال‌های گذشته عنوان کرد. او توجه به تولید ایجاد ارزش‌افزوده و کاهش اتکا به خام‌فروشی را نقطه مثبت اقتصاد ایران در دهه اخیر دانست و درباره آن گفت: تحریم‌ها در دهه گذشته

## توجه به ارزش‌افزوده

خام‌فروشی شده و به کالاهایی با ارزش‌افزوده بالاتر تبدیل می‌شوند. در ادامه نیز به‌دلیل آنکه صادرات این تولیدات جزو تحریم‌ها نیست، با صادرات آنها ارزش‌افزوده مناسبی محقق خواهد شد.

## راهکارهای توسعه پتروپالایشگاه‌ها

میرترابی در ادامه دلیل اجرایی نشدن طرح‌های مناسب برای حمایت از پتروپالایشگاه‌ها و توسعه آنها را نبود برنامه‌ریزی تخصصی و اجرای هدفمند طرح‌ها عنوان کرد. او در نظر نگرفتن پیامد طرح‌های پیشنهادی را به زبان اقتصاد دانست و در این‌باره گفت: در سال‌های اخیر راهکارهای متعددی برای حمایت از توسعه پتروپالایشگاه‌ها مطرح شد که اغلب یا به اجرا نرسیدند یا در مرحله عملیاتی شدن، با شکست مواجه شدند.

دلیل اصلی آن را می‌توان نبود برنامه‌ریزی مناسب و کارشناسی‌شده برای تحقق اهداف این طرح‌ها عنوان کرد. اغلب طرح‌های یادشده نیز در راستای تامین مواد اولیه پتروپالایشگاه‌ها با بهای بسیار کم به‌منظور کاهش هزینه‌های تولید بود. این کارشناسان انرژی ادامه داد: البته تامین مواد اولیه ارزان‌قیمت برای پتروپالایشگاه‌ها را نمی‌توان تنها ضامن توسعه این

## آغاز تحریم نفتی ایران

تحریم نفتی ایران اقدامی است که نخستین‌بار از سوی بریتانیا و در پاسخ به ملی شدن صنعت نفت ایران در سال ۱۳۲۹ خورشیدی اعمال شد. پس از آن در سال ۲۰۱۲ (۱۳۹۰) برخی از کشورهای جهان به رهبری ایالات متحده به منظور محدود کردن برنامه هسته‌ای ایران، تحریم نفتی جدیدی علیه ایران اعمال کردند. کشورهای تحریم‌کننده هدف خود از این تحریم‌ها را محروم کردن کشورمان از درآمدهای نفتی و وادار کردن آن به همکاری با جامعه جهانی برای برطرف کردن اتهامات درباره برنامه احتمالی هسته‌ای نظامی می‌دانند. این تحریم‌ها با ابزارهایی مستقیم مانند تحریم خرید یا خریداران و

مهمی در توسعه فعالیت‌های این صنعت مواجه هستیم؛ بنابراین صنعت نفت در دهه گذشته رشدی نداشته و وضعیت پیش‌آمده را نمی‌توان مطلوب توصیف کرد. به نظر من این حرف اشتباه است و باید از بعد دیگری به شرایط امروز صنعت نفت نگاه کرد.

سفیر سابق ایران در اوپک تصریح کرد: در گام نخست باید بدانیم که تلاطم فعالیت‌های یک صنعت به منزله حفظ وضع موجود بوده و همین موضوع نیازمند وجود منابع مالی مناسب و ظرفیت‌های تخصصی فنی است. بدون وجود این مسائل، صنعت نفت ما قادر به ادامه حیات نبود. در حالی که امروز نه‌تنها صنعت نفت ایران در حال فعالیت بوده و نیازهای داخلی را تامین می‌کند، بلکه همچنان به صادرات خود ادامه می‌دهد. خطیبی تاکید کرد: حفظ وضع موجود در صنعت نفت کشور، کار بزرگی بود که متخصصان داخلی در بخش‌های مختلف مربوطه مانند نفت، گاز، پتروشیمی، پالایشگاه‌ها و... به آن توجه کرده و در این زمینه موفق شدند. یکی از اهداف کشورهایی که ایران را تحریم کردند، توقف و شکست صنعت نفت و تولید ایران بود که این هدف آنها محقق نشد. بنابراین این موضوع را می‌توان از دستاوردهای مهم صنعت نفت ایران در سال‌های اخیر دانست.

## اهمیت حفظ وضع موجود

خطیبی در ادامه صحبت‌های خود، استمرار چرخه فعالیت‌های صنعت نفت را در این دوران یکی از موفقیت‌های فعالان این صنعت دانست و در این‌باره

## خروج سرمایه‌های خارجی

خطیبی عدم‌ورود سرمایه‌های خارجی به‌دلیل تحریم‌های بین‌المللی را عامل اصلی کاهش سرمایه‌گذاری‌ها در زیرساخت‌های صنعت نفت عنوان کرد و در این‌باره گفت: خروج سرمایه‌های

صنایع دانست. زمانی که صنایع و واحدهای تولیدی ماده اولیه خود را با بهایی پایین‌تر از واقعیت دریافت کنند، در ارزش‌گذاری و قیمت‌گذاری محصولات تولیدشده دچار مشکل خواهیم شد.

میرترابی تصریح کرد: تشخیص میزان تاثیر محصولات صنایع بر اقتصاد در شرایطی که تولید با هزینه‌ای دور از واقعیت انجام شده، به درستی صورت نخواهد گرفت. بدین ترتیب نمی‌توان کل واحد فرآوری و تولیدی را مورد بررسی قرار داد که به چه میزان کارآمد بوده و ادامه فعالیت آن برای اقتصاد کشور مناسب و سودآور است یا خیر.

زمانی که یک مجموعه تولیدی نهاده‌های خود را با نرخ موجود در بازار تهیه کند، آن‌گاه محصولات و خروجی این صنایع به شکل مناسب‌تر و واقعی‌تری قیمت‌گذاری خواهند شد. از این‌رو تدوین برنامه‌های توسعه‌ای مناسب از اهمیت زیادی برخوردار است و نهادهای دولتی باید به پیامدهای تصمیمات خود توجه کنند و به نوعی آینده‌نگری داشته باشند.

## فرصت تکمیل صنایع پایین دست

این کارشناس انرژی در ادامه به اهمیت بهره‌گیری

نامستقیم همچون تحریم بیمه‌ای کشتی‌های نفتکش یا تحریم بانکی، اعمال و با هدف انصراف خریداران نفت این کشور و معرفی آنها به دیگر عرضه‌کنندگان این کالا اعمال می‌شوند.

برنامه جامع اقدام مشترک یا به‌اختصار برجام در تیر ماه ۱۳۹۴ امضا و بر پایه آن، بخش مهمی از تحریم‌های نفتی و بانکی ایران برداشته شد اما با خروج ترامپ از برجام در سال ۱۳۹۷، تحریم‌های صادرات نفت ایران بازگشت و بدین ترتیب شاهد نوسانات و چالش‌های جدی در صنعت نفت و اقتصاد ایران بودیم.



بررسی فرازونشیب‌های صنعت در یک دهه گذشته

# صنعت ۹۰ با «رکود» از پا در آمد

بیکاری دهه ۹۰ معلول رکود تولید



عکس: سمن

فاطمه امیراحمدی: صنعت در یک دهه گذشته وضعیت خوبی نداشت و از ابتدای دهه ۹۰ سال به سال وضعیت صنایع بغرنج‌تر شد. برندهایی مانند ارج و آزمایش تعطیل شدند و در کنار این واحدهای بزرگ صنعتی و بنام، ریزش زیادی در حوزه واحدهای صنعتی خرد و متوسط را شاهد بودیم.

بررسی آمارهای وزارت صنعت، معدن و تجارت نشان

می‌دهد طی ۱۰ سال اخیر، نه تنوع محصولات صنعتی داشته‌ایم و نه تغییر چندانی در حوزه تولید رخ داده است. علاوه بر این، تولید به حدی نبوده که بتوانیم به‌طور گسترده در بازارهای جهانی حضور داشته باشیم. در این میان، تعداد شاغلان در شهرک‌های صنعتی کمتر از دو برابر شده و تمایل سرمایه‌گذاران به بخش صنعت نیز بیشتر شد. بنا بر گزارش منتشرشده وزارت صنعت، معدن و تجارت

در این حوزه، با توجه به اینکه تعداد صدور جواز صنعتی نوعی نشان‌دهنده تمایل سرمایه‌گذاران به سرمایه‌گذاری در بخش تولید و پروانه‌های بهره‌برداری به معنی واحدهای است که فعالیت خود را آغاز کرده‌اند، می‌توان گفت طی دهه اخیر تمایل سرمایه‌گذاری در بخش صنعت بیشتر شده اما در نهایت در تعداد واحدهایی که در یک سال یعنی از سال ۹۸ تا ۹۹ به بهره‌برداری رسیده‌اند، تغییر چندانی را

مشاهده نمی‌کنیم.

گفت‌وگویی با نصرالله محمدحسین فلاح، عضو هیات‌مدیره انجمن مدیران صنایع و کنفدراسیون صنعت ایران داشت. وی به ارزیابی یک دهه صنعت پرداخت و فراز و نشیب‌های صنایع را در دهه ۹۰ تشریح کرد. در ادامه مشروح این گفت‌وگو را می‌خوانید.



و... ایراد کار اینجاست که نخست تعداد زیادی افراد به بدنه دولت تحمیل می‌شود که این فرامین را اجرا کنند. دیگر اینکه چگونه این امر شدنی است، وقتی نرخ ارز بالا می‌رود، قیمت نهادهای تولید گران می‌شود یا ماه‌ها، کالا در گمرکات کشور دیو می‌شود؟ هنگامی که هزینه‌های حمل‌ونقل به بهانه‌های مختلف افزایش می‌یابد یا قیمت قطعات یدکی نجومی می‌شود، چگونه انتظار داریم قیمت تمام شده محصولات رقابتی باشد. هنگامی که تمام این پدیده‌های ضدصنعتی وجود دارد، چگونه می‌توان قیمت محصول را افزایش داد، اینها همه سیاست‌های متناقض در صنعت و به‌ویژه در اقتصاد کشور است.

**در واقع می‌خواهید بگویید در حالی صنعت به قرن جدید ورود کرده که از مدار خود خارج شده است؟**

بله. به شکل غم‌انگیزی مسائل صنعتی در حال پیگیری است و بارها مشکلات با سیاست‌های دستوری پیگیری شده اما نتایج نشان داده موفق نبوده‌ایم. با سیاست دستوری نمی‌توان عنوان کرد صنعت بیمار نیست.

دولت دوازدهم و سیزدهم از یک بیماری دیگر در حوزه صنعت هم در حال رنج است؛ آن هم کیفیت مدیران در کشور بوده که به نوعی قربانی برخوردهای سیاسی شده‌اند. به عنوان مثال با فلان دولت مخالفت می‌شود از این‌رو در ادامه قوانینی گذاشته می‌شود که کار را برای مدیران آن دولت سخت می‌کند. چه بسیار که به دلیل نگاه سیاسی، چوب لای چرخ مدیریت‌ها گذاشته شد. به همین دلیل در هر دوره با نوعی بحران اجتماعی روبه‌رو بودیم، زیرا بازتاب این نوع برخوردها در کارخانجات بود. بخشی از فسادها و بحران‌ها ناهیدنه شده به این عوامل برمی‌گردد.

در نهایت فشارها، منتج به خروج افراد پاکدست از نهادهای دولتی شده و شرایط فعلی صنعت برآیند این عملکردها طی بیش از یک دهه گذشته بوده است. از این‌رو یکی از بحران‌های دولت قبل، عدم‌همکاری مدیران برجسته با او بود.

آثار این مسائل خودش را در صنعت دهه ۹۰ نشان داد که بخش مدیریت دولتی باقیمانده که متأسفانه بزرگ هم شد، دچار بحران بود.

## سخن پایانی

صنعت کشور در حالی به قرن جدید ورود کرده که با حجمی از چالش‌های انباشته شده از کمبود نقدینگی تا مشکلات بهره‌وری روبه‌رو است. در این میان، یکی از تاکیدات کارشناسان و فعالان صنعتی این است که اقتصاد دستوری نمی‌شود و نمی‌توان با امر کردن به چیزی، گام مثبتی در رفع مشکلات برداشت. در ادامه باید دید آیا دولت سیزدهم با عملکردهای جهادی قادر خواهد بود بخشی از مشکلات و معضلات صنایع را حل کند؟ آیا در روزهای آغازین قرن جدید می‌توان رشد پیش‌بینی شده در چشم‌انداز ۱۴۰۴ را محقق کرد؟

با روی ما بست. با توجه به این چالش‌ها نتوانستیم در فضای دوگانه نوید رشد و پیامدهای بد عمل کردن و افزایش نرخ تورم در جهت بهره‌گیری از برجام در حوزه اقتصاد و صنعت جلو برویم. به این ترتیب در این برهه زمانی صنعتگران به اصطلاح هم چوب خوردند و هم پیاز. در ادامه فعالیت‌ها هم تولیدکنندگان مواجه با افزایش بسیار در قیمت نهادهای تولید شدند و به نقطه‌ای رسیدیم که بازتاب تمام عوارض بد عمل کردن در دهه ۸۰ در دهه پایانی قرن چهاردهم رقم خورد.

**انعکاس این وضعیت در حوزه صنعت در دولت سیزدهم چگونه خواهد بود؟ آیا جای امیدی برای توسعه صنعتی و رشد اقتصادی وجود دارد؟**

دولت سیزدهم یک سلسله فرامین را در دستور کار قرار داده است. به‌عنوان مثال، دستور داده شده که کارخانجات متوقف شده دوباره به چرخه تولید برگردند. فعالیت تولیدی واحدهای نیمه‌تعطیل باید آغاز شود. اما شروع کار نشان می‌دهد این نوع عملکردها بر مبنای محاسبه و مطالعه و البته بررسی‌های دقیق علمی انجام نمی‌شود. این مسئله هم از سوی دولتمردان پذیرفته شده و عنوان می‌کنند این عملکرد براساس روش‌های جهادی است.

فراموش نکنیم اقتصاد به روش‌های هیات‌ی و جهادی تن نمی‌دهد. اقتصاد و صنعت بر مبنای یک سلسله واقعت‌ها حرکت می‌کند. اگر یک کارخانه مانند ارج به‌دلیل سوءمدیریت تعطیل شد، امروز استفاده از این برند و در ذیل آن، یک سلسله سفارش‌گذاری و فعالیت کردن، آن را زنده نمی‌کند.

در ظاهر این‌ها برند فعالیت خود را آغاز کرده اما در عمل در درون ضعیف است. یعنی اقتصادی که به فرموده بازار پیدا کند، با تغییر فرموده هم بازار را از دست می‌دهد. در واقع کارخانجات را فعال کردند؛ کارخانجاتی که تا بانک‌ها با تمبرد از قوانین تعطیل شده بودند که البته کار مفیدی بوده است؛ اما نکته اساسی این است که باید همزمان با راه‌اندازی دوباره این کارخانجات ادامه حیات آنها هم تضمین شود.

از سوی دیگر، اگر ادامه حیات یک واحد صنعتی غیرمنطقی و غیراقتصادی است باید این حیات را خاتمه داد. باید بدانیم درخت فرتوت می‌افتد. گاهی درخت فرتوت که می‌افتد کود درختان دیگر می‌شود.

این کارخانجات بزرگ در دوره فعالیت خود نیروهای کارآزموده بسیاری تربیت کردند و توانستند محصولی را ولو با کیفیت پایین به بازار معرفی کنند. این معرفی در صورت اصلاح کیفیت می‌تواند منتهی به موفقیت بنگاه‌های اقتصادی بعدی شود. به این معنی که زنده کردن یک بنگاه به هر قیمتی اشتباه است؛ باید اجازه داد اقتصاد کار خودش را انجام دهد.

طی ۱۰ سال پیش از انقلاب با دخالت‌های پهلوی دوم در قیمت‌گذاری محصولات شاهد وضعیت نامناسبی در صنعت و تولید بودیم. این‌گونه نیست که سیاست‌های تحمیلی قیمت فقط به پس از انقلاب برگردد اما نکته این است که بیش از ۴ دهه می‌گذرد و همچنان دستور می‌دهیم که قیمت شیر بالا نرود، خودرو گران نشود

چالش‌ها هماهنگ نشده بود. دانشگاه‌ها به‌طور مستمر تولید مهندس می‌کردند در حالی که این مهندسان فقط به جمعیت بیکار کشور اضافه می‌شدند؛ بنابراین کشور در دهه ۹۰ با انباشت بیکاری مواجه شد. پیوهده نیست که آمار طلاق، نرخ خودکشی و فساد اجتماعی بالا رفت. این موارد به این دلیل است که فرد کار ندارد، امید به زندگی او بسیار پایین آمده و در نتیجه دست به رفتاری‌های غیرعادی می‌زند.

از سوی دیگر در بدنه دولت با انبساط نیرو روبه‌رو بودیم و برخلاف اقتصاد و تمام توصیه‌ها حرکت می‌شد.

**یکی از پرسش‌های اساسی در این دوره این است افرادی که حقوق کافی نداشتند چه باید می‌کردند؟ هنگامی که این پرسش‌ها در رسانه‌ها مورد تحلیل قرار می‌گرفت پاسخ افراد کاملا دستوری بود.**

توصیه به افزایش جمعیت مستلزم این است که برای آنها بستر کار هم ایجاد شود. یک جوان که توان مالی کافی ندارد آیا تصمیم به ازدواج می‌گیرد؟ آیا برای بچه‌دار شدن اقدام می‌کند؟ در واقع در چنین شرایطی می‌توان گفت صنعت و اقتصاد، کناره‌ها یک سلسله سیاست‌های غلط دولت نهم و دهم را پس دادند. همین امروز ۴ میلیون موتورسیکلت‌سوار در کشور وجود دارد که در پیک‌های موتور و حمل بار فعالیت دارند و امنیت عمومی جامعه را به خطر انداخته‌اند.

**پس معتقدید اگر دولت روحانی گزینه تورم را انتخاب می‌کرد، امروز وضعیت صنعت بهتر بود؟**

اگر اصرار فراوان در پی رکود به هر قیمتی نمی‌شد حداقل تورم در بخشی از این دوران به کمک توسعه صنعتی کشور می‌آمد. از دیگر اقدامات دهه ۹۰ تلاش برای برقراری ارتباطات بین‌المللی و رفع تحریم‌ها بود. این ضرورت داشت و دارد. برجام در نیمه دهه ۹۰ به سود صنعت شد. امید را به تولید برگرداند و خنده را به لب صنعتگران برای حل بحران‌های صنعتی و اقتصادی از طریق بهبود روابط با جهانیان آورد. این امر موجب یک تحرک در صنعت و تولید کشور شد. در این دوره، بیش از ۲۰۰ هیات خارجی در فاصله‌های کوتاه به ایران سفر کردند. آنها از سوی صنعتگران دعوت شده بودند، چون طرف‌های تجاری ایران در بازار جهانی به‌شمار می‌رفتند. در نتیجه مذاکرات برای مشارکت آغاز شد. در حوزه‌های گوناگون صنعتی فعالیت‌ها رو به تشدید بود.

در اینجا با دو پدیده روبه‌رو شدیم؛ بحران ناشی از چند سال تحریم، زیرا بعد از اتخاذ سیاست راکد کردن فعالیت‌ها، این امر خودش را بیشتر در تولید و رشد آن نشان داد. از سوی دیگر هم در حال ورود به فضایی بودیم که امیدآفرین بود.

اما تضادها در سیاست‌های داخلی و مقاومت‌های نادرست بین نهادها وضعیت دیگری رقم زد. البته تمام افرادی که با بهبود روابط بین‌المللی مخالفت می‌کردند هم دلال تحریم نبودند. به هر روی اگر برجام ادامه می‌یافت به دیپلماسی کشور کمک می‌کرد، زیرا در عین اینکه تعهدات برجای اجرا می‌شد می‌توانستیم معترض عدم‌اجرای تعهدات طرف مقابل باشیم. اما تحریم تمام این راه‌ها

صنعت خیلی از تورم دچار آسیب شود. البته مشکلاتی را برای جامعه ایجاد می‌کند اما در فضای تورمی، امکاناتی برای صنعت به وجود می‌آید. این امکانات به‌نفع مردم از صنعت دریغ شد؛ البته به‌ظاهر که توضیح خواهم داد.

انتخاب گزینه رکود از سوی دولت یازدهم برای صنعت، انتخاب خطرناکی بود که نتایج حوزه صنعت این را اذعان می‌کند. وقتی به گلابی‌ها و شکایت‌های صنعتگران در این دوره رجوع شود، بیشترین معضلات در حوزه تامین منابع مالی بوده است.

کمبود نقدینگی به رکود تامین مواد اولیه نیز منتقل شده و عجیب این است که در چنین شرایطی به‌جای تسهیل امور برای مردم همچنان شاهد توسعه بروکراسی اداری بودیم. در این فضا، راه‌حلی که دولت یازدهم در پی آن بود با تکیه بر فضای سیاسی بیرونی سعی شد نوعی آرامش در بستر کسب‌وکار صنعت به وجود آید.

فراموش نشود که در این دهه شاهد قوانین حمایتی بوده‌ایم که مجلس شورای اسلامی به آن اهتمام داشت؛ البته با همکاری دولت اما بیشترین توجه به بحران‌های صنعتی از سوی نمایندگان خانه ملت بود. قانون بهبود مستمر محیط کسب‌وکار، قانونی بود که در اواخر سال ۹۰ به تصویب رسید اما نگاه منفی دولت دهم سبب شد تا کوچک‌ترین اقدامی در جهت اجرای این قانون انجام نشود. در این‌باره قرار بود توجهی به تشکله‌ها شده و از اعضای این نهادهای مردمی در غیاب احزاب کسب نظر شود که می‌توانست کمک‌کننده باشد اما انجام نشد. در دو سال انتهایی دولت دهم، با فشارهای انقباض صنعتی و اقتصادی مواجه بودیم و در دولت یازدهم متأسفانه تحمیل رکود به حفظ بخشی از تورم ترجیح داده شد. به هر حال، دولت روحانی موفق شد به‌تدریج تورم را کنترل کند.

**عنوان کردید اگر دولت یازدهم از بین دو گزینه تورم و رکود، تورم را انتخاب می‌کرد به‌نفع صنعت بود؟ در این‌باره بیشتر توضیح بدهید.**

رکود یعنی توقف صنعت و بیکاری؛ از این‌رو عنوان کردم انتخاب گزینه رکود به نفع مردم، اگرچه سبب شد تا نرخ تورم تا حدودی به‌تدریج کنترل شود اما در ظاهر نفع داشت در عمل با توقف تولید نیروی انسانی زیادی تعدیل شده و افراد بیکار شدند. در چنین شرایطی جوانی که کارش را از دست داده؛ یعنی مطلقاً هیچ منبع درآمدی ندارد. معتقدم تورم نه در سطوح بالا که خطرناک است اما با وجود در بخشی از فعالیت‌ها، البته اگر اصرار نمی‌شد که نرخ تورم به قیمت بیکار کردن افراد و از دست دادن بخشی از صنعت کنترل شود، می‌توانستیم موفق‌تر عمل کنیم.

زمانی ممکن است انسان درآمد داشته باشد اما مکفی نباشد. امید به زندگی او چقدر است؟ حال این افراد را با کسی مقایسه کنیم که مطلقاً کاری ندارد (وقتی صنعت دچار رکود می‌شود؛ یعنی افراد بیکار می‌شوند) در حالی که در این دهه تشویق تزیاید جمعیت هم وجود داشت، چراکه یکی از ضعف‌های بلندمدت کشور در کاهش جمعیت است. حتی در حوزه آموزش عالی، سیاست‌های آموزش عالی کشور با این مشکلات و

**وضعیت صنعت را در دهه ۹۰ چگونه ارزیابی می‌کنید؟**

دهه گذشته، صنعت بدترین دوره را تجربه کرد. تحولات زیادی را در اقتصاد شاهد بودیم که سبب شد تحمل دهه ۹۰ برای صاحبان صنعت بسیار دشوار باشد و به همین دلیل شاهد خروج بسیاری از صنعتگران از تولید و کشور بودیم. در این دهه، مهاجرت و خروج سرمایه زیاد شد. در این‌باره مناسب بود تا با زبان آمار سخن بگوییم اما متأسفانه گزارش‌های آماری زیادی درباره این موضوعات منتشر نمی‌شود. انعکاس این وضعیت منجر به منفی شدن رشد اقتصادی کشور در برخی از سال‌ها شد.

آغاز دهه ۹۰ به نوعی برآیند عملکرد دولت نهم و دهم بود و دولت مستقر در دهه ۹۰ باید پاسخگویی رفتارهای نامناسب دولت‌های پیش از خود می‌بود، چراکه پیش از دولت نهم، کشور به‌ویژه در بخش صنعت رشد اقتصادی خوبی داشت. در یکی از سال‌های دهه ۸۰ پیش از دولت نهم، رشد ۱۲ درصدی تجربه شد. در این دوره، کشور در حال حرکت به سمتی بود که سهم صنعت را به ۲۰ درصد در تولید ناخالص داخلی افزایش دهد. این امر این جسارت را به مسئولان بلندپایه کشور داد تا سندی با عنوان چشم‌انداز ۱۴۰۴ تنظیم و تدوین کنند. در واقع رشد ۸ درصدی در سال‌های متمادی پیش‌بینی شده بود.

گام بزرگ دیگر در این دوره، این بود که مقامات کشور اعلام کردند باید ۲.۴ درصد از این ۸ درصد رشد صنعتی ناشی از بهره‌وری در تولید باشد؛ امری که پس از انقلاب، طی سال‌های گذشته به فراموشی سپرده شده بود. این در حالی است که توان رقابت‌پذیری اقتصادها به‌ویژه اقتصادهای نوظهور منوط به رشد بهره‌وری است، نه فقط رشد سرمایه‌گذاری. با توجه به نگاه‌های عوام‌گرایانه که پیش آمد و برخی از ضرورت‌های بیکاری‌های بعد از فضای جنگ، کشور در عمل گرفتار خلأ بهره‌وری در حوزه فعالیت‌های صنعتی بود.

به هر روی، رشد اقتصادی دولت هفتم و هشتم منجر به تنظیم سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ شد. با روی کار آمدن دولت نهم و دهم رویکردهایی در تضاد با این سند شکل گرفت و کشور را به سمت و سویی پیش برد که با وجود تزریق بیشترین درآمد نفتی در کل تاریخ دولت‌ها، خروجی منفی و بسیار نامناسب بود.

ما در سال‌های ۹۱ و ۹۲ شاهد یک انقباض شدید بودیم که نتیجه این نوع فعالیت در تمام کالاها، نرخ تورم و بیکاری خود را نشان داد و به دولت یازدهم منتقل شد. در این دوره هم معتقدم دولت روحانی در ابتدای سکانداری ریاست‌جمهوری یک انتخاب نادرست داشت.

**این انتخاب چه بود و نتایج آن در حوزه صنعت چه بازتابی داشت؟**

دولت یازدهم بین دو گزینه «تورم» و «رکود» با وجود وضعیتی که قبلاً خود را به صنعت تحمیل کرده بود، مسیر رکود صنعتی را انتخاب کرد، زیرا همه از تورم وحشت دارند. لازم به توضیح است که در ابعادی صنعت با تورم دوستی دارد یعنی این‌گونه نیست که



سیاست‌های مسکن  
در برنامه‌های توسعه

مسکن بعد از تغییر ابعاد خانواده‌ها و عقب‌ماندگی ایران در بخش صنعتی قبل از انقلاب، به مسئله تبدیل شد. برای حل مسئله مسکن در ایران سعی شد از الگو برنامه‌های کشورهای صنعتی استفاده شود و برنامه‌های بلندمدت برای اجرا در میان مدت طراحی شوند.

به گزارش پایگاه خبری هفت‌مک در سال ۱۳۶۱ نخستین برنامه پنج‌ساله دولت در بخش مسکن تدوین شد اما به تصویب نرسید. در این برنامه مسکن در روستاها، شهرهای کوچک و بزرگ، شهر تهران و کلانشهرها، سیاست‌های مربوط به ساخت مسکن و عوامل تولید و بخش تحقیقات و استاندارد مورد توجه قرار گرفت. در سال‌های ۶۲ تا ۶۶ سیاست دولت بر ایجاد شهرهای جدید تمرکز یافت که باعث کم شدن جمعیت شهرهای تاریخی، پایین آمدن سطح خدمات شهری و افزایش بافت‌های فرسوده شد.

برنامه اول توسعه کشور بین سال‌های ۶۸ تا ۷۳ اجرایی شد. این برنامه سعی داشت در سال‌های بعد از جنگ رکود موجود در بخش مسکن را از بین ببرد، اما به دلیل اجرای سیاست‌های تثبیت اقتصادی با شکست مواجه شد. اعتبارات بانکی در بخش مسکن کاهش یافت و سود بانکی این وام‌ها نیز بسیار بالا بود و از توان خانوارها خارج شد. نرخ زمین و مصالح ساختمانی افزایش یافت و بین عوامل تولید مسکن از جمله اعتبارات و آماده‌سازی زمین تعادل لازم وجود نداشت. از اهداف این برنامه می‌توان به جلوگیری از رشد جمعیت شهرهای بزرگ و تمرکززدایی، بازسازی مناطق جنگ‌زده، ارائه زمین‌های دولتی برای ساخت‌وساز، ارتقای ساخت‌وسازهای شهری در بخش کیفی و حفظ انرژی، ایجاد شهرهای جدید و جلوگیری از سرریز جمعیت به شهرهای بزرگ، افزایش متوسط زیربنای خانه‌ها، حمایت از انبوه‌سازان برای بومی‌سازی در شهرهای کوچک و محله‌ها، ایجاد خانه‌های ۷۰ تا ۱۱۰ متری برای کارگران و کارمندان اشاره کرد.

برنامه دوم توسعه کشور از سال ۷۴ تا ۷۸ اجرایی شد. در این برنامه دولت سعی کرد با شناسایی گروه‌های هدف و دسته‌بندی آنها در حمایت از اقشار کم‌درآمد و میان‌درآمد بخشی از سودهای بانکی و هزینه ساخت را به صورت شفاف و روشن بپردازد و برای محقق ساختن این مسئله طرح‌های مختلفی از جمله برنامه ساخت مسکن اجتماعی برای افراد کم‌درآمد، مسکن حمایتی برای اقشار میان‌درآمد و مسکن آزاد برای اقشار مرفه را برنامه‌ریزی کرد. از جمله اهداف این برنامه توسعه مناطق شهری و اصلاح بافت‌های فرسوده، ایجاد سکونتگاه‌های بزرگ و جمعی در شهرهای بزرگ و پرجمعیت، کاهش عوارض نوسازی و کم کردن مالیات با توجه به زیربنای خانه‌ها، سیاست‌های ساخت مسکن ارزان برای اقشار ضعیف و کاهش هزینه‌های ساخت مسکن بود. برنامه‌های اجرا شده در این طرح نیز ارائه تراکم‌های تشویقی به انبوه‌سازان، جذب سازندگان حرفه‌ای با واگذاری زمین مناسب برای ساخت‌وساز، اعطای تسهیلات اعتباری برای ساخت واحدهای استیجاری، حذف مالیات ساختمان‌های کمتر از ۱۲۰ متر و بازسازی بافت‌های فرسوده بوده است.

برنامه سوم توسعه نیز بین سال‌های ۷۹ تا ۸۳ به اجرا درآمد. در این برنامه مانند برنامه‌های قبلی حمایت از انبوه‌سازی و کوچک‌سازی و ساخت مسکن برای اقشار ضعیف در جامعه مورد توجه خاصی قرار گرفت. اصلاح سیاست‌های پولی و اعطای تسهیلات مسکن، ارائه اوراق مسکن در بازار بورس برای تامین وام مسکن از دیگر برنامه‌های این طرح بوده است.

اهداف و سیاست‌های کلی دولت تنظیم بازار مسکن و آزادسازی بازار زمین، ارائه زمین به انبوه‌سازان برای ساخت تراکم‌های بزرگ‌تر، تعیین در مناطق شهری، مشارکت دادن بخش خصوصی در آماده‌سازی زمین و ساخت‌وساز، اصلاح ساخت‌وسازها و ایجاد الگوی جدی ساخت‌وساز مطابق با استانداردهای جهانی، متناسب‌سازی مسکن در شهرها با اقلیم همان منطقه، تشکیل صندوق‌های مسکن، اعطای تسهیلات به صورت تدریجی و ایجاد بانک اطلاعات مسکن کشور در وزارت راه و شهرسازی از جمله اهداف و برنامه‌های اجرا شده برنامه سوم توسعه کشور بوده است.

برنامه چهارم توسعه اجرا شده بین سال‌های ۸۴ تا ۸۸ دارای چند ویژگی بود. از مهم‌ترین ویژگی‌های این برنامه نظم و اجرای پیوسته این برنامه است. از مهم‌ترین اهداف آن تامین مسکن نیازمندان، افراد کم‌درآمد و زنان سرپرست خانوار، ساخت مسکن برای جوانان، ساخت مسکن در شهرها و مناطق مختلف کشور، ارتقای سطح کیفی ساخت‌وساز در کشور، حق بهره‌برداری و اجاره زمین به صورت ۹۹ ساله در قالب مسکن مهر بوده و نزدیک ۳ هزار واحد مسکونی در شهرها و مناطق مختلف ساخته شد و در اختیار اقشار مختلف مردم قرار گرفت.

در برنامه پنجم توسعه که بین سال‌های ۹۰ تا ۹۴ اجرا شد، اهدافی مانند ایجاد خانه‌های امن، ساخت مسکن برای تمامی اقشار جامعه، ارتقای استانداردهای ساخت‌وساز و ایمنی در دستور کار بود که البته محقق نشد. اجرای پروژه مسکن مهر در سال‌های این برنامه بود که در موفق یا ناموفق بودن این سیاست همچنان نظرات متفاوتی وجود دارد.

در سند برنامه ششم توسعه کشور ۵ هدف کلی برای موضوع مسکن و سکونتگاه‌ها تعیین شده که عبارت است از تسهیل دسترسی همه گروه‌های درآمدهای به‌ویژه گروه‌های کم‌درآمد و خاص به مسکن مناسب، بهبود و توسعه نظام تامین مالی مسکن و افزایش سهم تسهیلات بانکی و سایر ابزارهای مالی در تامین مسکن، افزایش نوسازی در بافت‌های ناکارآمد شهری و روستایی، کاهش نوسانات شدید بازار مسکن و افزایش نظارت بر رعایت استانداردها از جمله مبحث ۱۹ مقررات ملی ساختمان با هدف صرفه‌جویی در مصرف انرژی است.

در احکام برنامه ششم همچنین به تکمیل پروژه‌های مسکن حمایتی، تامین سالانه ۱۰۰ هزار واحد مسکونی برای گروه‌های کم‌درآمد در قالب مسکن اجتماعی و حمایتی، توسعه مسکن با رویکرد بهسازی و نوسازی بافت فرسوده، افزایش سقف فردی تسهیلات و تصویب نظارت بر اجرای طرح‌های توسعه شهری تاکید شد؛ هر چند بسیاری از این احکام اجرایی نشد.

## گزارش

## در بررسی بازار مسکن در ۱۰ سال گذشته نمایان شد

## «جهنم» مصرف‌کنندگان، «بهشت» سوداگران

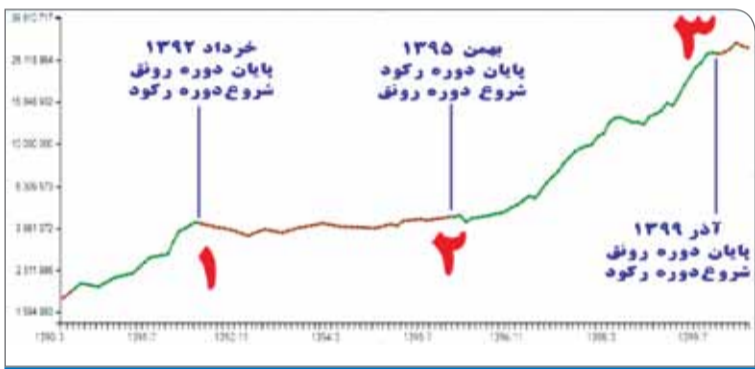


بخش مسکن با داشتن ارتباط پسین و پیشین با بیش از ۱۵۰ رشته فعالیت یک بخش کلیدی در اقتصاد و در بعد اجتماعی مؤلفه‌ای اثرگذار به‌شمار می‌رود؛ از این رو همواره تحولات آن در هر دو بعد اقتصادی و اجتماعی مورد توجه سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیران بوده است. به گزارش **SMT NEWS** براساس آمار و اخبار منتشر شده، به‌طور متوسط حدود ۳۵ درصد سبب هزینه خانوارهای ایرانی مربوط به مسکن است که این میزان در گروه‌های کم‌درآمد کشور تا حدود ۵۰ درصد و در شهرهای بزرگ مانند تهران به ۷۰ درصد نیز می‌رسد. تولید مسکن در هر کشور نه تنها از مظاهر رشد اقتصاد آن کشور است، بلکه نیازهای اجتماعی را نیز برآورده می‌کند و در تحرک و تسریع حرکت چرخ‌های اقتصادی کشور تاثیر فراوان دارد.

گروه گزارش  
editor@smtnews.ir

## سقوط آزاد در بازار مسکن

است که تبعاتش به‌شکل «رکود ساخت و کمبود واقعی عرضه» در بازار مسکن بروز می‌کند. اتفاق دوم نیز «جهش نرخ فروش مسکن نوساز به‌واسطه رشد نرخ تمام‌شده و در نهایت، سرایت این تورم به سایر آپارتمان‌ها در بازار» است. بدیهی است رشد نرخ باعث افت قدرت خرید مسکن می‌شود؛ اتفاقی که به‌مثابه «ویرانی سرپالی» طی دهه ۹۰ در بازار مسکن رخ داد.



بدون در نظر گرفتن دوره‌های رونق و رکود و با انجام محاسبات ریاضی مشاهده می‌شود به‌طور متوسط مسکن طی ۱۰ سال گذشته، بیش از ۳۱ درصد رشد داشته است. این رقم به‌ویژه برای افرادی که با قصد سرمایه‌گذاری بلندمدت وارد بازار مسکن می‌شوند بسیار حائز اهمیت است.

این رقم را می‌توان به‌درستی با رقم‌های به‌دست آمده در حوزه‌های دیگر مانند طلا و ارز مقایسه و سپس نتیجه‌گیری کرد که سرمایه‌گذاران کدام بازار طی ۱۰ سال گذشته، پیش‌بینی درست‌تری از میزان افزایش قیمت‌ها داشته‌اند.

۱۷۰۰ درصد رشد یا ۱۸ برابر شدن نرخ ملک در پایتخت است. زمین «نهاده اصلی تولید مسکن» است و در صورتی که نرخ خرید آن برای تولیدکننده مسکن (سرمایه‌گذار ساختمانی) افزایش پیدا کند، دو اتفاق بد در بازار ساخت و فروش خانه می‌افتد. اتفاق اول، «سخت و سخت‌تر شدن ساخت‌وساز و به‌دنبال آن، خروج سرمایه‌گذار از این بازار مولد»

افزایش پیدا کرد و از مترمربعی یک میلیون و ۸۰۰ هزار تومان به ۲۴ میلیون تومان رسید. این نخستین ویرانی در بازار مسکن به‌واسطه جهش نرخ بود که در دهه ۹۰ باعث «عدم دسترسی خانوارهای ایرانی به سرپناه» شد. نرخ زمین اما شدیدتر از مسکن جهش کرد. متوسط نرخ زمین مسکونی در این دهه از ۲ میلیون تومان در مترمربع به ۳۶ میلیون تومان رسید که به‌معنای

وخاصیت شرایط غیراقتصادی و ناکارآمدی سیاست‌گذار اقتصادی در دهه ۹۰ دست به‌دست هم دادند تا بازار مسکن طی ۱۰ سال به «جهنم» مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان خانه و ساختمان و «بهشت» سفته‌بازها و سوداگران ملکی تبدیل شود. متوسط نرخ مسکن در پایتخت به‌عنوان «شهر پیشرو در تحولات مثبت و منفی بازار مسکن»، در فاصله ابتدا تا انتهای دهه ۹۰، معادل ۱۲۳۰ درصد

## بازار ده‌ساله مسکن روی نمودار

بررسی نمودار ۱۰ سال گذشته (از اردیبهشت ۱۳۹۰ تا اردیبهشت ۱۴۰۰) نرخ مسکن در شهر تهران نشان می‌دهد دوره رونقی که از فصل بهار ۱۳۹۰ شروع شده تا فصل بهار ۱۳۹۲ ادامه داشته است. سپس با خاتمه این دوره رونق دوساله، دوره رکود از ابتدای تابستان ۱۳۹۲ شروع شده و تا زمستان ۱۳۹۵ ادامه داشته است.

در زمستان ۱۳۹۵، با پایان یافتن دوره رکود، دوباره دوره رونق شروع شده و تا آخر پاییز ۱۳۹۹ ادامه داشته است. از اول زمستان ۱۳۹۹ دوره رکود دوباره شروع شده و تاکنون نیز همچنان در رکود به‌سر می‌بریم.

## زمان دوره رکود ۳ برابر دوره رونق

به گزارش وبلاگ خبری-تحلیلی اکو ساختمان، با بررسی نرخ مسکن در شهر تهران در یک دوره ۴۰ ساله، مشاهده شد دوره‌های رونق معمولاً خیلی کوتاه‌تر از دوره‌های رکود هستند. دوره‌های رونق به‌طور میانگین ۱۸ ماه طول کشیده‌اند اما دوره‌های رکود به‌طور میانگین ۴۵ ماه طول کشیده‌اند؛ یعنی به‌طور میانگین دوره‌های رکود ۳ برابر دوره‌های رونق طول کشیده‌اند.

همچنان که قبلاً اشاره شد، انتظار داریم دوره‌های رکود در بازه‌های زمانی طولانی مدت (حدود ۴ ساله) اتفاق بیفتند؛ بنابراین با توجه به دوره رکود شروع شده از زمستان ۱۳۹۹ انتظار داریم تا حوالی سال ۱۴۰۳ بازار مسکن در رکود باشد، اما ممکن است برخی شرایط خاص اقتصادی و سیاسی کشور، این پیش‌بینی را بر هم زند.

همچنین باید اشاره کرد میانگین نرخ هر مترمربع مسکن در شهر تهران در اسفند ۱۳۹۹ از

۳۰ میلیون تومان نیز گذشت. یادمان باشد که در هر دوره رکودی نیز، نرخ مسکن نوسانات خود را دارد؛ به‌ویژه می‌توان گفت تقریباً در همه سال‌ها، در اسفند (شب عید) افزایش نرخ در بازار مسکن مشاهده شده است.

با بررسی دقیق نمودار نرخ مسکن طی ۴۰ سال گذشته و تدقیق در دوره‌های رکود و رونق و با در نظر گرفتن دوره‌های اول و دوم ریاست‌جمهوری رؤسای مختلف جمهوری طی سالیان گذشته،

## سقوط ساخت مسکن، افزایش نرخ اجاره

در بخش مسکن، تعداد معاملات خرید خانه به ماهانه ۲ هزار واحد سقوط کرد. در بقیه شهرهای کشور نیز سلب قدرت خرید مسکن باعث رکود معاملات خرید شد.

## رشد اجاره

اجاره‌بها هم طی دهه ۹۰ رشد شدیدی داشته است. متوسط هزینه اجاره مسکن برای مستاجرها در پایتخت در این فاصله ۴۸۰ درصد رشد کرد. هرچند رشد ۵ برابری اجاره‌بهای مسکن از تورم عمومی کمتر بوده، اما از آنجا که «اجاره‌نشین‌ها» آسیب‌پذیری مالی بالایی دارند، همین میزان افزایش باعث شد «فشار اجاره‌نشینی در پایان دهه ۹۰» در شهرهای مختلف کشور به‌شکل سرسام‌آوری افزایش یابد. در ابتدای دهه ۹۰، هزینه اجاره یک آپارتمان ۵۰ مترمربعی در تهران ۶۵۰ هزار تومان در ماه بود اما در سال ۹۹ این رقم به ۳ میلیون و ۱۲۵ هزار تومان رسید. بازار اجاره، «مقصد آخر» خانوارها برای تامین مسکن -بعداً بازار خرید- است که اگر این هم از دسترس خارج شود، شرایط بدتر خواهد شد.

## تحلیل و پیش‌بینی نرخ مسکن سال ۱۴۰۰

مشاهده می‌شود معمولاً دوره‌های رکود در دوره اول و دوره‌های رونق در دوره دوم ریاست‌جمهوری افراد رخ داده است؛ بنابراین با اعتقاد به الگوهای تکرار شونده در نمودارهای قیمتی، انتظار داریم ۴ سال ابتدایی دوران ریاست‌جمهوری آقای رئیسی، بازار مسکن با رکود همراه باشد و زودتر از سال ۱۴۰۳ یا حتی ۱۴۰۴ انتظار شروع دوره رونق بازار مسکن را نخواهیم داشت.

اما همچنان تاکید می‌شود ایران اکنون در

## سخن پایانی

مجموع برنامه‌ها و سیاست‌گذاری‌های انجام‌شده منجر به افزایش «جمعیت دچار فقر مسکن» در کشور شده که تقریباً به میزان ۲ برابر عرف جهانی است. در ابتدای دهه ۹۰ حدود ۳۰ درصد خانوارهای ایرانی با «فقر مسکن» دست به گریبان بودند. شاخص «فقر مسکن» با «هزینه تامین مسکن اجاره‌ای» و «همچنین «سکونت در خانه‌ای با شرایط طبیعی به‌لحاظ خدمات و مساحت» و «سنجش می‌شود. اگر فردی ماهانه «بیش از ۳۰ درصد هزینه‌های زندگی» را صرف اجاره‌بها کند، آن فرد در «فقر مسکن» به‌سر می‌برد. در پایان دهه ۹۰، «سهم مسکن در سبد هزینه خانوارها در کشور» به ۴۲ درصد رسید که رقم بی‌سابقه‌ای بوده است. کارشناسان این حوزه معتقدند دو دسته سیاست‌های کلان اقتصادی و درون‌بخشی طی دهه گذشته، شرایط را برای آوار رکود تورمی در بخش مسکن و ساختمان فراهم آورد.

در حوزه سیاست‌های کلان اقتصادی، سیاست‌گذاری‌های پولی اشتباه به‌ویژه در اواخر دهه، در نقش محرک تورم و انتظارات تورمی عمل کرد و هم‌زمان، خلا سیاست‌های مالی صحیح از جمله مالیات‌های ضدسفته‌بازی و ضدسرمایه‌گذاری غیرمولد، در نقش پشتیبان رکود تورمی، از خریدهای غیرمصرفی در بازار مسکن حمایت کرد.



مهم ترین چالش های نظام بانکی در دهه ۹۰ از نگاه کارشناسان

# افسار نقدینگی رها شد

یکی از شاخصه های اصلی اقتصاد در دهه ۹۰، رشد بی سابقه تورم بود که یکی از دلایل آن افزایش رشد نقدینگی شمرده می شد. رشد نقدینگی از یک سو به دلیل فشارهای پیاپی دولت ها به نظام بانکی بود و از سوی دیگر به مشکلات ساختاری و درونی نظام بانکی مربوط می شد. یکی از مهم ترین مسائلی که نظام بانکی را مدام دچار چالش می کرد، ضعف نظارتی نهاد رگولاتور یعنی بانک مرکزی بود. بسیاری از کارشناسان ضعف بانک مرکزی را در امر نظارت به دلیل عدم استقلال این نهاد از دولت و همچنین از بانک های تحت نظارتش می دانستند.

دولت روحانی که پرچم خصوصی سازی را از دولت پیشین گرفته بود، به گسترش بانک های خصوصی کمک کرد. با این حال، خصوصی سازی در این حوزه نیز مانند سایر حوزه ها با پیامدهای منفی جدی روبه رو شد. اساسا آنچه به عنوان بحران موسسات اعتباری در اوایل دهه ۹۰ به وجود آمد، ناشی از همین رویکرد بود. از سویی عملکرد بانک های خصوصی نیز نشان داد که قرار نبود سهم خانواده ها از دریافت تسهیلات بانکی افزایش پیدا کند. بانک های خصوصی که برای تامین مالی و در رقابت با بانک های دولتی، اقدام به بالا بردن نرخ سود سپرده کردند، عملا باعث افزایش ریسک ورشکستگی نظام بانکی شدند.

## توجه به موتور محرک توسعه اقتصاد

آوردند. کاهش درآمد سرانه کشور به لحاظ رکود اقتصادی از یک سو و نمایان شدن اثرات نرخ تورم بالا در سال های ابتدایی دهه ۹۰ از سوی دیگر موجب افزایش سطح تقاضا برای نقدینگی از نظام بانکی شد. شرایط نامساعد محیطی که خارج از حدود تصمیمات و اختیارات

بانک ها در جهان امروز موتور محرک توسعه اقتصادی هستند. سوخت اصلی این موتور، گنجینه اعتماد عمومی و مردمی است که به بانک ها اجازه می دهد به مدد این اعتماد از یک سو و خلاقیت کارآفرینان از سوی دیگر، وجوه سپرده گذاران را در چرخه تولید و صنعت و کشاورزی به جریان انداخته و زمینه ایجاد ارزش افزوده و افزایش تولید ناخالص داخلی را فراهم

## از کسری بودجه تا افزایش نقدینگی

دارایی بسیار بیشتر از سودی که باید به بانک پرداخت می شد، افزایش پیدا می کرد. به این صورت فاصله های بسیار زیاد میان نرخ تورم و سود تسهیلات ایجاد می شد و همچنان می شود. این مسئله حجم تقاضای کاذب برای دریافت تسهیلات را افزایش می داد و تسهیلات گیرنده عملا از رانت اقتصادی بهره می برد.

### تنش های ارزی

فرزانی بیان کرد: در دهه ۹۰ تنش های ارزی در اقتصاد ایران در دو مقطع پیش آمد که منجر به مصارف ارزی بانک ها شد. به واسطه تخصیص ارزهایی که اتفاق می افتاد، مواردی مربوط به مابه التفاوت نرخ ارز را برای بانک هایی ایجاد کرد که تکالیفی بر عهده آنها گذاشته شده بود. این بانک ها موظف به اجرای این تکالیف بودند و اگر انجام نمی دادند بانک مرکزی از منابع آنها برداشت می کرد. بنابراین این موضوع هم باعث شد برخی از بانک ها دچار چالش شوند. پس از این تکانها و شوک های ارزی، عرضه و تقاضای ارز در بازار بود که بانک ها را دچار مشکل کرد.

### شناسایی درآمد

وی تصریح کرد: در اواخر دهه ۸۰، شناسایی درآمد به تعهدی برای بانک ها تبدیل شد و این مسئله در دهه ۹۰ خود را به این صورت نشان داد که بانک ها اجازه داشتند درآمد را به محض ورود شناسایی کنند، فارغ از اینکه وجهی بابت آن دریافت کرده باشند یا خیر. بانک ها این شناسایی درآمد را با امهال متعدد تسهیلات و عدم بازپرداخت تسهیلات توسط تسهیلات گیرنده انجام دادند که باعث شد درآمدهای زیادی شناسایی شود.

## سیاست های ناکام انقباضی

افزایش پیدا کرده و اغلب بودجه دولت دارای کسری بوده است. این کسری و تورم، شرایط متناقضی را برای اقتصاد رقم زد.

در این میان، دولت برای تامین مالی به منابع بانکی رو آورد که نقض غرض شده و آن سیاست های انقباضی که لازم بوده در دهه ۹۰ اعمال شود، عمدتا اتفاق نیفتاد.

### دستی باز برای خلق پول

طبیعی گفت: مسئله دیگری که در دهه گذشته نظام بانکی را درگیر کرد به عملکرد بانک ها و از جمله موسسات اعتباری برمی گردد. البته سیستم بانکی و بانک مرکزی در اواسط دهه ۹۰ تلاش کرد تا این موسسات را جمع آوری کند که تا حدی هم موفق بود.

وی تصریح کرد: بانک ها خود در خلق پول عاملیت داشتند. یکسری از بانک ها تسهیلاتی ارائه کردند که اصلا در چارچوب سیستمی بانک مرکزی نبوده است. بنابراین درست است که از یک سو وابستگی شدید سیستم بانکی به دولت وجود دارد اما وجود مشکلات



عکس: آیدآ فریدنی

در شرایطی که هر سال نرخ تورم افزایش می یافت، نرخ سود تسهیلات همگام با نرخ تورم رشد نمی کرد. به این ترتیب، رانت هایی ایجاد شد که دریافت کنندگان تسهیلات از آن بهره می بردند

شبکه بانکی کشور بود، هجمه های فراوانی را به بانک ها وارد کرد. این در حالی است که بانک ها خود نیز از قربانیان و آسیب دیدگان این شرایط هستند. به علاوه اینکه بانک ها نیز همانند هر نهاد دیگری در بستر شرایط محیطی کسب و کار حاکم فعالیت می کنند و از آن تاثیر می گیرند.



داده بودند و به هر حال مردم هم طلبکار بودند و پول خود را همراه با سودهای وعده داده شده بسیار بالا می خواستند. به این ترتیب دولت و بانک مرکزی یکسری خطوط اعتباری و پرداخت هایی از خزانه دولت ایجاد کردند که همین اقدام دولت دولت و بانک مرکزی نیز آثار تورمی بر جا گذاشت.

### خصوصی ها، دولتی ها

فرزانی در ادامه اظهار کرد: در اوایل دهه ۹۰ اختلاف نرخ سود مجاز بود و بانک های خصوصی به دلیل اینکه اعتبار بانک های دولتی را نداشتند، مجاز بودند نرخ سود بیشتری برای اخذ سپرده پیشنهاد دهند. در کنار آن یکسری موسسات اعتباری در حال فعالیت بودند که رقابت ناسالمی را در اخذ سپرده رقم زدند. افزایش نرخ سود سپرده منجر به افزایش نقدینگی می شود؛ بنابراین یکی از پایه های افزایش نقدینگی از محل فعالیت های بانک های خصوصی و موسسات اعتباری بود. پس از آن این تفاوت و تمایز با بخشنامه های بانک مرکزی برطرف شد و به نوعی تا حدودی مدیریت شد اما همچنان شاهد ایجاد نقدینگی از محل سود سپرده ها هستیم.

وی تصریح کرد: با توجه به تورم موجود نرخ بالای سود سپرده ها اثر منفی به دنبال دارد و قدرت خرید این موسسات سپرده گذاری کنند. در اواخر دهه ۹۰، زمانی که بحران موسسات مالی و اعتباری و به اصطلاح غیرمجاز پیش آمد، دولت و بانک مرکزی به این معضل ورود و اقدام به ساماندهی این موسسات کردند. در واقع این موسسات، منابع سپرده های مردم را هدر



شرایط نابسامان اقتصادی و تورم رکودی که در دهه ۹۰ وجود داشت بانک ها به نگاهداری روی آوردند. این مسئله نقش بانک ها را به عنوان واسطه گر مالی تضعیف کرد و بانک ها نتوانستند آن طور که باید و شاید تامین مالی بخش های واقعی اقتصاد را انجام دهند.

## سخن پایانی

در مجموع کارشناسان بر این باورند که نظام بانکی در دهه گذشته زیر فشار کسری بودجه دولت و عدم نظارت کافی و لازم در مسیری گام برداشت که منجر به ناترازی، خلق اعتبار و افزایش نقدینگی شد. به گفته کارشناسان حجم نقدینگی از ابتدای دهه ۹۰ از ۳۵۴ هزار میلیارد تومان به ۲۴۷۲ هزار میلیارد تومان رسیده که رشدی حدود ۷ برابری را نشان می دهد.

## دهه های ضعیف

### در نظارت بانکی



کامران ندری  
کارشناس مسائل پولی و بانکی

نظام بانکی ایران در دهه ۹۰ تحت فشارها و محدودیت هایی بود و آسیب های زیادی نه فقط بر شبکه بانکی، بلکه بر کل اقتصاد ایران وارد شد.

بانک ها در تعاریف علمی و تخصصی وظایف مشخصی از جمله واسطه گری مالی دارند اما نظام بانکی ایران در بسیاری از موارد از وظایف و تعهدات خود چه به دلایل درونی و چه به دلیل عوامل بیرونی فاصله گرفت.

در دهه ۹۰، نقدینگی در اقتصاد ایران رشد بالایی را تجربه کرد؛ مخصوصا در اواخر دهه ۹۰ و تشدید تحریم های اقتصادی بر شدت رشد نقدینگی نیز افزوده شد.

به هر ترتیب بخشی از دلیل رشد نقدینگی در دهه گذشته برمی گردد به مشکلاتی که تحریم ها به وجود آورد و بخش دیگر آن هم مربوط می شود به دولت ها که بار مشکلات خود به خصوص کسری بودجه را به طور غیرمستقیم به بانک ها منتقل کردند.

در این یک دهه، قوای مجریه و مقننه سیاست های تکلیفی را بر نظام بانکی تحمیل کردند که پیامدهای منفی به همراه داشت و هنوز هم این دو نهاد در مقابل نظام بانکی به شیوه گذشته عمل می کنند.

دولت و مجلس، بانک ها را موظف به پرداخت تسهیلاتی کردند. این تسهیلات برای پاسخگویی به نیازهایی تکلیف می شد که از عهده دولت خارج بود و دولت ها می خواستند از قدرت خلق پول بانک ها برای حل این مشکلات استفاده کنند.

به طور مثال، دولت ها می خواستند به تولیدکننده ها کمک کنند اما چون امکانات کافی نداشتند بانک ها را وادار به پرداخت تسهیلات با نرخ بهره پایین می کردند.

به این صورت بود که رشد نقدینگی شیب صعودی به خود گرفت. متهمان ردیف اول در این مسئله دولت و مجلس هستند. البته

در ردیف دوم خود بانک ها قرار می گیرند. شبکه بانکی نیز فارغ از تکالیفی که بر عهده داشت، نظم و انضباط لازم را که در واقع لازمه سلامت بانک ها است، رعایت نکرد. همچنین نظارت نهاد رگولاتور که بانک مرکزی است بر بانک ها بسیار ضعیف بود. بانک ها هم از این ضعف بخش نظارت سوءاستفاده کردند و در واقع قدرت خلق نقدینگی و پول که در اختیار داشت در خدمت سهامداران عمده قرار دادند.

مثلا بانکی را می بینیم که وظیفه داشته مدام پول خلق و به سهامدار اصلی خود برای به سرانجام رساندن پروژه های سرمایه گذاری بزرگ اعطا کند.

بانک های خصوصی در جهت منافع سهامداران عمده خود از قدرت خلق پول استفاده کردند و بانک های دولتی نیز در جهت منافع دولت این قدرت را به کار گرفتند.

این مسائل در مجموع باعث شد رشد نقدینگی در اقتصاد ایران در یک دهه گذشته به شدت بالا برود. بانک ها شرایط مناسبی نداشتند و ترازنامه شان در وضعیت نامطلوبی بود.

از طرفی این مشکلات ترازنامه ای را هم بانک ها می توانستند با همان قدرت خلق پول تا حدودی برطرف کنند. بنابراین ما در دهه ۹۰ رشد بالای نقدینگی را تجربه کردیم که نتیجه آن هم تورم بیش از ۴۰ درصد شده است.

وضعیت تورمی اقتصاد ایران به ویژه در چند سال گذشته به حدی وخیم شد که در تاریخ اقتصادی خودمان هم بی سابقه بود.

اساسا در اقتصاد ایران تورم به این شدت که چند سال پیاپی رخ بدهد، وجود نداشته است. از سوی دیگر، این منابع حاصل از خلق پول هم به درستی مورد استفاده قرار نگرفته و به سمت فعالیت های غیرمولد منحرف شده است.

به همین دلیل هم در این یک دهه، بخش تولید در اقتصاد ما رشد قابل توجهی نداشته است.



# صنعت معدن تجارت

مشور اخلاق حرفه‌ای روزنامه‌نگاری در روزنامه‌نگاری [www.smtnews.ir/about.html](http://www.smtnews.ir/about.html)

صاحب امتیاز: موسسه فرهنگی و مطبوعاتی «صنعت»  
مدیر مسئول: ناصر بزرگمهر  
سر دبیر: عاطفه خسروی

تلفن: ۸۲۱۹۰ - شماره: ۸۸۷۲۷۲۰ - پیامک: ۳۰۰۰۸۲۱۹۰  
سازمان آگهی‌ها: ۲-۸۸۷۲۷۲۲ - شماره آگهی‌ها: ۸۸۷۲۴۲۱۱-۰۹۰۲۶۲۹۱۴۸۸  
امور مشترکین: ۸۸۷۲۷۲۵ - روابط عمومی: ۸۸۱۰۵۳۰۹  
توزیع و سازمان شهرستان‌ها: ۸۸۷۲۷۲۵

تهران، خیابان قائم مقام‌فراهانی - کوچه آزادگان شماره ۲۶ - کد پستی ۱۵۸۶۷۳۳۸۱  
روابط عمومی: [ads@smtnews.ir](mailto:ads@smtnews.ir)  
امور استان‌ها: [ostanha@smtnews.ir](mailto:ostanha@smtnews.ir)  
چاپخانه: هنر سرزمین سبز

info@smtnews.ir  
www.smtnews.ir  
telegram.me/smtnews  
instagram.com/smtnewspaper  
tozi.smtnews@gmail.com

روزنامه‌نگاری با ۶۳ امتیاز رتبه ۲  
عضو انجمن مدیران روزنامه‌های غیردولتی  
در میان روزنامه‌های تخصصی مقام ۱  
عضو انجمن مدیران رسانه  
عضو تعاونی مطبوعات  
در میان روزنامه‌های اقتصادی مقام ۲



بدون شرح

طرح: حسین علیزاده

## شکاف طبقاتی بیشتر شد



وحید شقاقی شهری - اقتصاددان: از سال ۱۳۵۰ دوران اقتصاد نفتی ایران شروع شد. قبل از آن نرخ نفت کمتر از ۲ دلار در هر بشکه بود و از آن سال کشور ایران برای نخستین در شرایطی قرار گرفته که توانست با نرخ مناسب و حتی با نرخ ۱۲ دلار نفت خود را به فروش برساند.

بعد از انقلاب نیز بحث نفت و منابع ارزی حاصل از نفت همراه اقتصاد ایران بوده است.

از نسوی دیگر بررسی‌ها نشان می‌دهد، طی دهه ۹۰ فرصت‌های اقتصادی ایران از دست رفت.

میانگین رشد اقتصاد ایران در این دهه صفر درصد و میانگین تورم آن ۲۴ درصد بوده است.

در این دهه نابرابری و شکاف طبقاتی افزایش یافت، به طوری که ضریب جینی از ۳۶ به بیش از ۴۱ درصد در پایان دهه ۹۰ رسید.

این شاخص‌ها نشان می‌دهد بار توری دهه ۹۰ کاملاً بر دهک‌های کم‌درآمد اثر گذاشته و شکاف طبقاتی بیشتر شد.

در این دهه میانگین رشد انباشت سرمایه منفی ۵ درصد شد. برای نخستین بار از سال ۳۸ تاکنون از سال ۹۷ به بعد رشد هزینه‌های جبران استهلاک از رشد سرمایه‌گذاری پیشی گرفته است.

این بحث نخستین علامت هشداردهنده برای کشور است. از این منظر که زیرساخت‌های کشور از سال ۹۷ شروع به فرسوده شدن کرده است.

در دهه ۹۰ ما سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی را در سال ۹۲ دریافت کردیم اما نتوانستیم استفاده موثر از آن داشته باشیم.

در این دهه باید به شرکای تجاری خود تنوع می‌دادیم و کالاهای صادراتی خود را متنوع می‌کردیم، این در حالی است که کشور ما از محل نبود تنوع در کالاهای صادراتی و شرکای تجاری آسیب‌پذیر شده است.

چالش آب، بحران جمعیت و صندوق‌های بازنشستگی در این دهه نه تنها حل نشد، بلکه تشدید هم شد. علاوه بر تحریم، کم‌کاری‌ها و ضعف در سیاست‌های اقتصادی و اجرا نشدن اقتصاد مقاومتی کاملاً در این دهه مشهود است. در کنار فشار تحریم‌ها ضعف مدیریت و عملکرد اقتصادی خودش را نشان داده است.

این دهه فرصت‌های بی‌ظنیری برای اقتصاد ایران فراهم کرد که عمدتاً از دست رفت.

در دهه پیش رو با چالش‌های جدی روبه‌رو هستیم و ممکن است در پایان این دهه دیگر امکان صادرات نفت نداشته باشیم و حکمرانی اقتصادی مبتنی بر نفت را نیز نخواهیم داشت؛ بر این اساس باید هوشیارانه گام برداشت تا بتوان بخشی از کم‌کاری‌های دهه گذشته را جبران کنیم.

از سال ۵۰ اقتصاد ایران از منابع نفتی استفاده کرد. این دوره همراه با رشد صنعتی در دنیا بود که نیاز به منابع نفتی و انرژی داشت.

از سال ۲۰۲۰ اتفاقات در اقتصاد جهان به سمتی رفت که مصرف سوخت‌های فسیلی به حداقل خواهد رسید، چراکه تغییرات زیست محیطی شدت گرفته و دنیا به سمت تکنولوژی‌های جدید و انرژی سبز حرکت کرده است.

برقی شدن خودروها با سرعت پیش می‌رود و تا پایان این دهه همه مصرف‌کنندگان خودرو از وسایل نقلیه برقی استفاده می‌کنند و سیستم حمل‌ونقل به‌طور کلی متحول شده و مصرف نفت در دنیا ۴۰ درصد کاهش خواهد یافت؛ بر این اساس اقتصاد ایران که وابستگی ۵۰ ساله به نفت دارد با مشکل جدی روبه‌رو خواهد شد.

اگر نتوانیم اصلاحات جدی در نظام حکمرانی دولت و اقتصاد انجام دهیم کشور به یکباره با مسائل جدی‌تری مواجه خواهد شد. البته بخشی از چالش‌های ایران انباشتی ۵۰ ساله است و بخشی دیگر جدی‌تر شده است.

باتوجه به تمام موارد یادشده در دهه جدید کشور نیاز دارد اولاً عقب‌ماندگی خود را جبران و برخی چالش‌های اساسی را اصلاح و تصمیمات جدی و سخت را برای اصلاحات اقتصادی در حوزه ساختاری اتخاذ کند.

دهه ۱۴۰۰ از این نظر برای کشور حیاتی است و در پایان این دهه دیگر حکمرانی بر نفت از میان خواهد رفت.

در دهه ۹۰ فرصت‌های از دست رفته جدی وجود داشت و خوش‌بینی مغرط به بحث مذاکرات و حرکت تک‌راهبردی دولت دوازدهم چالش جدی برای اقتصاد ایران ایجاد کرد.

اشتباه استراتژیک دولت یازدهم باعث شد در این دهه اصلاح ساختاری اقتصاد انجام نشود؛ به‌عبارت ساده‌تر کسی نمی‌تواند یک اصلاح اقتصادی در این دهه نام برد که این موضوع ناشی از نگاه تک‌بعدی به برجام بود.

و در نهایت اینکه برای کنترل تکرانه‌های خارجی و کاهش اثرات آن و رشد قدرت چانه‌زنی در مسائل جهانی راهی جز قوی شدن در اقتصاد نداریم که این امر مستلزم اصلاحات کلان است.

اگر اقتصاد از درون قوی باشد، کشورهای مختلف کمتر می‌توانند ایران را تهدید و به اقتصادش شوک وارد کنند.

## بررسی تاثیر تحریم، تورم و رکود بر اقتصاد ۱۰ ساله

# سفره خانوار کوچک شد

گرچه تحریم‌ها عمدتاً با رویکرد سیاسی به دولت یک کشور تحمیل می‌شود، اما اثر آن بر رفاه خانوار و کاهش استانداردهای زندگی مردم آن کشور قابل مشاهده است. یک پژوهش تاثیر مثبت ضد رفاه شامل تحریم‌ها، تورم و رکود را در سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۹ بر رفاه خانوار بررسی کرده است. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد مصرف خانوارها در این یک دهه با آسیب روبه‌رو شده، اما اشتغال در ایران تاب‌آوری بیشتری در مقابل تحریم دارد. بر این اساس خانوارهای روستایی بیشتری آسیب را از تحریم دیده‌اند و طی یک دهه، نرخ فقر مناطق روستایی ۲ برابر شده است. همچنین مطابق این پژوهش، در این زمان حدود ۸ میلیون نفر از طبقه «متوسط» به طبقه «متوسط رو به پایین» نزول کردند و ۴ میلیون نفر نیز به صف فقر اضافه شده‌اند. البته در بخش اشتغال این آسیب کمتر بوده، زیرا با کاهش ارزش پول ملی (ریال در مقابل سایر ارزها)، سودآوری بخش‌های قابل تجارت غیر نفتی افزایش یافته و این رو به منجر به تشویق روند جایگزینی واردات شده است؛ رویه‌ای که در بخش تولید صنعتی نیز مشاهده می‌شود.

## کاهش شدید سطح رفاه

دلیل، خانوارهای روستایی، بیشترین کاهش را در مصرف داشته و ۳۰ درصد مخارج خود را کاهش داده‌اند.

با این همه، آمارها نشان می‌دهد شوک تحریم و رکود اقتصادی در دهه ۹۰ در بازار کار تغییر چندانی ایجاد نکرده و این گروه از خود مقاومت بیشتری نشان داده‌اند. گزارش جدیدی که مرکز پژوهش‌های اتاق بازرگانی ایران منتشر کرده،

اثر تحریم‌ها را بر رفاه خانوار و اشتغال بررسی کرده است. داده‌های این گزارش وضعیت رفاه خانوار را در دهه ۹۰ بررسی کرده است.

بررسی‌ها نشان می‌دهد تعداد افراد فقیر از سال ۲۰۱۲ تا ۲۰۱۹ حدود ۲ برابر شده است. به گزارش ایلنا، در این مدت، ۴ میلیون نفر به تعداد فقر افزوده شده و خط فقر از ۶۴ درصد به بیش از ۱۲ درصد رسیده است. همه اینها حاکی از آن است که تحریم‌ها در کنار تورم و رکود اقتصادی، موجب کاهش سطح رفاه شده‌اند. همچنین میزان مخارج سرانه که نشانه‌ای از وضعیت رفاه خانوار است، از سال ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۹ حدود ۱۸ درصد کاهش داشته و به سطح ۲۰۰۲ بازگشته است. با وجود این، ذوب شدن سطح مخارج برای خانوارهای فقیر بیشتر بوده، به همین

## میانگین مخارج سرانه

میانگین مخارج سرانه از زمان تشدید تحریم‌های ایالات متحده در سال ۲۰۱۱ به بعد به شدت کاهش یافته است. در سال ۲۰۱۹، میزان مخارج سرانه در مقایسه با سال ۲۰۱۰ به میزان ۱۷ درصد کاهش یافت و به سطوح سال ۲۰۰۲ بازگشت؛ به‌عبارت دیگر، بحران اقتصادی نه تنها مانع افزایش استانداردهای زندگی مردم ایران از سال ۲۰۱۰ به بعد شده، بلکه تقریباً نتایج یک‌دهه پیشرفت در این زمینه را به‌طور کامل محو کرده است. البته تمام ۱۷ درصد کاهش استانداردهای زندگی طی دهه اخیر را نمی‌توان به تحریم‌ها نسبت داد. سقوط نرخ نفت ابتدا در سال ۲۰۰۸ و بار دیگر در سال ۲۰۱۴

نقش قابل توجهی در این زمینه داشته است. گرچه تحریم‌ها حجم صادرات نفت را کاهش داده‌اند، اما کاهش نرخ نفت نیز به معنای کسب درآمد کمتر از میزان نفتی بود که امکان صادرات آن وجود داشت. تنها علامت قطعی که در صورت لزوم نشان می‌دهد تحریم‌ها الزام‌آورترین محدودیت فعالیت اقتصادی بوده‌اند، افزایش شدید تولید ناخالص داخلی در سال ۲۰۱۶ بود که نرخ نفت همچنان در سطوح به‌نسبت پایینی بود، اما تحریم‌ها اندکی کم شده بودند. نکته قابل توجه اینکه بازیگران اقتصادی از مهلت کوتاه کاهش تحریم‌ها و قابلیت تولید استفاده‌نشده برای افزایش تولید استفاده کرده‌اند.

## خط فقر

فقر در هر کدام از مناطق شهری، روستایی و تهران افزایش یافته است. براساس این برآوردها، تعداد فقرا در سراسر ایران تقریباً ۲ برابر شده و از مقدار کمینه ۶۴ درصد در سال ۲۰۱۲ به ۱۲ درصد در سال ۲۰۱۹ افزایش یافته است؛ یعنی در مقایسه با سال ۲۰۱۲،

## انقباض در آمدی ندارها

بخش‌های ایران می‌تواند دلایل متعددی داشته باشد. اقتصاد تهران از تنوع بیشتری برخوردار است و به ساکنان خود اجازه می‌دهد سازش موثرتری با تحریم‌ها و رکود اقتصادی پیدا کنند. همچنین سهم دولت و مشاغل کارمندی که در جریان این بحران بهتر از بخش‌های دیگر مورد محافظت قرار گرفته‌اند، بیشتر است. مناطق روستایی و کوچک‌تر، کمترین بهره را از حمایت‌های دولتی برده‌اند. علاوه بر اینها، اقتصاد کشاورزی به‌دلیل عوامل زیست‌محیطی مانند یک دهه خشکسالی و کاهش ذخایر آب‌های زیرزمینی به‌شدت تحت فشار بوده و همین امر می‌تواند یکی از دلایل انقباض اقتصادی بر میانگین مصرف در تهران و مابقی

## شاخص‌های موثر بر افزایش فقر

فقر در این گزارش برای محاسبه خط فقر از پیشنهادهای بانک جهانی استفاده شده است. خط فقر ۵.۵ دلار (حسب داده‌های برابری قدرت خرید) در هر روز نرخی است که بانک جهانی برای کشورهای با درآمد متوسط رو به بالا پیشنهاد کرده است. براساس این رویکرد، نرخ

حدود ۴ میلیون نفر دیگر نیز به زیر خط فقر بین‌المللی ۵ دلار در روز «حسب برابری قدرت خرید» سقوط کرده‌اند. در این زمینه مناطق روستایی بالاترین نرخ فقر را با ۲۲ درصد دارند و پس از آن سایر مناطق شهری غیر از تهران ۸.۸ درصد و تهران ۷.۵ درصد نرخ

## سختن پایانی

در پایان این گزارش اشاره شده اثر بحران اقتصادی بر اشتغال به‌مراتب ضعیف‌تر از مصرف بود. یکی از دلایل این پدیده این بود که اشتغال در ایران انعطاف‌ناپذیری به‌نسبت بالایی دارد و واکنش سریعی به کاهش تولید از خود نشان نمی‌دهد. همچنین دلیل دیگر آن بود که دولت اجازه داد قیمت‌ها افزایش پیدا کنند و ارزش پول ملی

فقر مناطق روستایی بیشتر از مناطق شهری بود. زندگی در خانواده‌های با سرپرست زن، خطر سقوط به زیر خط فقر را به میزان ۳۷ درصد افزایش می‌دهد. در سال ۲۰۱۹، حدود ۸ درصد از افراد در چنین خانواده‌هایی زندگی می‌کردند. می‌توان پیش‌بینی کرد بیمه سلامت این ریسک را به میزان ۲۵ درصد کاهش دهد. همچنین می‌توان گفت تحصیلات عامل تعیین‌کننده مهم دیگری است. افرادی که در خانواده‌هایی زندگی می‌کنند

## سختن پایانی

نیز به‌سرعت کاهش پیدا کرد که قابلیت رقابت‌پذیری تولید محلی را در بخش‌های تولیدی مشخصی افزایش داد. این سیاست، تاب‌آوری اشتغال در برابر شوک تحریم‌ها را به‌نسبت افزایش داد، اما نتوانست از سقوط درآمد‌های واقعی جلوگیری کند، زیرا کاهش ارزش پول ملی که به تثبیت اشتغال کمک کرد، به کاهش دستمزدهای واقعی نیز انجامید.

## سختن پایانی

نیز به‌سرعت کاهش پیدا کرد که قابلیت رقابت‌پذیری تولید محلی را در بخش‌های تولیدی مشخصی افزایش داد. این سیاست، تاب‌آوری اشتغال در برابر شوک تحریم‌ها را به‌نسبت افزایش داد، اما نتوانست از سقوط درآمد‌های واقعی جلوگیری کند، زیرا کاهش ارزش پول ملی که به تثبیت اشتغال کمک کرد، به کاهش دستمزدهای واقعی نیز انجامید.

# باما سبک زندگی اقتصادی را گسترش دهید

آخرین اخبار و تازه‌ترین تحلیل‌ها را در پایگاه خبری «گسترش‌نیوز» دنبال کنید

www.Gostaresh.news  
Telegram.me/smtnews